

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

ДИТЯЧЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Слов'янськ, 2025

Рекомендовано науково-методичною радою Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості (протокол №1 від 24.01.2025.)

Укладач: Соколенко Т.М., завідувач методичного відділу Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості, кандидат педагогічних наук

Сучасний заклад освіти – багатогранна соціально-педагогічна організація, яка складається з педагогічного, дитячого колективів та батьківської громадськості. Кожен з цих колективів чи об'єднань дорослих та дітей має право на самоврядування, самостійне вирішення своїх питань, задоволення потреб та інтересів в освітньому процесі.

Громадська активність дітей має проявлятися не тільки в закладі освіти, а й через їх роботу на рівні громади міста, району, області. Які функції регіональних органів самоврядування дітей та учнівської молоді? Які функції педагога-координатора самоврядування дітей та учнівської молоді? Які умови сприяють підвищенню ефективності діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді? Які завдання стоять перед педагогічними працівниками щодо сприяння розвитку самоврядування дітей та учнівської молоді в закладі освіти? Як налагодити партнерські відносини органів самоврядування дітей та учнівської молоді з різними організаціями та структурами, зацікавленими особами?

Відповіді на ці та інші запитання ви знайдете на сторінках методичного посібника «Дитяче самоврядування: теорія та практика», присвяченого розвитку самоврядування в громадсько-активному закладі освіти.

ЗМІСТ

Вступ	5
Історичний ракурс	7
1. Дитяче самоврядування: поняття, зміст, принципи, функції	13
2. Органи дитячого самоврядування	23
2.1. Поняття, рівні, функції, сфери діяльності	23
2.2. Моделі дитячого самоврядування	34
2.3. Етапи формування системи роботи органів дитячого самоврядування	39
2.4. Технологія організації (активізації) діяльності органів дитячого самоврядування	42
3. Організаційні форми діяльності органів дитячого самоврядування	45
4. Умови, які сприяють підвищенню ефективності діяльності органів дитячого самоврядування	50
5. Функції педагога-координатора органів дитячого самоврядування	51
6. Педагогічна підтримка дитячого самоврядування	54
7. Практичні аспекти організації роботи дитячого самоврядування	62
7.1. Рекомендації дорослим, які підтримують роботу органів дитячого та молодіжного самоврядування	62
7.2. Традиційна модель, структура органів дитячого самоврядування	65
7.3. Як організувати роботу органів учнівського самоврядування у початкових та середніх класах	72
7.4. Форма організації дитячого самоврядування за наявності в освітній установі громадських об'єднань	74
7.5. Ділові папери, документи, атрибути, які використовуються у роботі органів дитячого та молодіжного самоврядування	76
7.6. Зміст поняття «школа самоврядування дітей та учнівської молоді», функції та завдання	79
7.7. Як організувати та провести збір лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді	82

7.8. Орієнтовний зміст навчальних зборів першого року роботи обласної (районної, міської) школи лідерів учнівського самоврядування	85
7.9. Форми заохочення учнів, батьків, та педагогів до участі у роботі органів самоврядування дітей та учнівської молоді	88
7.10. Проєкт «Лідер року»	96
7.11. Як налагодити партнерські відносини з різними організаціями, структурами, зацікавленими особами	101
7.12. Формування і згуртування команди лідерів на рівні міста, району	113
Додатки	
1.Із досвіду роботи педагога-організатора ЗЗСО І-ІІІ ступеней ВЦА м.Торецьк Шалімової Г.В.	119
2.Учнівське самоврядування Слов'янського педагогічного ліцею Слов'янської міської ради	129
3.Статут учнівського самоврядування ЗОШ №7 м.Дружківка «Щаслива сімка»	139
4.Учнівське самоврядування м.Слов'янськ	144

ВСТУП

Сьогодні сформоване соціальне замовлення на ефективні виховні системи. Однією з умов становлення та розвитку виховної системи в закладах освіти є вироблення оптимальної, працюючої моделі дитячого самоврядування, яке, завдяки охопленню всіх сфер життя дитини, неформальному й нерегламентованому характерові, відповідності інтересам і запитам дітей та молоді, комплексно впливає на розвиток особистості.

Нам понад усе бракує компетентного досвіду участі у суспільно-політичних процесах у країні, а це вимагає потребу становлення соціально активної особистості, яка визнає цінності демократії, вміє робити відповідальний вибір, здійснювати свої плани, налагоджувати співпрацю у власних та суспільних інтересах, володіє життєвими навичками. Тому, насамперед, ми маємо створити умови для того, щоб наші діти могли його набути: шляхом участі у дитячому самоврядуванні, створення дитячих і молодіжних об'єднань, співробітництва з громадськими організаціями, самостійного прийняття рішень й уміння діяти в правовому полі, аналізувати різноманітні ситуації, передусім, у своєму найближчому оточенні.

Практика показує, що всі ці ознаки найповніше втілені в дитячому самоврядуванні. Виховання творчої особистості нерозривно пов'язане з майбутнім країни, відродженням нації, гуманізацією суспільства. Людина повинна жити з думкою: все для блага особистості, кожному є місце у соціумі, кожен цінний для суспільства таким, яким він є. Керувати політичними, національними та економічними процесами повинні ті, хто насправді є професіоналами, хто вміє гуртувати навколо себе і вести за собою, хто здатен сформував професійну команду, в якій поважають думку кожного члена, у якій кожен може виявити свої здібності і реалізуватись у тій чи іншій справі. Такі завдання суспільства вимагають нових підходів до виховання, до виявлення і розвитку здібностей лідера, адже лідер у школі – це майбутній політик чи

бізнесмен, якому вирішувати як щоденні, так і масштабні завдання, які поставить суспільство у час загальної глобалізації світу.

Аналіз тенденцій функціонування учнівського самоврядування в контексті викликів XXI століття зумовлює визначення його основних засад, цілей, напрямів, змісту, форм і методів, що цілеспрямовано й ефективно забезпечували б створення умов для соціального становлення дітей та молоді, процес розвитку соціально активної особистості.

ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС

Вироблення доцільних форм організації освітнього процесу і накопичення корисних знань про дитяче самоврядування здійснювалися людством з незапам'ятних часів. До нас дошли відомості про прогресивну діяльність багатьох педагогів старовини, чії думки, висновки з практики освітньої діяльності, вислови і ідеї виконували роль складових частинок у створенні теорії шкільного самоврядування. До неї по праву увійшли вислови Платона у вихованні через позитивний приклад, Аристотеля – про тісний зв'язок фізичного, етичного і розумового виховання, принципи гуманістичної педагогіки Вітторіно да-Фельтре та ідеї Томаса Мора та ін.

Перша згадка про шкільне самоврядування і його організацію відносяться до XVI століття. У 1531-1556 рр. в м. Гольдберзі (Сілезія) працювала латинська школа, якою керував Валентин Тротцендорф. Він був першим педагогом, що використав у цілях громадянського виховання спеціально організоване ним шкільне самоврядування. У школі щомісячно обирався сенат з 15 учнів, який розглядав і вирішував виникаючі конфлікти. Учні притягувалися до виконання різних громадських обов'язків. Безперечний інтерес представляють братські школи на Україні. У статуті Львівської братської школи 1586 р. разом з правами і обов'язками вчителя містяться вимоги до організації дітей.

Висунув демократичний принцип єдиної школи слов'янський педагог Я.А. Каменський. У своєму творі «Закони добре організованої школи» він сформулював короткі правила організації шкільного режиму і управління школою. Елементи самоврядування дітей були закладені М.В. Ломоносовим у підготовленій ним у 1758 р. роботі «Регламент московських гімназій», згідно якому порядок занять у гімназії підтримується самими гімназистами. Величезний вплив на громадськість зробили праці К. Ушинського з проблем виховання і навчання.

Підходи К.Ушинського були дуже популярні і серйозно поставили педагогів перед необхідністю критичної переоцінки системи виховання. Розкриваючи своє розуміння нової школи, І.І. Горбунов у своїй статті «Деякі вступні слів» (1907 р.) підкреслював, що головною справою для вчителів буде встановлення взаємної довіри, щирої рівності між ними і учнями, без чого не може бути ніякої дійсної взаємодопомоги в роботі виховання і освіти.

Одним з перших звернувся до проблем дитячого самоврядування С. Шацький, який у 1906 році створив в Москві своєрідне товариство культурних людей «СЕТЛЕМЕНТ». У основі виховної системи лежала ідея «дитячого царства», де кожен вихованець мав можливість для всебічного розвитку. Рішення, прийняті на зборах клубів і на загальних зборах, вважалися обов'язковими.

Неоцінимий внесок в становлення теорії самоврядування, а також в практику його розвитку, вніс А.С. Макаренко, який виявив і переконливо розкрив основні елементи системи управління життєдіяльністю шкільного колективу: цілепокладення, планування, організацію і самоврядування. Вершиною шкільного самоврядування в 20-30-і роки можна вважати створену А.С. Макаренко комуну ім. Ф.Е. Дзержинського. Як відомо, все управління життям комун здійснювалося самими комунарами.

Система самоврядування комун містилася в «Конституції країни ФЕД». Відповідно до неї найвищим органом в комуні були загальні збори комунарів, які мали право накладати на комунарів стягнення.

У 50-і роки, спираючись на макаренківську теорію, педагоги дійшли таких основних форм роботи організації учнівського самоврядування, як учнівські збори, учком, редколегія, чергування класів. Тепер цим нікого не здивуєш, є графік, є пости, розроблені обов'язки чергових, проводяться підсумки дня... А в 50-і роки ХХ століття «черговий клас» був цілим педагогічним відкриттям, організатором повсякденного життя учнів. У чергуванні надалі стали бачити не тільки засіб встановлення порядку в школі, а й оволодіння нормами

колективного життя, виховання у дітей почуття господаря школи. Ефективно і широко впроваджувалися в ті роки змагання. Підвищувалися вимоги до поведінки на уроці, перерві, набували актуальності клубні дні. Особливу увагу в середині 50-их років ХХ ст. привернула проблема взаємодії органів комсомольської та піонерської організацій з органами учнівського самоврядування, оскільки в школах спостерігалось дублювання діяльності всіх цих органів. У зв'язку з цим була організована дискусія про учнівське самоврядування – «бути чи не бути». Багато педагогів у 60-і роки ХХ ст. пропонувало свою точку зору щодо вирішення цієї проблеми: одні пропонували розподілити функції учкому і комсомолу (Г.Жураковський), інші (Н.Нежинський, П.Степанов) – активізувати практику роботи шкільного самоврядування, щоб зменшити навантаження класних керівників. У 60-х роках ХХ ст. учкоми були ліквідовані як основний орган самоврядування, бо адміністрація шкіл опікувалася самоврядуванням і часто вчителі використовували учком як каральний орган. Функції дитячого самоврядування були передані комітетам ВЛКСМ.

Однак у кінці 70-их років ХХ ст. учкоми знову ввели в школу як виконавчий орган шкільного самоврядування, але тепер вже їх робота полягала в розподілі суспільних доручень і виконанні разових трудових завдань.

Важливу роль учнівського самоврядування у своїх працях відзначав відомий вітчизняний педагог Василь Сухомлинський. У його працях знаходимо слова: «Самоврядування учнів – це не гра в демократію. Ґрунтовно організоване учнівське самоврядування може дати дитині виявити свої лідерські якості, виховує в неї відповідальне ставлення до дорученої справи, змогу порівняти свої здібності із можливостями іншої дитини. Якщо куратор учнівського самоврядування може запалити вогник у душі дитини, спонукати її до ініціативності, то він матиме серед лідерів добрих політиків, союзників, і в такому разі легко досягне поставленої мети...».

Василь Сухомлинський наголошує на тому, що «самоврядування – це не гра, а саме життя школярів. Крім уроків, інколи важких і довгих, у них повинен

бути інтерес до чогось...». Педагог підкреслює, що метою навчання дітей у школі є не тільки засвоєння певних знань, умінь та навичок, але і формування активної життєвої позиції, лідерських якостей учня, здатного співіснувати з іншими в тому чи іншому соціумі.

Одними із перших після прийняття положення про учнівські комітети з'явилися праці С.Є. Хозе. На думку автора, формування згуртованого життєздатного різновікового учнівського колективу в масштабах всієї школи є основною метою самоврядування. Одним із його головних принципів називав «принцип організаторського поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю школярів»; головними рисами - самосвідомість, самодіяльність, самоствердження, самовиховання, самодисципліну, громадську думку. С.С. Хозе детально розробив тезу про педагогічне керівництво учнівським самоврядуванням, про роль директора і вчителів, про необхідність теоретичної та методичної підготовки учительських кадрів з питань учнівського самоврядування.

На думку С.Є. Хозе організація й успішна діяльність учнівського самоврядування пов'язана з вирішенням ряду складних проблем, які актуальні й у наш час, а саме:

- розширення сфери діяльності учнів самоврядування і його органів, з пошуками найдоцільнішої структури;
- виховання організаторів, справжніх юнацьких «вожаків», які будуть фактично, а не формально здійснювати шкільне самоврядування;
- підвищення ефективності рівня педагогічного керівництва учнівським самоврядуванням.

Автори концепції національного виховання (В. Кузь, Ю. Руденко, З. Сергійчук та ін.) стверджували, що «педагогічне керівництво дітьми, регулювання їхньої діяльності має здійснюватися не авторитарним шляхом, а демократичним. Самодіяльність учнів, яка ґрунтується на основі народних моральних ідеалів, завжди має суспільно корисне спрямування». Згідно із цим положенням, педагогічне керівництво повинно постійно розвивати

самодіяльність дітей шляхом залучення їх до активної участі в організації дитячого самоврядування на засадах поваги до особистості, гуманізації взаємозв'язку педагогів з учнями.

У 80-і роки ХХ ст. спостерігалася характерна для багатьох шкіл ситуація: учком працює на вчителів. У дітей миттєво згасала ініціатива й активність, виникали ситуації, які заганяли у глухий кут і вчителів, і учнів, а проблема вирішувалася вольовим, адміністративно-командним методом. Поступово інтереси дітей стали виходити за межі школи.

На тлі суспільно-політичних та соціально-економічних змін, що відбуваються за останні роки в Україні, змінилася і суть внутрішньошкільних стосунків. Це і деполітизація школи, і припинення існування жовтеньських, піонерських, комсомольських організацій (і знову їх утворення у деяких школах), і створення різних неформальних об'єднань серед підлітків, зовсім нових структур самоврядування, нових дитячих організацій, в основу яких покладено регіональні, внутрішньо шкільні інтереси, історико-культурні традиції.

У 1991 році був прийнятий Закон України «Про освіту», в якому знайшла певне втілення ідея демократизації школи. Відтепер кожна школа розробляє свій Статут, в якому має право встановлювати конкретну форму демократичного самоврядування. З 1996 р. освітні установи керувалися законом «Про внесення змін і доповнень в закон України «Про освіту». Відповідно до них управління освітніми установами повинне будуватися на принципах єдиноначальності і самоврядування. Формами самоврядування названі рада освітньої установи, опікунська рада, загальні збори, педагогічна рада. Порядок виборів органів самоврядування повинен визначитися Статутом установи. Важлива роль в самоврядуванні установи відводиться учням.

Важливого значення шкільному самоуправлінню в 1990-х рр. надає відомий український вчений М. Красовицький, який, вивчаючи американську систему навчання й виховання молоді, порівнює її з радянською. Педагог схиляється до думки, що успіху в його організації можна досягти, враховуючи

кращий світовий досвід розв'язання цієї проблеми. На переконання В. Оржехівського, цінність самоврядування полягає в тому, що «школярі практично засвоюють свої права та обов'язки, що воно водночас є принципом організації дитячого колективу, і умовою розвитку самосвідомості та громадянської зрілості, і формою, яка дає змогу вносити в життя те нове, що народжується в громадських стосунках».

У наші дні в процесі корінного перетворення роботи освітньої установи учнівське самоврядування виходить на якісно новий етап свого розвитку. Ключова проблема – зробити дитину активним учасником, суб'єктом освітнього процесу в школі. Беручи участь в діяльності органів дитячого самоврядування, школярі включаються в різносторонню позаурочну діяльність, ділове спілкування з дорослими на рівноправній основі, залучаються до практики громадянської поведінки і соціальної діяльності. В рамках шкільного самоврядування діти дістають можливість впливати на зміст освіти, на процес розробки, ухвалення і реалізації локальних нормативно-правових актів школи, відстоювати свої права і інтереси в ній, задоволеність актуальні потреби в самовираженні, самоствердженні і самореалізації. Для досягнення самоврядування в сучасній освітній установі необхідно вирішити ряд проблем, таких як формальне функціонування органів самоврядування, без урахування думки і бажання самих учнів. Принцип самодіяльності і ініціативи в роботі з учнями нерідко ігнорується. Педагоги чинять прямий тиск на громадську думку школярів, самоврядування організовується формою, але не за своєю суттю. Самоврядування залишається привілеєм лише окремих школярів. При цьому забувається, що воно не тільки засіб, але і результат виховання, він припускає широку варіативність. Впродовж десятиліть в педагогіці використовувався досвід і ідеї С. Шацького, А. Макаренка, І. Іванова. Упроваджувалися на практиці похідні від моделей самоврядування, розроблених цими педагогами. Перед організаторами освітнього процесу сучасної освітньої установи встає питання – яка модель

дитячого самоврядування найбільш прийнятна, які класичні принципи необхідно переглянути, що узяти за основу.

Зкладам освіти на початку третього тисячоліття надана можливість самостійного вибору шляхів реалізації функцій виховання на засадах демократії та гуманізації освітнього процесу.

1. ДИТЯЧЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ, ПРИНЦИПИ.

Дитяче самоврядування є багатоаспектним поняттям.

Педагогічний аспект: учнівське самоврядування за своєю суттю є організованою системою виховного впливу однолітків одне на одного. Виховання дитини здійснюється колективним суб'єктом - органом учнівського самоврядування. Учнівське самоврядування створює умови для гармонізації досвіду особистісних і колективних відносин. Основою процесу розгортання виховного впливу виступає таке поєднання певної цінності (ідеї, норми, вимоги), яке викликає у дитини відповідний рефлексивно-емоційний процес.

Психологічний аспект: сучасна система учнівського самоврядування є своєрідним шляхом пошуку дитиною своєї ідентичності, устремлень, прагнень, інтересів, себе серед однолітків, шкільної спільноти. Участь в учнівському самоврядуванні забезпечує дітям можливість самостійно брати участь в процесах ухвалення рішення і поводитись на їх основі.

Соціальний аспект: дієвим засобом виховання особистості у системі учнівського самоврядування виступає цілеспрямоване використання ситуацій-проб, за яких в дітей та молоді виникає стійка орієнтація на продуктивні діяльнісні чи поведінкові взаємини, розширюється сфера соціального спілкування, засвоюються соціальні цінності, формуються соціальні мотиви поведінки, виникає критичне мислення як регулятор поведінки, зростає роль самооцінки в регуляції поведінки. Збільшується кількість виконуваних дитиною соціальних ролей, зростають вимоги до відповідальності за дії та вчинки, формуються мотиви самовираження, вдосконалюється вміння керуватися

свідомо поставленою метою, зростає роль самостійних форм діяльності; формуються ціннісні орієнтації на суспільну активність.

Соціальні проби сприяють розвитку вольових якостей, виробленню імунітету до негативного впливу соціального середовища, орієнтують на те, щоб з'ясувати причини негараздів і віднайти шляхи їх і подолання. У процесі здійснення проб в дітей формується соціальна (позиція і соціальна відповідальність, які стають основою їх соціальної і активності.

За своєю сутністю дитяче **самоврядування** є **колективною формою** виховання і виступає як процес організації життєдіяльності дитини, спрямований на засвоєння нею основних норм суспільного життя, розкриття творчих можливостей, самоорганізації і саморозвитку.

Разом із тим учнівське самоврядування – це демократична форма організації колективу дітей, яка забезпечує їм самостійність в прийнятті та реалізації рішень для досягнення групових цілей.

Участь підлітків у діяльності органів учнівського самоврядування відповідно до своїх інтересів і потреб, вияв максимальної самостійності у плануванні й виконанні обраної справи, постійне послідовне ускладнення видів суспільної діяльності — все це стимулює громадянську активність особистості та допомагає визначити для себе цілі й завдання подальшого свого розвитку.

Дитяче самоврядування сприяє формуванню вмінь учнів у сфері самопізнання, самоактуалізації, самовираження, самоствердження, самовизнання, самовиховання, самореалізації.

Функціонування розгорнутої системи дитячого самоврядування є справжньою школою демократії, громадянськості й діяльного патріотизму, соціального служіння.

Зміст дитячого та молодіжного самоврядування.

Існує відмінність між поняттями «дитяче» та «учнівське» самоврядування. Дитяче самоврядування передбачає самоврядування дітей у школі, закладі позашкільної освіти, дитячій громадській організації, об'єднанні тощо. Учнівське – самоврядування учнів закладу освіти. Поняття «дитяче»

самоврядування є дещо ширшим і включає в себе поняття «учнівське» самоврядування. Власне, «шкільне» самоврядування охоплює самоврядування трьох категорій учасників освітнього процесу школи: учнів, батьків та педагогів.

У визначенні термінології загальної системи самоврядування дітей та молоді необхідно розмежувати та уточнити окремі поняття.

Дитяче самоврядування включає:

- учнівське самоврядування (самоврядування учнів закладів загальної середньої освіти, позашкільних та професійно-технічних закладів освіти);
- самоврядування дітей та підлітків у дитячих громадських організаціях, творчих клубах, об'єднаннях тощо.

Молодіжне самоврядування відповідно включає:

- студентське самоврядування (заклади професійно-технічної, передвищої та вищої освіти);
- самоврядування дітей та підлітків у дитячих громадських організаціях, творчих об'єднаннях, трудових загонах тощо.

Дитяче самоврядування – це система координації життєдіяльності і захисту прав та інтересів дітей на певній території. Органи дитячого самоврядування можуть бути:

- закладу освіти;
- сільськими (селищними);
- міськими;
- районними (райони міста);
- районними;
- обласними;
- всеукраїнськими;
- міжнародними;
- всесвітніми.

Дитяче та молодіжне самоврядування є найпершою сходинкою місцевого самоврядування. Його значення полягає не в тому, щоб діти

включалися до існуючих структур керівництва, управління, виконання, а в тому, аби вони набували особистого досвіду демократичних відносин.

Робота в органах самоврядування вимагає від дитини активності, креативності, бажання постійного самовдосконалення.

Дитяче самоврядування – це педагогічна технологія, яка сприяє розвитку громадянських якостей дитини в системі демократичних взаємин виховного колективу на принципах самореалізації, самодіяльності, самоорганізації та самодостатності особистості.

Діяльність дитячого самоврядування регулюється різними законодавчими актами. Правовим підґрунтям діяльності органів дитячого (молодіжного) самоврядування є:

- Конституція України;
- Конвенція ООН про права дитини;
- Закони України «Про освіту», (де саме проголошено принцип самоврядування школи, в тому числі і за участю учнів), «Про дитячі та молодіжні громадські організації»;
- розпорядження й накази місцевих органів виконавчої влади та управління освіти;
- Статут закладу освіти, організації тощо.

Поняття «*дитяче самоврядування*» *багатогранне*. Це:

- *механізм* співпраці в єдиному (постійному чи тимчасовому) колективі дітей, молоді та дорослих (батьків, педагогів, наставників, партнерів), спрямований на вирішення проблем і питань, що постають у дитячому колективі;
- *форма* діяльності, через яку відбувається самореалізація та самовдосконалення особистості;
- *засіб* відкриття, розширення, вдосконалення організаторських та управлінських вмінь і навичок; набуття практичних навичок використовувати і захищати свої права, приймати рішення і нести відповідальність за результати своєї діяльності;

- **спосіб** життєдіяльності колективу, який дає можливість кожному відчувати себе і керівником, і виконавцем, який (при правильному педагогічному підході) виховує толерантність у членів колективу, відчуття господаря свого закладу освіти.

За Л.Кацинською та А.Кашинським, учнівське самоврядування визначається як:

- **метод** організації учнівського колективу, який забезпечує формування відносин, відповідальної залежності у колективі та організаторських якостей окремої особистості;
- **складова** частина системи педагогічних засобів, оскільки вирішує специфічні завдання єдиного колективу;
- **результат** педагогічної взаємодії вчительського та учнівського колективів;
- **діяльність**, яка здійснюється самими дітьми, включаючи визначення мети та її реалізацію;
- **принцип** організації життєдіяльності колективу школярів.

Принципи учнівського самоврядування

Громадське самоврядування в закладі освіти здійснюється на принципах, визначених частиною восьмою статті 70 Закону «Про освіту»:

- пріоритету прав і свобод людини і громадянина;
- верховенства права; взаємної поваги та партнерства;
- репрезентативності органів громадського самоврядування, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства і правоможності їх представників;
- обов'язковості розгляду пропозицій сторін;
- пріоритету узгоджувальних процедур;
- прозорості, відкритості та гласності;
- обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей;
- взаємної відповідальності сторін.

Під принципами діяльності ми розуміємо ті її підстави, які визначають головні напрямки, всю систему функціонування органів дитячого самоврядування – зміст, методи, організацію, а також відносини, що складаються між учасниками самоврядування. Теорія соціального управління налічує до 40 різних принципів, проте, загальноприйнятої класифікації принципів не існує. Формулювалися принципи управління як соціологами (В. Г. Афанасьєв, М. К. Бочаров), так і провідними педагогами (А. С. Макаренко).

Складність вирішення даного завдання полягає в тому, що необхідно у принципах враховувати найважливіші підстави діяльності відразу трьох суб'єктів освітнього життя (педагогів, учнів та їхніх батьків). Таким чином, при організації діяльності органів дитячого самоврядування пропонується керуватися такими загальними принципами:

Принципом рівноправності. Всі учасники дитячого самоврядування повинні мати рівні права суб'єктів освітнього життя, право вирішального голосу при прийнятті того чи іншого рішення в своєму колективі або асоціації;

Принципом виборності. Відповідно з ним органи самоврядування набувають відповідні повноваження в результаті повноважних виборів;

Принципом оновлення і наступності. Цей принцип вимагає періодичного оновлення складу органів самоврядування та їх керівників, визначеного в нормативних освітніх документах. У той же час повинна забезпечуватися спадкоємність в роботі між попереднім і наступним складом того чи іншого органу самоврядування;

Принцип відкритості та гласності. Вся робота органів самоврядування має бути відкритою для кожного члена колективу (асоціації) і забезпечувати одержання кожним із них оперативної і достовірної інформації;

Принципом демократії. Передбачається залучення до самоврядних діяльність всіх учасників освітнього процесу, при цьому форми прямої демократії повинні мати пріоритетне значення перед формами представницької демократії;

Принцип законності. Необхідність неухильного дотримання органами самоврядування положень Конституції України та інших державних правових актів, Статуту закладу освіти та його локальних нормативних документів;

Принцип доцільності. Діяльність органу самоврядування повинна бути спрямована на реалізацію особистісних і колективних потреб та інтересів дітей, їх батьків і педагогів;

Принцип представництва. Первинні колективи повинні мати своїх представників у органах самоврядування;

Принцип гуманності. Органи самоврядування повинні діяти на основі моральних цінностей, міра відповідальності і покарання повинні бути строгими, але гуманними, не принижувати гідність дорослого або дитини;

Принцип колегіальності і персональності. Колегіальне прийняття управлінських рішень і забезпечення персональної відповідальності за виконання кожного рішення; створення умов для повного прояву і розвитку здібностей кожного;

Принцип свободи і самодіяльності. Означає можливість кожного суб'єкта самоврядування вільно вибирати методи і форми реалізації прийнятого рішення, виявляючи активність, творчість, самостійність і самодіяльність;

Принцип критики і самокритики. Свобода висловлення зауважень, не допускати при цьому приниження гідності оточуючих людей.

Із більш загального **принципу інтеграції та диференціації педагогічного управління та дитячого самоврядування** впливають такі:

Принцип ради та злагоди. Перед ухваленням рішення необхідно радитися, приймати рішення на основі згоди всіх або більшості членів органу самоврядування;

Принцип доброзичливої вимогливості. Цим принципом широко користувався у своїй практиці А. С. Макаренка. Доброзичливість завжди вимоглива, так само як і вимогливість, завжди повинна бути доброзичливою;

Принцип розподілу повноважень. Чіткий розподіл владних повноважень і відповідальності між усіма органами дитячого самоврядування;

Принцип звітності. Всі обрані органи самоврядування та їх члени регулярно (не рідше одного разу на півріччя) звітують перед своїми виборцями про виконану ними роботу та її результати;

Принцип єдності та оптимального поєднання колективних та особистих інтересів дітей. Цей принцип передбачає забезпечення несуперечності всіх цілей актуальним цілям кожного. Забезпечити залученість дітей у вирішення управлінських завдань можливе лише при позитивному їх ставленні до діяльності;

Принцип соціальної значущості діяльності передбачає мобілізацію дитячого колективу навколо єдиної мети, об'єднувальна учасників спільної діяльності. При цьому інші цілі стають супутніми і підкоряються головної;

Ще один важливий принцип для діяльності учнівського самоврядування виділяє Н. І. Приходько – **принцип конкретизації колективних творчих справ**, який дозволяє включати дітей у різні види діяльності, що дозволяє побувати їм і організатором, і виконавцем одночасно і уникнути егоїстичного прагнення до першості заради особистої переваги.

Поряд з названими принципами можуть діяти і специфічні, характерні принципи самоврядування, обрані конкретним закладом освіти, визначені національними, регіональними та місцевими умовами, особливостями і традиціями. Наприклад, такими принципами можуть бути:

- **самостійності** при вирішенні питань у рамках своїх повноважень, що закріплені у Статуті закладу освіти чи органу дитячого самоврядування;
- **рівності та співпраці**;
- **системності** планування та реалізації намічених програм і проєктів;
- **обумовленості структур** та функцій системи дитячого самоврядування;
- **відповідальності** органів самоврядування перед виборцями, партнерами, членами колективу, педагогами, батьками та ін.;
- **різноманітності форм** та напрямів організації самоврядування дітей та молоді;
- **взаємозв'язку** між окремими рівнями дитячого самоврядування;

- **неперервності та перспективності;**
- **відкритості та доступності** в усіх сферах діяльності;
- **добровільності та творчості;**
- **консультативно-педагогічної підтримки дорослими** (координаторами, педагогами, спеціалістами та ін.);
- **розширення** реальних **прав** та повноважень органів самоврядування;
- **свідомість, самодіяльність** та активність учнів;
- **доброзичлива вимога;**
- **регулярна** почергова **змінність** виборного активу;
- **відповідність** віковим та індивідуальним **особливостям** дітей;
- **конкретизація** колективних творчих **справ**.

Метою дитячого самоврядування є створення умов для розкриття, розвитку та реалізації соціального, творчого і лідерського потенціалу дітей та учнівської молоді, здобуття ними досвіду конструктивної соціальної діяльності; виховання громадянина з високою демократичною культурою.

Мета дитячого самоврядування конкретизується через систему завдань:

- створення учнівського самоврядування як системи, що забезпечує позитивну соціалізацію дітей та молоді, самореалізацію особистості до її інтересів та суспільних вимог;
- забезпечення і захист прав та інтересів дітей;
- забезпечення виконання дітьми своїх обов'язків;
- створення умов для розвитку учнівських ініціатив;
- навчання органів учнівського самоврядування активних форм роботи з однолітками;
- навчання активу учнівського самоврядування основ організаційного менеджменту, ефективних технологій організації діяльності, соціального проектування, соціального партнерства;
- спонукання учнівської молоді до протидії аморальності, правопорушенням, бездуховності;

- підготовка молоді до майбутньої участі в керівництві державними та суспільними справами, формування знань, умінь, навичок управлінської та виконавської майстерності.

Головні функції дитячого самоврядування:

- соціалізуюча функція, яка полягає у здобутті учнями соціального досвіду, досвіду конструктивної соціальної дії, спрямованої на розв'язання власних проблем, проблем однолітків, школи; громади, суспільства;
- комунікативна — в ході діяльності в органах учнівського самоврядування учень отримує можливість спілкуватися з іншими людьми, обмінюватися досвідом;
- захисна — забезпечення дотримання та захисту прав дітей та молоді, представлення їх інтересів у різноманітних структурах закладу освіти;
- організаторська — забезпечення змістовної діяльності органів учнівського самоврядування, залучення дітей та молоді до участі в самоврядуванні;
- превентивна — переконання дітей і молоді у доцільності дотримання певних норм та правил поведінки стосовно здоров'я та способу життя, попередження негативних проявів у молодіжному середовищі;
- прогностична — учень отримує можливість для обґрунтованого визначення сфери діяльності і системі учнівського самоврядування, прогнозування на основі досліджень динаміки розвитку учнівського самоврядування, прогнозування подій, які мають відбутися;
- корекційно-компенсаторна — учнівське самоврядування забезпечує підвищення ролі самооцінки в регуляції поведінки;
- пізнавально-пошукова — полягає в пізнанні учнем у процесі самоврядної діяльності себе, свого внутрішнього світу, своїх однолітків тощо;
- виховна — учнівське самоврядування сприяє розвитку активної, творчої особистості, якій притаманні цілеспрямованість, відповідальність, ініціативність.

2. ОРГАНИ ДИТЯЧОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Поняття, рівні, функції, сфери діяльності

Органи учнівського самоврядування доцільно **класифікувати** на:

- **законодавчі** (зліт, збори, рада, конференція тощо) – обирають систему самоврядування та її органи; приймають програми життєдіяльності та закони колективного життя, дають оцінку роботі колективу, розглядають питання членства в колективі та інші важливі проблеми життя дитячого колективу;

- **виконавчі** (уряд, міністерства, президія, комітет, комісія, штаб, команда, рада справи, ініціативна група тощо) – відповідають за реалізацію прийнятих програм та проєктів, є школою громадянської активності, ініціативи, творчості;

- **гласності** (прес-центр, агентство, центр громадської думки тощо) – інформують про стан вирішення проблем життєдіяльності колективу, його первинних груп (класів) окремих членів, висвітлюють успіхи й недоліки у роботі різних структур учнівського самоврядування, стимулюють і коригують роботу дитячого колективу;

- **органи правозахисту** (комісія рівних, коло друзів, соціологічний центр та інше) – допомагають у вирішенні конфліктних ситуацій, стабілізують стосунки в колективі.

Отже, становлення організаційної структури учнівського самоврядування вирізняється, з одного боку, мобільністю і варіативністю, а з іншого — певною необхідною стандартністю.

Органи дитячого самоврядування – збір учнів, вихованців закладу освіти (вищий орган їх самоврядування); учнівська конференція, яка є вищим органом самоврядування учнів; обрана загальними зборами чи конференцією рада учнів організації (учнівський комітет, парламент, кабінет міністрів тощо), її комісії, штаби, центри та інші органи самоврядування; збори учнів класів, паралелей та навчальних змін; обрані ними ради класів, їх комісії, центри, сектори тощо.

Самоврядування у освітньому закладі має **два рівні**: самоврядування класів та загальношкільне самоврядування.

До *органу самоврядування класів (гуртків, груп)* входять: діти-лідери класу (гуртка, групи), представники батьківського комітету та класний керівник (педагог-наставник, куратор, керівник гуртка).

До *органу самоврядування закладу освіти* відповідно входять: рада дітей, представники адміністрації, педагогічної ради, батьківського комітету закладу освіти.

Шкільне самоврядування є одним із найважливіших компонентів розвитку системи місцевого самоврядування, кадровим резервом якого можуть стати лідери учнівського самоврядування. Досвід участі в роботі органів учнівського самоврядування є «школою управлінської майстерності».

Регіональні органи самоврядування. Регіональними органами самоврядування дітей та учнівської молоді можуть бути: обласна (районна, міська, району міста) рада дітей, обласний (районний, міський, району міста) парламент дітей, учнівський обласний (районний, міський, району міста) комітет, обласна (районна, міська, району міста) рада старшокласників та інші. Якщо ми визначаємося з назвою «Рада старшокласників», то повинні розуміти, що відповідно до назви дана структура повинна вирішувати питання та проблеми старшокласників, а не учнів середнього чи молодшого шкільного віку. Саме останні і не зможуть бути представлені у ній через невідповідність визначенню «старшокласники». Рада старшокласників може організовувати заходи для молодших школярів, але свого представлення там вона не матиме. Тому назву регіонального органу самоврядування дітей необхідно вибирати свідомо й виважено.

Органи самоврядування дітей та учнівської молоді реалізують свою діяльність (за обсягом своєї роботи та за структурою) на відповідних рівнях – від нижчого до вищого:

- **ініціативна група**, творча група з питань підготовки певного заходу, комісія чи комітет класу, групи;
- **клас, група, гурток**, спортивна секція, волонтерський (трудовий, екологічний чи інший) загін;

- **комісія**, комітет, центр, сектор, відділ органу самоврядування навчального закладу, громадської організації;
- **орган самоврядування дітей та учнівської** молоді закладу освіти, громадської організації, клубу, творчого об'єднання та ін.;
- **орган самоврядування дітей та учнівської** молоді **селища, міста, району**;
- **орган самоврядування дітей та учнівської** молоді **області**, обласних громадських організацій, спілок, об'єднань;
- **всеукраїнські органи самоврядування дітей та учнівської** молоді, органи самоврядування всеукраїнських громадських організацій, спілок, об'єднань;
- **міжнародні органи самоврядування дітей та учнівської** молоді.

Функції регіональних (обласних, районних, міських) органів самоврядування дітей та учнівської молоді:

- захист прав та інтересів дітей певного регіону, закладів освіти;
- координація роботи органів дитячого самоврядування в регіоні;
- сприяння реалізації регіональних програм та проєктів;
- підтримка цікавих місцевих проєктів;
- посередницька допомога у налагодженні партнерських відносин із державними та недержавними структурами;
- організація навчання обласного (районного чи міського) активу учнівського самоврядування;
- інформаційно-методичне забезпечення діяльності органів самоврядування різних рівнів;
- налагодження партнерських стосунків для реалізації спільних проєктів та обміну досвідом з органами дитячого самоврядування інших районів, міст, областей України та зарубіжжя;
- побудова демократичних, правових стосунків між учасниками та партнерами дитячого самоврядування усіх рівнів.

Зміст діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді залежить від тих завдань, які визначає перед собою колектив. Прояви самоврядування можуть бути найрізноманітнішими, але їх усіх повинно

об'єднувати одне: дієвий підхід до структури органів самоврядування. Спочатку необхідно зацікавити конкретною громадсько-активною справою, а потім створити відповідний орган самоврядування для організації даної справи.

Функції учнівського самоврядування

Цілі діяльності і розвитку дитячого самоврядування реалізуються шляхом виконання певних функцій. При цьому необхідно чітко розмежування **управлінських і педагогічних функцій**. Р.Х. Шакуров вважає, що управлінські функції є «сукупність однорідних за змістом, постійно повторюваних завдань» своєчасне і якісне вирішення яких необхідно для нормальної роботи колективу. Він виділяє ієрархізовану систему функцій:

1.Цільові функції. Вони визначаються відповідно до провідними видами діяльності дітей.

2.Соціально-психологічні, які сприяють:

а) формуванню згуртованого дитячого колективу. Органи самоврядування, реалізуючи цю функцію, регулюють міжособистісні і міжгрупові відносини у дитячому колективі. Виконуючи різні громадські доручення за рішенням органів дитячого самоврядування, діти вступають у відносини керівництва та підпорядкування, взаємної відповідальності, залежності, контролю. Наявність таких відносин, за образним висловом А. С. Макаренка, «цементує» колектив, сприяє формуванню в учнів потреби спільної роботи і спілкування.

б) емоційної тонізації колективу, тобто створення в колективі оптимістичного настрою, «мажорного тону», як говорив А.С.Макаренко. Реалізуючи цю функцію, органи самоврядування повинні постійно бути в курсі настроїв членів колективу, переконувати дітей у необхідності уважного ставлення один до одного. Включившись до неї, органи самоврядування прагнуть створити обстановку уваги до подій в житті членів колективу, здійснюють облік настроїв учнів і шукають шляхи поліпшення емоційної атмосфери, намагаються самостійно подолати труднощі, що виникають у створенні сприятливого клімату відносин.

3. Оперативно-організаційні функції, які служать для реалізації функцій 1 і 2 груп. Вони являють собою етапи управлінського циклу: вироблення і прийняття рішення; доведення прийнятого рішення до колективу школи; організація виконання прийнятого рішення; створення умов для виконання рішення; отримання інформації про хід виконання рішення, її аналіз, облік, оцінка діяльності, контроль.

Необхідно зазначити, що органи самоврядування, поряд з управлінськими функціями, реалізують:

- **Соціально-орієнтовані функції**, що відбивають освітні завдання, які стоять перед дитячим колективом, і спрямовані на моральне виховання майбутнього покоління, на процес соціалізації учнів.

- **Особистісно-орієнтовані**, які спрямовані на задоволення потреб та інтересів дітей.

М. І. Рожков виділяє і специфічні функції, відмінні від загальних управлінських тим, що їх реалізація можлива тільки на основі такого ознака системи, як саморозвиток. До них він відносить:

1. Самоактивізація передбачає залучення як можна більшого числа членів дитячих колективів у вирішення управлінської проблеми, систематичну роботу по залученню учнів до управління новими сферами діяльності.

2. Організація саморегулювання передбачає гнучкість у реалізації організаторських функцій членами дитячих колективів, стійкий вплив активу на колектив, здатність колективу самостійно змінювати свою структуру з метою більш успішного вирішення організаторських завдань.

3. Колективний самоконтроль передбачає постійний самоаналіз органами самоврядування та окремими організаторами своєї діяльності і, на основі цього, пошук більш ефективних шляхів вирішення управлінських завдань.

Як пише Н. І. Приходько: «У реальному шкільній практиці всі функції учнівського самоврядування знаходяться в тісній взаємодії. Так, організація колективу на виконання прийнятого рішення, безумовно, вимагає аналізу

прийнятого рішення, визначення шляхів. Форм і методів його виконання, внесення певних коректив у процес співпраці та взаємодії».

Дитяче самоврядування не може бути наділене адміністративними функціями, тобто воно не може підміняти діяльності вчителів, директор і його заступника. Учні повинні робити тільки те, що входить у функції представляються ними органів.

Функції органів учнівського самоврядування освітніх закладів:

- організація життєдіяльності колективу свого класу, групи, гуртка та закладу освіти;
- захист прав та інтересів дітей, підлітків і молоді;
- контроль за створенням належних умов для навчання, проживання (для вихованців інтернатів), розвитку та дозвілля дітей, підлітків, учнівської молоді;
- ініціювання, розробка і втілення проєктів, спрямованих на поліпшення освітнього процесу;
- участь у розробці планів освітньої роботи закладу;
- участь у проведенні педагогічних (батьківських) рад з питань організації життєдіяльності колективу, внесення від імені дитячого колективу пропозицій та ідей;
- заохочення учнів до навчання та участі у громадському житті закладу;
- організація допомоги невстигаючим учням;
- підтримка та захист інтересів творчо обдарованих дітей;
- пошук шляхів налагодження стосунків між учнями, батьками, педагогами, адміністрацією закладу освіти;
- організація і проведення заходів, спрямованих на покращення екологічного стану свого населеного пункту та території закладу;
- участь у благоустрої свого приміщення, подвір'я, наповнення кабінетів, бібліотеки;
- підготовка та проведення тематичних заходів з питань превентивного, правового, громадянського і духовного виховання;

- проведення соціологічних опитувань з проблем життєдіяльності колективу;
- організація роботи з молодшими школярами;
- організація діяльності спеціалізованих загонів: трудових, волонтерських, пошукових, правопорядку і дисципліни та інших;
- організація самообслуговування; контроль за порядком під час чергування класу по школі та під час масових заходів;
- організація роботи шкільного прес-центру;
- організація дозвілля дітей, підлітків та молоді;
- контроль та консультативна діяльність щодо питань дотримання Статуту, Положень, пам'яток, виконання планових заходів закладу освіти та органу самоврядування;
- визначення найактивніших членів колективу, їх стимулювання та відзначення.

Основними сферами діяльності органів дитячого самоврядування є:

1. Навчальна діяльність:

- допомога невстигаючим учням, консультування з різних предметів;
- організація додаткових занять силами учнів;
- організація роботи предметних гуртків силами учнів;
- організація силами учнів занять з проблем маркетингу, менеджменту; психології спілкування, лідерства;
- приведення інтелектуальних конкурсів, турнірів, предметних тижнів;
- узгодження з педагогами та адміністрацією закладу спірних питань щодо атестації учнів з різних предметів.

2. Науково-дослідна діяльність:

- організація допомоги у проведенні факультативних занять з різних предметів;
- створення та організація діяльності учнівських наукових товариств, проведення конференцій, тижнів науки;
- організація співпраці з науково-дослідними установами, вищими закладами освіти;

- проведення конкурсів науково-дослідних робіт.

3. Управлінська діяльність:

- ініціювання створення органів учнівського самоврядування, розробка положень про їх діяльність;
- організація та проведення виборів до органів учнівського самоврядування;
- організація роботи органів учнівського самоврядування, координація їх діяльності;
- залучення членів учнівської громади до обговорення проблем учнівської спільноти, та шляхів їх вирішення, винесення їх на розгляд керівництва закладу освіти;
- залучення учнів до участі в розробці плану роботи закладу освіти;
- організація участі учнів у засіданнях педагогічної ради, де розглядаються питання їх життєдіяльності;
- участь в розробці правил та норм поведінки учнів у закладі освіти, контроль за їх виконанням тощо.

4. Діяльність з дозвілля:

- планування, організація та проведення тематичних вечорів, свят, розважальних заходів;
- організація культпоходів до театрів, кінотеатрів, на виставки;
- організація змагань команд КВК, конкурсів;
- організація зустрічей з цікавими людьми: театральними діячами, художниками, письменниками, композиторами тощо;
- організація підготовки менеджерів програм дозвілля, проведення конкурсів програм дозвілля.

5. Інформаційно-соціологічна діяльність:

- проведення соціологічних досліджень, опитувань громадської думки з актуальних молодіжних проблем;
- випуск інформаційних вісників за результатами соціологічних досліджень;
- налагодження і координація зв'язків із мас-медіа;

- організація діяльності прес-центру в закладі освіти;
- організація роботи інформаційної служби з питань, організації учнівського самоврядування, заходів у закладі освіти.

6. Діяльність у сфері соціально-правового захисту:

- проведення тренінгів, конференцій, конкурсів з вивчення Декларації прав дитини, Конвенції ООН про права дитини, Загальної декларації прав людини, Конституції України;
- інформування, учнів про їхні права і обов'язки та необхідність їх дотримання;
- створення та організація діяльності учнівської соціальної служби;
- організація співпраці з соціальними, службами для молоді;
- випуск інформаційних матеріалів з проблем прав та обов'язків учнів;
- створення служби «Делегати дитячих прав» (вирішення конфліктних ситуацій, які виникають в дитячому середовищі; захист прав дітей);
- організація участі дітей та молоді в благодійних акціях, проєктах служіння (районного, міського, всеукраїнського масштабів).

7. Профорієнтаційна діяльність:

- створення та організація клубів за інтересами;
- створення банку даних про заклади освіти міста, професії, які необхідні місту;
- проведення тренінгів, конкурсів «Світ професій»;
- організація участі учнівської молоді у виставках «Освіта та кар'єра».

8. Трудова діяльність:

- організація і проведення трудових десантів;
- співпраця з державними службами зайнятості;
- розповсюдження інформації про можливість працевлаштування під час канікул;
- реалізація тренінгових програм «У бізнес із шкільної лави», «Я відкриваю власну справу» тощо.

9. Профілактично-оздоровча діяльність:

- організація інформаційно-просвітницької роботи в середовищі однолітків: консультування, проведення тренінгів, дебатів, вистав інтерактивного театру, присвячених здоровому способу життя; підготовка та випуск інформаційних матеріалів з проблем здорового способу життя (періодичні шкільні видання, шкільні радіопрограми, інформаційні матеріали);
- участь в інформаційно-просвітницьких програмах з проблем попередження ВІЛ/СНІДу, вживання психоактивних речовин та інших негативних проявів у молодіжному середовищі;
- створення мобільної інформаційно-творчої групи для організації інформаційних кампаній у закладі освіти;
- проведення днів здоров'я у закладі освіти;
- організація співпраці з державними установами, громадськими організаціями, що мають стосунок до проблем формування здорового способу життя дітей та молоді.

10. Екологічна діяльність:

- ініціювання створення екологічних загонів та активна участь у їх роботі;
- підготовка і проведення акцій та кампаній, спрямованих на дослідження та охорону навколишнього середовища;
- робота з озеленення закладу освіти, його території, району чи міста;
- організація прибирання території закладу освіти, мікрорайону;
- проведення екологічних експедицій з метою вивчення природного середовища;
- організація акцій, кампаній з метою пропаганди дбайливого ставлення до природи;
- організація співпраці з громадськими організаціями екологічного спрямування.

11. Спортивна діяльність:

- організація спортивних секцій для молодших школярів;
- організація змагань між класами з різних видів спорту;

- проведення спортивних свят, олімпіад тощо;
- організація зустрічей з відомими спортсменами.

2.2. Моделі дитячого самоврядування

У сучасних закладах освіти, які самостійно формують органи самоврядування, воно представлено за одним із **трьох варіантів**:

1. Представницький варіант. До учнівського комітету входять старости всіх класів. Така структура дає змогу оперативно доводити до відома учнів, особливо у великій школі, рішення учнівського комітету, організувати будь-яку акцію, підбити підсумки.

2. Комунарський варіант. Передбачає при організації конкретної справи створення тимчасового штабу або ради із зацікавлених учнів. Члени ради вирішують (з участю вчителів), як залучити весь колектив школи чи групу класів до справи, дають доручення, організовують роботу (свята, спартакіади, олімпіади, масові подорожі тощо). Після їх завершення штаб (рада) самоліквідується, натомість виникає інша тимчасова структура для нової справи.

3. Комісійний варіант. Згідно з ним на загальних зборах чи конференції формується учнівський комітет у складі 9-15 осіб. Вони обирають зі свого складу голову, заступника, секретаря комітету, решта очолюють комісії, до яких добирають активістів класів. Такий склад комітету є сталим, але часто він буває заформалізованим або взагалі бездіяльним. Вищим органом учнівського самоврядування в школі є загальні збори або учнівська конференція. Виконавчий орган (учнівський комітет, рада учнівського колективу, рада командирів (старост), парламент, учнівське представництво тощо) підзвітний загальним зборам. Учніські збори відбуваються не менше двох разів на рік (у вересні – для визначення завдань на новий навчальний рік, у травні – для звіту виконавчого органу та його перевиборів). Напередодні проведення звітно-виборних зборів проводять з учнями дискусію, ділову гру з проблем учнівського самоврядування, структури учнівського самоврядування,

основних напрямів та змісту роботи, прав і обов'язків членів виконавчого органу. Кількість членів виконавчого органу учнівського самоврядування визначає учнівський колектив залежно від обсягу запланованої діяльності та кількості комісій. Кількість комісій залежить від специфіки напрямів діяльності школи, особливостей структури, досвіду і традицій, рівня теоретично-методологічної та практичної підготовленості педагогічного колективу до керівництва учнівським самоврядуванням. Важливими умовами плідної діяльності учнівського самоврядування є: розуміння учнями й активом завдань, змісту і суті самоврядування; вміння самостійно планувати, організувати роботу, координувати зусилля різних ланок самоврядування, постійно здійснювати самоконтроль; уміння враховувати, регулювати, аналізувати свою діяльність, об'єктивно її оцінювати; пошук ефективних форм і методів діяльності органів самоврядування, творче використання досвіду інших шкіл.

Спираючись на основні підходи в застосуванні методу моделювання в психологічних дослідженнях, можна виділити **основні принципи побудови моделі учнівського самоврядування.**

Принцип рівневої ієрархічності побудови моделі шкільного самоврядування. Даний принцип використовується при позиційній, організаційній, управлінській моделі.

Модульний принцип побудови моделі самоврядування. Наявність у дитячому самоврядуванні значного числа взаємозв'язаних різнорідних елементів примушує нас провести аналіз можливих ступенів взаємодії між ними. Модульний принцип побудови моделі дозволяє розширити межі і можливості аналізу проблеми шкільного учнівського самоврядування.

Принцип структурності в побудові моделі дитячого самоврядування. Позиційна, організаційна, нормативно-правова, управлінська моделі. Структура повинна виражати те, що залишається незмінним при будь-яких зовнішніх і внутрішніх змінах умов протікання діяльності.

Принцип гуманізації в побудові моделі дитячого учнівського самоврядування

Принцип міждисциплінарності в побудові моделі дитячого самоврядування. Вказаний принцип передбачає використання змісту і методів різних наукових і учбових дисциплін.

Принцип самоврядування в побудові моделі дитячого самоврядування. Реалізація даного принципу створює можливості конструювання свого власного образу, проектування життєвої траєкторії. (А.С. Прутченков.)

Виділені принципи побудови моделі дитячого самоврядування повинні визначити загальний шлях його створення. Необхідно враховувати те, що всі складові елементи, знакові утворення відображали в максимальній повноті реальну діяльність дитячого, шкільного, учнівського самоврядування, тобто модель, що розробляється, повинна відповідати всім вимогам надійності, застосовуваним до всіх методів наукового пізнання

Вивчення масової практики показує, що більшість освітніх установ, що мають шкільне самоврядування, використовують так звану **адміністративну модель** (умовна назва «Шкільна рада»).

У даній моделі самоврядування засноване на точному виконанні вимог законодавчих і локальних актів. Загальні збори учасників освітнього процесу, шкільна рада, загальношкільні збори учнів, педагогічна рада, збори батьків школи – все це адміністративні структури, які можуть і виконувати певні самоуправлінські функції. Саме цей адміністративний ресурс може і повинен бути використаний в освітніх установах, де переважає даний стиль управління і взаємостосунків учасників освітнього процесу. За допомогою цієї моделі учасники освітнього процесу, у тому числі і школярі, реалізують свої громадянські права на участь в управлінні справами загальноосвітньої установи і місцевого співтовариства. Дана класична модель має як сильні, так і слабкі сторони. У даній моделі практично не використовуються такі атрибути сучасної педагогіки і виховання в якості ігрових технологій.

Простежується формалізація процесу виборів органів самоврядування, у тому числі й учнівського.

Позитивні сторони моделі:

- повна відповідність вимогам законів і підзаконних актів, регулюючих діяльність закладу загальної середньої освіти на території України;
- наявність можливостей для учасників освітнього процесу в реалізації та захисті своїх громадянських прав.

Негативні сторони моделі:

- виключення потенціалу вихідних програм (у тому числі й ігрових), які реалізуються в закладах загальної середньої освіти;
- формалізація процесу вибору органів самоврядування, у тому числі й учнівського;
- недостатнє врахування вікових особливостей учнів.

Ігрова модель (умовна назва «Ньюландія») - самоврядування, засноване на слідкуванні всім законодавчим і нормативним актом України, гармонійно вписаних у правила гри, які моделюють діяльність основних структур держави, місцевої влади (муніципальної освіти), закладу освіти (в залежності від конкретної моделі). Саме правила гри регламентують взаємовідносини всіх учасників освітнього процесу в ролях ігрової взаємодії.

Позитивні сторони моделі:

- максимальне використання виховного потенціалу гри та ігрової техніки;
- учнівське самоврядування розглядається як спеціальна виховна програма.

Негативні сторони моделі:

- не дивлячись на те що модель гармонійно поєднує нормативно-правову базу самоврядування закладу освіти й виховну роботу при психологічній неготовності педагогічного колективу до її впровадження, така модель може розглядатись деякими педагогами як відступ від традицій, які склались в управлінні закладом освіти;
- черезмірне захоплення ігровою стороною процесу;

- можливість реалізації даної моделі в повній мірі тільки в умовах дитячого оздоровчого табору в якості навчання активу шкільного самоврядування.

Роздільна адміністративно-ігрова модель (умовна назва «День дублера») – це поєднання двох перших моделей із переважним використанням можливостей формально правового самоврядування та включенням у життя освітнього закладу один раз на рік чи чверть ігрової практики у вигляді заміщення посад адміністрації й педагогів школи учнями.

Поєднана адміністративно-ігрова модель (умовна назва «Демократична республіка») – це поєднання двох перших моделей, але з переважним використанням можливостей ігрової технології, коли в ігровий процес включаються всі учасники освітнього процесу (учні, адміністрація закладу, учителі), а в компетенції формально-правового самоврядування залишаються тільки принципові питання (охорона життя та здоров'я школярів, виконання обов'язкового державного освітнього мінімуму тощо).

Існування різноманітних моделей дитячого самоврядування дає можливість закладу освіти самостійно вибирати та вирішувати, яка модель або її модернізація в найбільшій мірі відповідає завданням подальшого розвитку закладу освіти. Демократизм у дитячому самоврядуванні залежать від позиції дорослих, зокрема керівництва закладу. Розбіжності між адміністрацією й дитячим самоврядуванням виникають унаслідок неправильної організації педагогічного керівництва, коли немає взаємодії між педагогічним і дитячим колективами для досягнення мети.

2.3. Етапи формування системи роботи органів самоврядування

З метою ґрунтовнішої організаційної та методичної підготовки, зацікавлення дітей та дорослих роботою органів дитячого самоврядування різних рівнів (від шкільного до обласного), підбору та формування лідерських команд, позитивного іміджу новостворених дитячих самоврядних структур, роботу органу самоврядування дітей краще організувати в кілька етапів. Наприклад:

Мотиваційний етап – 3 місяці:

- обґрунтування та розвиток ідеї;
- створення ініціативної групи;
- залучення нових членів до групи організаторів дитячого самоврядування;
- підготовка статутних документів;
- формування громадської думки.

Організаційно-підготовчий етап – 1 рік:

- обговорення та затвердження статутних документів;
- навчання ініціативної групи;
- побудова обласної структури;
- формування колективу Школи лідерів обласної ради дітей;
- створення та організація діяльності районних та міських рад дітей;
- розробка робочих документів, програм діяльності комісій (комітетів, центрів тощо);
- удосконалення механізмів роботи, навчання депутатів обласного, районних та міських рад дітей;
- створення власних засобів масової інформації;
- налагодження партнерських зв'язків.

Етап становлення – 2 роки:

- аналіз інтересів, запитів та проблем дітей та учнівської молоді;
- пошуки шляхів їх вирішення, лобіювання;
- реалізація пілотних міні-проектів;
- формування та згуртування команд лідерів дитячого самоврядування через самостійну практичну діяльність;
- корегування статутних та робочих документів, планів роботи.

Етап функціонування – 5 років:

- включення у процес захисту прав та інтересів дітей;
- виголошення проблемних питань на міському, районному та обласному рівнях;
- організація та координація проведення регіональних програм та проектів;
- співпраця з органами державної влади;
- партнерство та співпраця на всеукраїнському рівні тощо.

Підсумково-аналітичний етап – 1 рік:

- проведення моніторингових досліджень результативності реалізації програми;
- проведення підсумкових конкурсів кращих районних та міських рад дітей;
- проведення учнівської конференції з питань необхідності продовження реалізації даної програми, її вдосконалення, реорганізації тощо.

У процесі роботи один етап діяльності органів дитячого самоврядування поступово переходить в інший. Але разом з цим може бути готовність дітей перейти до наступного етапу, паралельно завершуючи певні питання та проекти попереднього.

Коли завершений етап організації дитячого самоврядування або створення дитячої організації, необхідно підтримувати інтерес в учнів до самоврядування. Вони повинні постійно відчувати свою причетність до самоврядування і бачити плоди своєї праці, виконаної в результаті спільної діяльності.

Для цього, перш за все, необхідно розробити **організаційну філософію**, яка має на увазі:

1. Визначення місії, тобто найголовнішої мети організації, зрозумілої як для членів організації, так і для тих, що всіх оточують.
2. Визначення основних завдань, які необхідно вирішувати для досягнення місії.
3. Визначення основних цінностей організації, які повинні прийматися переважно членів організації. Цінності підрозділяються на дві групи: ті, на які спирається людина в своїй роботі, і внутрішні, які формуються в процесі всього життя людини, починаючи з народження. Цінності організації необхідно прорангувати. У кризових ситуаціях рішення повинні прийматися на основі головних організаційних цінностей. Наявність і знання організаційних допоможе зберегти єдину політику при можливій постійній зміні як лідерів і керівників організації, так і її членів.
4. Розробка «Кодексу поведінки» (норм поведінки). Норми бувають інституційовані, тобто прописані в якомусь положенні, і неінституційовані, тобто негласно прийняті членами організації. Вступ до організації має на увазі добровільне прийняття цих норм. Норми поведінки повинні підтверджуватися на

практиці, не треба боятися виключення членів об'єднання за порушення цих норм, це підтверджує необхідність необхідної поведінки.

Для розвитку і збереження корпоративної філософії об'єднання рекомендується:

1. Виписати цінності об'єднання і норми поведінки і розмістити в зручному для дітей місці. Вони повинні бути доступні для кожного у будь-який час. Наприклад, їх можна написати на посвідченні члена організації, у вигляді гасел, девізів, кредо, на стендах, плакатах. Наприклад: повага до особливостей особистості; повага меншини більшості; дотримання прав особи кожного; відповідальність особи перед іншими.
2. Розробити і запровадити власні традиції, обряди, ритуали. Наприклад: обряд вступу до організації, традиції святкування днів народження або важливих подій, ритуали вітання членів організації та ін.
3. Створювати історію свого об'єднання, фіксувати заходи, події. Можна записувати її у вигляді літопису, щоденника або журналу.
4. Створювати міфи і легенди об'єднання, героїв організації, саме через них найуспішніше передаються цінності і норми поведінки.
5. У своїх виступах, вчинках лідери, керівники організації будь-якого рівня повинні постійно повторювати в різних формах цінності і норми об'єднання.
6. Тому вкрай необхідно чітко визначити основні поняття і спиратися на них (наприклад, колективізм, громадянськість, особистість, права і обов'язки і т.д.).
7. Продумати свою символіку, оформити приміщення за допомогою гасел, плакатів, настінних газет, власної друкарської продукції; клятва члена організації, гімн організації, оформлення заходів, різні знаки просування члена організації і т.д.

Через 3-5 років активної, системної діяльності кожна організація починає відчувати спад активності своїх членів і тому потребує реорганізації чи активізації її частин чи всієї структури, перегляд систем та форм діяльності, введення нових сучасних форм, підходів, методів тощо. Тому робота

починається спочатку, зі створення ініціативної групи і роботи на реалізацією плану активізації діяльності свого улюбленого колективу.

Головними **стратегічними правилами побудови**, становлення та розвитку органів самоврядування дітей та учнівської молоді повинні бути:

- не насаджувати, а мотивувати;
- краще повільніше, та краще;
- ініціатива повинна йти від дітей;

2.4. Технологія організації (активізації) діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді

1. Створення ініціативної групи з питань організації (реорганізації) дитячого чи учнівського самоврядування.
2. Вивчення й аналіз реального стану самоврядування учнів у закладі чи регіоні.
3. Визначення проблем та формування завдань, які потрібно вирішити з даного питання.
4. Аналіз можливостей членів педагогічного колективу для організації роботи з певними ланками або членами органу самоврядування дітей.
5. Аналіз досвіду учнів (загального та індивідуального) з питань організаторської діяльності. Проведення бесід з дітьми, які мають організаторські здібності, анкетувань та опитувань серед дітей закладу з метою визначення їх інтересів, захоплень та бажань у самореалізації.
6. Добір, підготовка та вивчення методичної й наукової літератури, досвіду роботи інших регіонів області, України, світу з питань самоврядування та громадського виховання.
7. Проведення круглих столів, педрад, засідань, методичних об'єднань, учнівських зборів, диспутів, дебатів, конференцій з даної теми.
8. Колективний пошук оптимальної структури самоврядування з урахуванням специфіки школи чи позашкільного закладу.

9. Визначення мети, завдань, пріоритетів у роботі органу дитячого самоврядування.
10. Розробка основної документації (Статут чи Положення, Регламент роботи, Угода про співпрацю, Положення про вибори керівного складу тощо).
11. Організація і проведення виборчої кампанії (голови органу самоврядування закладу та голів комісій).
12. Обговорення передвиборчих програм кандидатів, поданих до виборчої комісії, їх аналіз, вибір цікавих ідей.
13. Розробка програми діяльності органів самоврядування на основі програми кандидата-переможця з урахуванням цікавих ідей інших кандидатів.
14. Конкурс проєктів діяльності певних комісій.
15. Визначення кола прав та обов'язків органу дитячого самоврядування, окремих комісій, членів тощо.
16. Розробка інструктивних та методичних документів і рекомендацій (декларацій, договорів, угод, правил, законів, інструкцій, алгоритмів, пам'яток тощо).
17. Визначення першочергових, невідкладних завдань для роботи органу самоврядування.
18. Підготовка кураторів, консультантів і тренерів для навчання активу та організації роботи певних ланок самоврядування.
19. Формування активу ядра дитячого самоврядування.
20. Створення шкіл (секцій) навчання лідерів та дітей, які бажають розвинути й удосконалити організаторські вміння та навички.
21. Розробка системи взаємної інформованості між різними ланками дитячого самоврядування.
22. Пошук партнерів зі спільної діяльності, консультантів, спонсорів, дорослих, що цікавляться розвитком дитячого лідерського руху і готові надати конкретну допомогу.
23. Забезпечення підтримки роботи органів самоврядування дітей та учнівської молоді у вищих ланках управлінських структур та місцевого самоврядування.

24. Розробка фірмового стилю органів самоврядування дітей.
25. Діагностика різних аспектів розвитку і функціонування моделей дитячого самоврядування, систематичне вивчення громадської думки (учні, батьки, вчителі, громадськість), моделювання рейтингової шкали.
26. Створення системи стимулювання творчого самовдосконалення лідерів, активних учнів, батьків, вчителів, партнерів тощо. Проведення підсумкових конкурсів, оглядів на звання найактивнішого колективу, активу класу (гуртка), лідера класу (гуртка), школи, позашкільного закладу освіти. Організація і проведення щорічного рейтингового опитування за номінаціями «Найдієвіший депутат», «Кращий голова комісії», «Куратор року», «Комісія року», «Суперпартнер» тощо) та конкурсної шоу-програми «Лідер року».
27. Наприкінці етапу становлення перед початком роботи в етапі функціонування – аналіз проведеної роботи, перегляд стратегії й тактики діяльності, удосконалення і внесення можливих змін у роботу окремих ланок, планування роботи етапу функціонування на 2-3 роки.

3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Загальний збір

Загальний збір проводиться не менше двох разів на рік. Як правило, це відбувається на початку і в кінці навчального року. Обидва можуть бути офіційно-діловими, але в той же час і урочистими.

Перший збір (у жовтні) може бути присвячений призначенню на посаду голови ради (президента «країни», «республіки» тощо) та голів комісій («міністерств», центрів). На ньому також обговорюються і затверджуються усіма членами колективу нові Закони, положення щодо організації життя і діяльності учнівської громади. Голови комісій презентують програми діяльності, плани роботи тощо.

Другий збір (у кінці травня) присвячується підбиттю підсумків роботи, аналізу рейтингів і нагородження переможців поетапного конкурсу «Лідер року».

Загальні збори приймають певні рішення щодо вирішення проблемних питань життя школи, позашкільного закладу освіти чи регіону, заслуховують звіти органів учнівського самоврядування, обирають новий склад, аналізують хід виконання прийнятих рішень, окреслюють нові завдання, оцінюють роботу різних об'єднань, визначають перспективи розвитку колективу, учнівської громади, заслуховують думки, пропозиції та застереження дорослих – партнерів учнівського самоврядування.

Загальношкільні збори – колективний орган учнівського самоврядування, на якому присутні всі учні (1-11 класів), педагоги, члени батьківського комітету та представники державних і недержавних структур. Вони можуть висловлювати власні думки, вносити пропозиції з тих чи інших питань, що обговорюються. Але вирішальне право голосу на загальних зборах учнівського колективу мають діти (у тих питаннях, що стосуються тільки учнів). Дорослі мають право дорадчих голосів, висловлення свого ставлення до того, про що йде мова, надання підтримки чи виголошення застереження з тих чи інших питань.

Якщо обговорюються питання, в яких беруть участь на рівних умовах учні, педагоги і батьки, – голосують усі.

У практиці закладів освіти застосовують кілька форм проведення загальношкільних зборів:

- настановчі;
- виборчі;
- звітні;
- екстрені;
- урочисті;
- інші.

Визначальною темою загальношкільних зборів є вирішення першочергових завдань розвитку та діяльності. Як правило, загальними зборами починається чи завершується певна справа, якою живе чи буде жити колектив школи.

Загальношкільні збори сприяють формуванню колективної думки, розвитку почуття співучасті у загальних справах, відповідальності за свої слова та дії.

Прийняті на загальних зборах рішення – це своєрідний обов'язкові для виконання усіма учнями закладу освіти.

Деяких заклади освіти практикують замість загальних зборів проводити учнівську конференцію.

Конференція – представницький орган, а загальні збори передбачають участь усіх дітей. Якщо ми прагнемо залучити до активної участі у роботі органів учнівського самоврядування якнайбільшу кількість дітей, тоді необхідно, щоб всі учні закладу освіти були присутні на зборах хоча б два рази на рік. Це передбачає:

- відчуття своєї, хоча б невеликої, значимості у рішенні того чи іншого питання (адже я голосую, і від того, як я проголосую, може змінитися результат і хід подій, я маю право вибору тих чи інших заходів, складових плану роботи, статей Закону тощо);
- ознайомлення кожної дитини з програмами, планами та роботою лідерів учнівського самоврядування, спостереження за їх уміннями та навичками, визначення їх значимості у порівнянні зі своїм статусом у колективі (мотивація до дії, активної участі);
- відчуття єдиного колективу, його значимості і можливостей; згуртування учнівської громади.

На відміну від зборів, на яких присутні всі учні, педагоги, батьки та інші представники, на конференцію приходять тільки делегати від первинних дитячих колективів, педагогічного та батьківського колективів, ради закладу освіти, запрошені спеціалісти з питань, що розглядаються на конференції.

Учнівську конференцію ні в якому разі не можна перетворювати на урок-конференцію, теоретичний чи методичний захід. Критерії ефективності конференції – високий рівень активності школярів, відповідальність її учасників за внесені пропозиції та прийняті рішення. Крім вищеназваних форм проведення зборів учнів чи їх представників, може бути форум, пленарне засідання, круглий стіл тощо.

Усі форми проведення таких зустрічей можуть носити проблемний характер, тобто виносити на обговорення певну проблему із життя колективу, аналізувати її, шукати разом шляхи її вирішення, приймати рішення і працювати далі над його реалізацією. Протягом наступної зустрічі відбувається підбиття підсумків даної роботи, заслуховуються звіти про виконання рішення.

У багатьох закладах освіти під час підготовки до проведення загальношкільних зборів (конференції, форуму та ін.) створюються творчі групи, до складу яких входять представники від учнівського, педагогічного та батьківського колективів. Рішення загальних зборів стосується інтересів усього закладу освіти, його єдиного колективу дітей, вчителів та батьків.

Особливими моментами духовного піднесення є загальне виконання Гімну України на початку і наприкінці зборів, виголошення урочистої обіцянки президента (голови) і голів комісій. Єдина умова: такий стан необхідно створити. Як саме? Всі діти-лідери повинні знати слова Гімну напам'ять і не соромитися виконати його серйозно і від душі. Цей стан передається і тим, хто звик до несерйозної поведінки. Це стимулює і підтягує їх.

Участь дітей початкової школи теж необхідна на даному зібранні, адже:

- вони є членами колективу і мають таке ж право на участь, як і всі інші;
- це стимулює їх серйозно ставитися до обов'язків, які вони виконують у класі;
- вони мають за взірць дітей-лідерів, до рівня яких їм необхідно підтягуватися;
- готуються психологічно у середніх та старших класах стати членами органів учнівського самоврядування.

Тепер дещо деталізуємо:

Загальні збори – збори усіх учнів закладу освіти, від наймолодших до найстарших, із запрошенням до участі дорослих – партнерів учнівського самоврядування.

Конференція, форум – представницькі органи керівництва та прийняття рішень. На них запрошуються по 2-10 представників від кожного класу, групи тощо залежно від можливостей та потреб.

Пленарне засідання – нарада дітей-лідерів, членів органу самоврядування закладу освіти. На пленарне засідання запрошуються всі депутати учнівської ради чи парламенту закладу освіти, включаючи голів та представників класів (1-11 кл.).

Нарада чи Рада лідерів – збір усіх лідерів органу самоврядування учнів: голови, (президента), його заступників, голів комісій органу самоврядування закладу освіти та голів рад класів (старост). У даному випадку деякі діти можуть виступати і в ролі лідера класу, і в ролі голови комісії чи заступника голови, (президента) ради школи.

Засідання комісії може бути для членів комісії та розширеним.

1. Засідання комісії учнівського органу самоврядування – це 5-10 осіб, котрі входять до складу депутатів ради закладу освіти і працюють в одній команді над організацією роботи певного напрямку.
2. Розширене засідання комісії органу самоврядування закладу освіти – крім офіційного складу загальношкільної комісії, запрошуються голови (а при можливості і їх заступники) усіх відповідних комісій класів. Також на розширене засідання можуть бути запрошені директор, заступники, педагоги, відповідні фахівці, представники державних та недержавних закладів, установ, організацій.

Засідання комісії розглядає стратегічні плани, програми, розробляє певні заходи, аналізує роботу загальношкільної та класних комісій. Розширене засідання має на меті:

- вислухати всі досягнення, проблеми, пропозиції представників відповідних комісій класів;
- обговорити їх участь у певних заходах, акціях, що пропонуються до реалізації;
- надати необхідну інформаційну, консультаційну, методичну чи іншу допомогу;
- і головне, згуртувати всіх у єдину команду, з єдиними прагненнями, енергією, бажанням творити, діяти і залучати інших дітей та дорослих до даного виду діяльності.

Загальні збори класу (групи, загону) – зібрання усіх членів первинного колективу, педагогів, представників адміністрації закладу освіти, батьків та гостей.

На ньому вирішуються усі питання життєдіяльності колективу. Збори також можуть бути урочистими, діловими, проблемними тощо. Готують і проводять такі збори голова (староста) класу (групи) та його заступники. Свої дії вони узгоджують із класним керівником або особою, яка його заміняє.

4. УМОВИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ПІДВИЩЕННЮ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.

Для успішного розвитку самоврядування необхідно створити умови, які сприяють ефективності учнівської діяльності. Основними з них є:

- **глибока зацікавленість** у розвитку самоврядування **адміністрації**, всього педагогічного колективу, батьків, самих учнів, а для регіональних органів дитячого та молодіжного самоврядування – ще й місцевої влади та органів місцевого самоврядування;
- **надання органам дитячого самоврядування реальних прав та можливостей** організувати своє життя та діяльність;

- **наявність** тих чи інших **органів управління колективом** повинна бути доцільною з **урахуванням специфіки та потреб закладу освіти** чи регіону;
- **вироблення чіткої структури** дитячого самоврядування та визначення концептуальних основ її діяльності (статут чи концепція дитячого самоврядування);
- **наявність документів**, що визначають діяльність дитячого самоврядування в закладі освіти, регіоні (положення, регламент, план роботи, пам'ятки тощо);
- **чіткий розподіл обов'язків** як учнів, відповідальних за певну ділянку роботи, так і дорослих (педагогів-консультантів, координаторів, батьків та ін.);
- інтелектуальне **наповнення змісту** діяльності;
- систематична **робота з активом**;
- **проведення демократичних виборів** керівного складу органів самоврядування дітей;
- **організація системи змагання**;
- **відсутність привілеїв** організаторам;
- гласність;
- вироблення системи нагородження та заохочення;
- **формування шкільних традицій** та традицій команди лідерів;
- **підвищення рівня готовності вчителів** до організації та проведення виховної роботи зі школярами.

5. ФУНКЦІ ПЕДАГОГА-КООРДИНАТОРА САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Осередком діяльності може стати гурток чи творче об'єднання, що працюватиме в напрямі організації діяльності та навчання лідерів дитячого

самоврядування шкільного, позашкільного, міського і районного рівнів. У такому випадку керівник даного гуртка чи творчого об'єднання може взяти на себе функції координатора обласного, районного чи міського органу самоврядування дітей та молоді, а також координувати роботу органу самоврядування дітей та молоді позашкільного закладу освіти. **Завданнями діяльності** координатора самоврядування дітей та молоді є:

- проводити навчання лідерів регіонального органу учнівського самоврядування, а також лідерів учнівського самоврядування свого позашкільного закладу освіти;
- організовувати навчання лідерів дитячого самоврядування освітніх закладів, діти яких виявили бажання працювати в даному гуртку чи творчому об'єднанні. Керівник гуртка позашкільного закладу освіти не бере на себе координацію діяльності органів учнівського самоврядування закладів освіти, діти з яких навчаються у гуртку. Він лише допомагає вихованцям розвинути свої організаторські та лідерські здібності, набути необхідні для цього знання;
- вивчати та адаптувати кращий досвід, наукові та методичні рекомендації з питань організації дитячого самоврядування різних рівнів до умов свого регіону, до можливостей свого позашкільного закладу освіти, а також напрацьовувати й узагальнювати власний досвід роботи;
- готувати та узгоджувати з відповідальними особами плани роботи, програми сесій та засідань регіональних органів самоврядування дітей та учнівської молоді та органу учнівського самоврядування позашкільного закладу освіти;
- на заняттях гуртка чи творчого об'єднання разом з вихованцями проводити підготовку до чергової зустрічі лідерів відповідного органу самоврядування дітей та учнівської молоді. Діти разом з керівником розробляють потрібну документацію, готують інформаційні матеріали, добирають та вивчають необхідні ділові, рольові та інші ігри, які будуть

проведені під час чергової сесії лідерів учнівського самоврядування, розподіляють між собою доручення, готуються до їх виконання.

Керівником гуртка лідерського спрямування організовуються ділові та інші зустрічі, сесії, засідання керівного органу самоврядування дітей міста або району, позашкільного закладу освіти. У такому випадку вихованці гуртка, відповідно до своєї готовності та здібностей, є організаторами, ведучими, тренерами, наставниками, консультантами вищезазначених заходів. Це дає їм, крім теоретичного, ще й практичний досвід роботи з ровесниками.

Завдяки даній системі успішно реалізовується робота «діти – дітям», забезпечується можливість реального дитячого самоврядування, організації дітьми свого колективу, набуття ними та передачі лідерського й організаторського досвіду.

Діти разом із керівником гуртка, координатором дитячого самоврядування, в рамках тематики занять, створюють необхідну інформаційно-методичну базу діяльності та координують роботу комісій регіонального та позашкільного органів самоврядування дітей, ведуть ділові переговори з партнерами, висвітлюють діяльність у засобах масової інформації.

Тож якщо керівник гуртка, про діяльність якого йшла мова вище, є координатором учнівського самоврядування регіону, робота органів самоврядування дітей та учнівської молоді буде більш ефективною. Маючи години гурткової роботи, колектив дітей-лідерів, певні повноваження, він забезпечує вирішення організаційних моментів роботи дитячого самоврядування регіону, позашкільного закладу освіти.

Для організації такої діяльності необхідна певна методична база, основа. Пошук та створення інформаційно-методичних матеріалів для забезпечення діяльності керівників гуртків є одним із напрямів роботи відповідного методиста відділу (управління) райдержадміністрації, міської ради, позашкільного закладу освіти.

6. ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДИТЯЧОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Дитяче самоврядування – це явище складне та довготривале. Його не можна просто скопіювати, перенести до себе схему іншого освітнього закладу, що ефективно працює. Його можна тільки виплекати самостійно, пристосувати до умов власного закладу освіти, потреб та бажань колективу, рівня його розвитку та можливостей.

Кожен колектив обирає свій шлях до самоврядування. Результат його вибору залежить від:

- особистого ставлення директора і педколективу до самоврядування та його меж;
- зацікавленості та готовності колективу працювати в інших умовах, по-новому;
- знань педагогів та директора основ теорії соціального управління;
- готовності батьківського комітету до партнерських відносин з органами самоврядування дітей.

У деяких закладах освіти самоврядування розуміють як окремий недовготривалий захід, що зводиться до організації чергування, проведення Дня самоврядування із виконанням учнями функцій директора та вчителів, що здебільшого є формалізацією справи, грою у самоврядування. Маємо випадки, коли самоврядування дітям нав'язують зверху: береться готова схема, обираються органи, визначається регламент та імітується самоврядування.

Для того, **щоб самоврядування як засіб розвитку особистості існувало реально**, необхідними умовами насамперед є:

- готовність педагогів та дітей, їх **зацікавленість**;
- діяльність у цьому напрямі протягом певного часу, **вироблення власного досвіду**, його аналіз;
- **відповідальність** усіх сторін та кожного з учасників особисто;
- зумовлена необхідність у самоврядуванні та її **правова основа**.

Основними засобами вдосконалення педагогічної допомоги учнівському самоврядуванню є:

- забезпечення реальних прав та обов'язків органів самоврядування;
- підвищення довіри педагогів до рішень учнівського колективу, його органів самоврядування;
- кваліфікована, тактовна допомога;
- цілеспрямоване навчання учнів складній справі організації життя учнівського колективу, керівництва справами школи.

За кожною комісією педагогічна рада закріплює вчителів-консультантів, які постійно мають допомагати органам самоврядування, сприяти визначенню мети діяльності, плануванню роботи, вирішенню складних ситуацій, управлінських завдань.

Перш ніж розпочати створювати чи активізувати роботу органів самоврядування дітей та учнівської молоді, потрібно чітко визначити участь кожної категорії педагогічних працівників у даному процесі. Узгодити підпорядкування, мету, конкретні цілі, завдання і кінцевий результат, взявши до уваги особистість кожного учня, колектив класу, групи, гуртка; колектив закладу освіти, громади певного регіону.

Адміністрація, керівники управлінь, відділів освіти, закладів освіти, їх заступники визначають межі діяльності органів самоврядування дітей. Від їх рішення, визнати чи не визнати існування та активну роботу дітей-лідерів як партнерів, залежать обсяги, розмах та результативність дитячого самоврядування, ставлення до нього інших педагогічних працівників.

Керівники, які серйозно ставляться до питань учнівського самоврядування, націлюють роботу своїх педагогічних працівників на співпрацю з дітьми, підтримку їх ідей, пошук шляхів взаєморозуміння та партнерства в питаннях організації життєдіяльності єдиного колективу учнів, педагогів та батьків; сприяють організації навчання та наданню методичної і практичної допомоги.

Адміністрація не завжди може поділяти думку та прагнення дітей-лідерів. У такому разі розпочинається процес переговорів, результатом якого повинна

бути взаємодомовленість двох сторін на основі не простої заборони чи принципової відмови, а аргументації конкретних думок, пропозицій, побажань, відмов, застережень. Проводиться ряд ділових зустрічей, кожна з яких дозволяє сторонам удосконалити свої пропозиції, допрацювати певні питання і прийти до рішення, яке задовольнить обидві сторони. Для такої роботи дорослі повинні бути мудрими і терплячими, поважати думку дітей, дозволити їм робити помилки, шукати правильні обґрунтовані рішення, зрозуміти самим слабші сторони своїх проєктів. Це і буде участь дітей у процесі прийняття рішень.

Спеціалісти управлінь та відділів освіти, інспектори, методисти вивчають, аналізують подані координаторами самоврядування дітей та учнівської молоді різних рівнів пропозиції, програми, плани роботи, розробки заходів, занять гуртка, ділових зустрічей, документацію та інше; готують відповідні методичні рекомендації, організують навчальні семінари, обмін досвідом, надають консультаційну допомогу тим координаторам, котрі її потребують. Спеціалісти управлінь та відділів освіти, інспектори, методисти є посередниками між педагогами-практиками (координаторами) і керівниками освіти певного регіону.

Важливим фактором організації діяльності органів учнівського самоврядування на рівні закладів освіти є підтримка ініціативи дітей-лідерів з боку адміністрації та педагогів. Вона може полягати у наступному:

Директор, заступник директора закладу освіти:

- спрямовує і координує зусилля всіх учасників освітнього процесу (спільно з органом учнівського самоврядування) на його вдосконалення, забезпечує єдність їхніх дій;
- сприяє у піднесенні престижу органів самоврядування, підтримує корисні починання, допомагає створити у колективі атмосферу, за якої члени педагогічного колективу зважають на думку та рішення органів учнівського самоврядування;
- безпосередньо працює з органами учнівського самоврядування.

Педагог-організатор:

- спільно із заступником директора закладу освіти з питань виховної роботи організовує роботу органу учнівського самоврядування закладу освіти;
- оформляє та веде відповідні документи, ділові папери;
- систематично проводить навчання дітей-лідерів;
- координує організацію та проведення засідань, нарад, ділових зустрічей комісій (комітетів, центрів, «міністерств» тощо) органу учнівського самоврядування закладу освіти;
- організовує разом з учнями підготовку та проведення загальношкільних заходів;
- координує реалізацію завдань, програм, проєктів комісій (комітетів, центрів, «міністерств» тощо) органу учнівського самоврядування закладу освіти;
- постійно співпрацює з соціальним педагогом, психологом, класними керівниками та керівниками відповідних гуртків.

Соціальний педагог:

- проводить навчання дітей-лідерів з питань організації їх роботи з ровесниками, дітьми молодшого шкільного віку, дітьми, схильними до правопорушень, сиротами, дітьми з обмеженими можливостями, дітьми з багатодітних та малозабезпечених сімей;
- надає відповідні консультації у процесі роботи;
- допомагає дітям-лідерам, дітям-організаторам, класним керівникам (кураторам, вихователям-наставникам) або керівникам гуртків у питаннях згуртування колективу, профілактики конфліктних ситуацій;
- організовує свою діяльність у тісній співпраці з координатором учнівського самоврядування, дітьми-лідерами та дітьми-організаторами з реалізації програм, проєктів та заходів, проведення тренінгів, опитувань, аналізу проведених анкетувань;
- разом з дітьми-лідерами, головами відповідних комісій на основі аналізу анкетувань, прямих та непрямих опитувань формує бази даних про дітей, які потребують індивідуального підходу, перелік проблемних ситуацій, у які найчастіше потрапляють діти, визначає їх пріоритетність, допомагає дітям-

лідерам підготувати і провести відповідні просвітницькі та профілактичні заходи тощо.

Психолог:

- навчає дітей-лідерів роботі з групами своїх ровесників, основ тренерської майстерності;
- допомагає координатору учнівського самоврядування, класним керівникам (кураторам, вихователям-наставникам) або керівникам гуртків з питань формування у дітей-лідерів, дітей з організаторськими здібностями та дітей-виконавців впевненості в собі;
- допомагає дітям-лідерам, дітям-організаторам, класним керівникам (кураторам, вихователям-наставникам) або керівникам гуртків у вирішенні питань згуртування колективу, мотиваційної діяльності, профілактики конфліктних ситуацій;
- організовує свою діяльність у тісній співпраці з координатором учнівського самоврядування, дітьми-лідерами та дітьми-організаторами щодо реалізації програм, проєктів та заходів, проведення тренінгів, опитувань, аналізу анкетувань з превентивного, духовного, громадянського виховання, профорієнтації та ін.;
- разом з дітьми-лідерами, головами відповідних комісій на основі аналізу анкетувань, прямих та непрямих опитувань формує бази даних про дітей, які потребують індивідуального підходу; надає консультації членам комісії з питань допомоги дітям у проблемних ситуаціях, дітям-волонтерам.

Куратор:

- допомагає у створенні учнівського самоврядування класу, координує його роботу;
- надає інформаційно-методичну та практичну допомогу дітям-лідерам, головам комісій, відповідальним за проєкти або певні ділянки роботи;
- узгоджує виховний план класного керівника з планом роботи органу учнівського самоврядування класу, прогнозує проведення спільних заходів згідно з планом виховної роботи класу та закладу освіти;

- організовує інтерактивні форми проведення виховних годин, дає можливість дітям-лідерам проводити просвітницькі та виховні заходи, ділові ігри, вирішувати організаційні питання життєдіяльності класного колективу тощо.

Педагоги-предметники навчальних закладів менше залучаються до роботи учнівського самоврядування. Це відбувається тільки у певних моментах:

- під час підготовки предметних тижнів, олімпіад, конкурсів результативнішою буде робота у співпраці: діти-лідери беруть на себе частину організаційних питань і заохочення дітей закладу освіти до участі у заходах, підтримки своїх ровесників, залучення батьків, спонсорів;
- при наявності у класі невстигаючих учнів з даного предмету (організація взаємодопомоги «учень – учневі» дітьми, що гарно знають даний предмет, тим, хто з певних причин не встигає у навчанні);
- організації інформаційно-методичного поповнення кабінету (благодійна діяльність у формі збору книг відповідної тематики, підбір матеріалів у мережі Інтернет, оформлення презентаційних слайдів, стендів тощо).

Організацією такої роботи займається комісія з питань загальної і позашкільної освіти та всі бажаючі учні закладу освіти. Для цього даною комісією разом з вчителями-предметниками розробляються міні-проекти і реалізуються дітьми-лідерами у тісній співпраці з педагогами.

На рівень міста, району, області такі проекти виносяться тільки при потребі в них більшої кількості органів самоврядування закладів освіти регіону для вирішення певних питань на вищому рівні та залучення додаткових коштів, інформації, консультантів, спеціалістів.

За умов правильної підходу до співпраці з дітьми-лідерами, члени комісії органу самоврядування закладу освіти стануть дієвими помічниками у підготовці та організації заходів у закладі освіти з кожного окремого предмету. Вчителі можуть надавати консультації, методичну та практичну допомогу дітям при організації ними певних заходів та акцій.

Рішенням педагогічної ради закріплюються педагоги-консультанти. Для побудови ефективної системи роботи учнівського самоврядування закладу

освіти адміністрація повинна визначити єдину принципову лінію взаємодії педагогів та учнів.

Батьки учнів закладів освіти юридично не менше за педагогів чи своїх дітей зацікавлені в успішній роботі закладу освіти. Поряд із педагогічними працівниками та учнями батьки є (відповідно до Типового положення про заклад загальної середньої освіти) учасниками освітнього процесу. Тому вони повинні мати можливість сприяти організації освітнього процесу та життєдіяльності колективу закладу освіти.

Класні керівники, педагоги-організатори, психологи, соціальні педагоги, координатори регіональних органів самоврядування дітей безпосередньо працюють з дітьми-лідерами та іншими дітьми закладу освіти, міста, району, області. Вони, як ніхто, краще знають усі деталі, можливості, потенціал як кожної дитини, так і окремих колективів класів, груп, комісій, центрів чи дитячих «міністерств». Також ці педагоги відпрацьовують конкретні методики практично, вносять у їх зміст корективи, шукають нові форми роботи та підходи до вирішення тієї чи іншої проблеми.

Робота у парі педагога-практика і методиста дає в результаті хороші, практично перевірені й удосконалені та методично обґрунтовані рекомендації, посібники, програми тощо.

Взаємодія педагогів з дитячими громадськими організаціями в процесі створення і функціонування шкільного самоуправління
Педагог, що працює з підлітковими об'єднаннями, повинен пам'ятати, що:

- не можна підміняти підлітків там, де вони самі можуть справитися; необхідно мати витримку, терпіння і готовність підтримувати ідеї дітей, ініціативи, спиратися на них;
- важливо уміти поважати рішення дітей і допомагати їм їх реалізовувати; потрібно уникати прямого натиску, навіть тоді, коли думки і дії дітей здаються помилковими;
- намагатися роз'яснювати, переконувати; навчитися бачити не тільки зовнішню сторону, явні прояви всіх і кожного, але й дізнаватися ціннісні

уявлення, спонукальні мотиви, очікування, інтереси, настрої для створення умов самореалізації і саморозвитку підлітків.

В цьому випадку дорослий виступає одночасно в ролі лідера дитячого співтовариства і педагога-професіонала. Існують різні стилі поведінки дорослого в підлітковій і юнацькій організації. Найбільш ефективною буде участь педагога, якщо він залежно від даної конкретної ситуації продемонструє адекватний стиль керівництва і проявить необхідні якості особистості.

Педагог, який збирається працювати з дитячими об'єднаннями або співробітничати з шкільним самоврядуванням, повинен:

- забезпечити комфортне середовище для учнів;
- визначити правила поведінки, які приймають учні; показувати дітям свою повагу ним як до особистостей;
- вимагати взаємоповаги між собою;
- виховувати повагу в учнів до самих себе;
- вчити їх бути незалежними і відповідальними за свої вчинки;
- знати, як сподобатися підліткам;
- постійно вивчати їх, визначити для себе провідний вид діяльності;
- бути здатним захопити дітей цією діяльністю;
- об'єднати навколо цієї діяльності актив учнів; поставити перед дітьми яскраву як далеко, так і близьку мету;
- затвердити певний стиль спілкування, відносин між дітьми;
- частково передати управління діяльністю дітям, навчити їх самоврядуванню; запропонувати дітям розробити символіку, традиції, ритуали;
- повинен забезпечити всім надійне відчуття захищеності; повинен зробити колектив відкритим;
- допомогти учням знайти друзів з інших шкіл або міст;
- потрібно бути готовим до того, що, можливо, знадобиться змінити основний вид діяльності або ускладнити наявну діяльність, її способи

організації, а можливо, навіть розпустити даний колектив і створити новий.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДИТЯЧОГО САМОВРЯДУВАННЯ

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДОРΟΣЛИМ, ЯКІ ПІДТРИМУЮТЬ РОБОТУ ОРГАНІВ ДИТЯЧОГО ТА МОЛОДІЖНОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Шановні дорослі!

- довірте дітям вирішення окремих питань організації життєдіяльності колективу;
- поступово делегуйте дітям частину своїх повноважень;
- перейдіть із інтонації повчання на інтонацію поради, зацікавленості;
- під час порад намагайтеся давати кілька варіантів на вибір і обґрунтуйте результативність та затрати стосовно кожного варіанту – це розвиватиме у дітей уміння аналізувати і продумувати альтернативні кроки у своїй діяльності;
- постійно мотивуйте як дітей, так і дорослих до участі у прийнятті рішень чи в реалізації певної програми, проєкту, заходу;
- мотивуючи юних лідерів та організаторів, у кожному окремому випадку поступово нарощуйте аргументи у бік ускладнення та удосконалення, що сприяє розвитку особистості, виховує бажання постійно рухатися вперед, не зупинятися на досягнутому;
- навчайте дітей ділового спілкування, толерантного ставлення до оточуючих власним прикладом;
- ставтеся до учасників дитячого самоврядування як до партнерів;
- намагайтеся свою точку зору висловлювати в останню чергу;
- паралельно з переговорами, домовленостями лідерів дитячого самоврядування з посадовими особами, адміністрацією, батьками, іншими

дорослими мотивуйте названі категорії людей до підтримки дитячих ініціатив;

- організуйте обговорення та пошук шляхів підтримки діяльності органів самоврядування дітей серед компетентних дорослих;
- дозволяйте молодим організаторам (там, де це не призведе до серйозних ускладнень) ризикувати, використовувати нестандартні підходи, рішення із подальшим обговоренням результатів ризику та можливих наслідків;
- обов'язково після проведення будь-якого заходу давайте можливість кожному в дружній, доброзичливій обстановці проаналізувати свої кроки, успіхи та невдачі, їх причини;
- кожним своїм кроком, словом, інтонацією, порадою, справою виявляйте дітям своє доброзичливе ставлення до їх діяльності;
- при порушенні учасниками дитячого самоврядування правил етикету, порядності, субординації тощо, коректно, але вимогливо дайте відчуття їм своє незадоволення їх поведінкою і допоможіть знайти вихід із даної ситуації; обов'язково (індивідуально чи колективно) обговоріть інцидент, що відбувся;
- будьте вимогливими у питаннях дотримання правил пунктуальності, охайності, організованості та дисципліни.

Цікаву і корисну пам'ятку лідеру, керівнику, координатору чи консультанту учнівського самоврядування запропонували Л.Кацинська та В.Кашевський у книзі «Учнівське самоврядування в умовах сучасності».

Пам'ятка

**лідеру, керівнику, координатору чи консультанту
дитячого самоврядування**

Шановний колего!

Якщо у Вашому закладі освіти діє учнівське самоврядування і Ви його лідер, керівник, координатор, консультант чи учасник, пам'ятайте:

- на старому далеко не поїдеш, тому ускладнюй, збагачуй, змінюй діяльність самоврядування;
- ваш шлях – від ускладнення діяльності до ускладнення організаційної структури, а не навпаки;
- вміло поєднуй тимчасові та постійні групи, організаційні структури, ради, комітети, штаби;
- власні особисті соціальні інтереси, захоплення поєднуй із прагненням, інтересами дітей;
- розвивай соціальну мотивацію дітей, соціальне звучання їхньої діяльності (якщо підліток носить «каміння», вчи його думати про «кам'яницю», яка вибудується з цього каміння);
- допомагай встановленню контактів органів самоврядування з іншими школярами, іншими об'єднаннями, організаціями; порівняння, спілкування з іншими однолітками – потужна сила для розвитку;
- обговорюй з дітьми проблеми учнівського самоврядування, обмірковуй спільно з ними перспективи;
- роз'яснюй педагогам, адміністрації, батькам, представникам владних структур та недержавних організацій діяльність органів учнівського самоврядування, обговорюй із компетентними людьми проблеми вашого розвитку;
- пам'ятай: діяльність в органах самоврядування дітей і молоді – це не педагогіка, а соціальна дія, соціальне життя;
- пам'ятай: учнівське самоврядування – це педагогічна умова раціонального розвитку школярів; думай про те, як підтримати їх під час вирішення їхніх проблем, як допомогти їм зайняти сприятливу позицію у світі ровесників, підтримуй їх в успіхах та досягненнях.

ТРАДИЦІЙНА МОДЕЛЬ, СТРУКТУРА ОРГАНІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Назви та структури органів самоврядування дітей та учнівської молоді

У період між загальними зборами працює орган учнівського самоврядування, назву і структуру якого було винесено на обговорення загальних зборів і ними затверджено.

Під час розробки моделі учнівського самоврядування колективу необхідно передбачити єдині вимоги для всіх структур.

Організуюючи роботу органів учнівського самоврядування, краще йти від простих до складних моделей та структур. Тому на початку найкраще створити пряму модель:

- **загальні збори (конференція);**
- **учнівський парламент чи рада**, що включає в себе по кілька представників від усіх класів (груп). Це голова ради класу (староста) та 1-2 представники класу. З числа цих дітей під час виборчої кампанії обираються голова (президент), його заступники, голови комісій, їх заступники. Всі інші члени учнівської ради чи парламенту розподіляються по комісіях і працюють, організуючи роботу у певному напрямі;
- **рада трьох чи рада п'яти – президент (голова) та його два або чотири заступники** вирішують термінові питання, обговорюють стратегічні плани, готують тематику та план засідання ради лідерів, пленарних засідань, круглих столів тощо, представляють учнівський колектив на засіданнях батьківської та педагогічної ради закладу освіти.
- **рада лідерів** – команда лідерів: голова (президент), його заступники, голови комісій органу самоврядування закладу освіти та голови рад класів (старости).
- **комісії** з кожного окремого напрямку діяльності органу учнівського самоврядування закладу освіти. До їх складу входять учні, котрі є головами рад класів (старостами) або представниками класів до органу самоврядування дітей закладу освіти.

Розробляючи чи обираючи модель та структуру органу самоврядування закладу освіти, необхідно дотримуватися певних правил відповідності назв та змісту роботи.

Назва організації	Очолює	Робочі органи	Вищі органи керівництва
країна республіка держав	президент прем'єр-міністр	кабінет міністрів міністерства тощо	- загальні збори - учнівська конференція - засідання кабінету міністрів
асоціація парламент рада об'єднання спілка інше	голова спікер	комісії комітети старостат учком інше	- загальні збори - учнівська конференція - сесія парламенту - засідання ради лідерів

Якщо вирішено створити країну, державу, республіку («Сонячну країну», «Шкільну республіку», «Зоряну державу» тощо), її лідером може бути президент.

Якщо вирішено створити парламент дітей, учнівську раду, шкільне об'єднання, асоціацію чи інше, то на чолі даної структури стоятиме голова. Вищим керівним органом буде сесія, учнівська конференція чи загальні збори учнів. Виконавчу роль тут відіграватиме учком, старостат, учнівська рада, рада старшокласників, рада учнів середніх класів чи інше.

Парламент ділиться на комісії чи комітети (але не на секції, сектори чи центри), а ось рада, учком (старостат тощо) – на секції, сектори, центри, можливо, і комісії.

У школах за бажанням дітей та координаторів, парламент може бути і двопалатним: Палата дітей і Палата дорослих (партнерів органу самоврядування дітей) або нижча і вища Палати (середнього і старшого шкільного віку).

Голова (президент) – це справжній лідер самоврядування. Він має бути обізнаний зі станом усіх справ, що виконуються, реалізуються чи готуються у колективі. Повинен уміти надати тактовну і повноцінну допомогу будь-кому із членів свого колективу у виконанні того чи іншого завдання, сприяти встановленню доброзичливих та теплих стосунків між усіма учасниками процесу самоврядування, піклуватися про створення позитивного іміджу своєї організації, закладу.

Голова (президент):

- слідує за виконанням Статуту та законів закладу освіти;
- координує і контролює роботу органу учнівського самоврядування закладу освіти;
- координує роботу будь-кого з лідерів учнівського самоврядування у разі його відсутності;
- чесно і добросовісно захищає та відстоює інтереси членів свого колективу;
- виконує свою передвиборчу програму;
- керує відповідними законами та затвердженими рішеннями сесій чи загальних зборів колективу, а також загальнолюдськими принципами, приймає конкретні та виважені рішення;
- координує діяльність як законодавчих, так і виконавчих структур органу самоврядування;
- веде пленарні чи інші засідання й підписує їх протоколи;
- сприяє членам комісій (комітетів, міністерств, центрів тощо) у вирішенні проблемних питань, надає необхідну інформацію для їх діяльності;
- звітує про роботу учнівського самоврядування перед своїми виборцями на загальних зборах;
- вирішує інші питання, доручені керівним складом та іншими членами органу самоврядування;
- є посередником між батьківським і педагогічним колективом та колективом учнів.

Голова (президент) має право:

- на всі права, визначені у Статуті закладу освіти;
- представляти свій орган учнівського самоврядування у державних та недержавних структурах, органах місцевого самоврядування, під час співпраці з посадовими особами різних рівнів, а також зі школярами та іншими громадянами;
- входити до складу ради закладу освіти;
- брати участь у засіданнях педагогічної та батьківської ради.

Перший заступник є правою рукою і першим помічником голови учнівського самоврядування, тісно з ним співпрацює. Головним його обов'язком є організація роботи усіх комісій, що працюватимуть кожна зі свого напрямку над реалізацією конкретних проектів.

Перший заступник:

- за відсутності голови виконує його обов'язки;
- відповідає за реалізацію всіх затверджених сесією (чи загальними зборами) програм та проектів, своєчасне виконання плану роботи органу самоврядування;
- разом із координатором організовує навчання активу;
- проводить засідання активу;
- розподіляє доручення між членами своєї команди, надає як практичну, так і консультативну допомогу з питань виконання даних доручень;
- відповідає за систематичне висвітлення життя і діяльності колективу як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі.

Перший заступник має право:

- на всі права, визначені у Статуті закладу освіти;
- за умови відсутності голови представляти свій орган учнівського самоврядування у державних та недержавних структурах, органах місцевого самоврядування, під час співпраці з посадовими особами різних рівнів, а також зі школярами та іншими громадянами;
- входити до складу ради закладу освіти;
- брати участь у засіданнях педагогічної та батьківської ради.

Заступники:

- є координаторами певних напрямів роботи у процесі самоврядування;
- тісно співпрацюють з головами підзвітних комісій;
- сприяють організації та проведенню конкретних заходів;
- забезпечують членів своїх команд необхідною інформацією для діяльності комісії;
- захищають права та інтереси членів своїх команд;

- організують навчання активу;
- налагоджують партнерські відносини з консультантами та координаторами певних програм і проєктів (з числа дорослих).

Секретар – це одна з найважливіших посад у роботі шкільного самоврядування. Від його вміння правильно і чітко вести документацію, швидко реагувати на вхідну інформацію і передавати її адресату великою мірою залежить успіх усього колективу.

Секретар:

- протоколює всі засідання;
- готує необхідні матеріали та проєкти документів для розгляду на нараді чи засіданні;
- обробляє записи, подані до «Скриньки зауважень та пропозицій» та передає їх голові органу самоврядування чи його заступникам;
- реєструє і систематизує всю вхідну і вихідну інформацію;
- веде листування;
- інформує членів активу про засідання та наради;
- веде банк необхідної для діяльності органу самоврядування інформації.

Голова комісії:

- готує і проводить засідання комісії;
- знайомить депутатів (членів своєї комісії) з чинними законами, інформаційними матеріалами та іншою документацією, необхідною для діяльності комісії;
- організовує розгляд, обговорення та підготовку конкретних документів, проєктів, програм тощо для затвердження на сесії чи загальних зборах;
- входить до складу відповідної комісії;
- формує команду – колектив комісії, доповнює її з числа учнівського колективу за своїми переконаннями та бажаннями (запрошує до співпраці для виконання певних ділянок роботи);
- знайомить усіх членів комісії з обсягом роботи, правами та обов'язками;
- сприяє теплому, доброзичливому психологічному клімату в колективі;

- організовує планування роботи та розподіляє доручення між членами колективу;
- разом із командою розробляє та подає на розгляд комісії нові проекти та програми;
- надає необхідну допомогу у вирішенні запланованих справ;
- забезпечує висвітлення в засобах масової інформації діяльності комісії;
- організовує вивчення та аналіз громадської думки щодо діяльності своєї комісії;
- налагоджує партнерські відносини з координатором чи консультантом комісії (з числа дорослих);
- організовує навчання членів своєї комісії;
- вносить пропозиції щодо заохочення та нагородження кращих членів своєї комісії.

Відповідальний за проєкт:

- розробляє запропонований чи власний проєкт, захищає його на засіданні комісії (а в разі необхідності - і на засіданні парламенту чи загальних зборах);
- знаходить координатора чи консультанта свого проєкту, домовляється з ним про форми та обсяги допомоги;
- формує команду для підготовки та реалізації свого проєкту;
- організовує реалізацію проєкту;
- подає всі необхідні матеріали про хід проєкту для висвітлення у засобах масової інформації.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ РОБОТУ ОРГАНІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЧАТКОВИХ ТА СЕРЕДНІХ КЛАСАХ

Молодші школярі теж є учасниками учнівського самоврядування закладу освіти. Їх представниками у загальношкільному органі самоврядування є вожаті (члени комісії з питань роботи з дітьми молодшого шкільного віку). На

загальних зборах чи конференціях молодші школярі можуть бути присутні самі чи через делегування своїх представників.

Таким чином, учні перших-четвертих класів, по-перше, представляють свої інтереси в загальношкільному органі самоврядування, по-друге, вчать працювати у своїх старших товаришів, готуються до майбутньої активної участі в організації життєдіяльності не тільки свого класу, а й всього учнівського колективу.

Кожен учень початкових класів має певне доручення: голова ради класу відповідальний за озеленення, чистоту, за ведення календаря погоди, збереження підручників, за організацію дозвілля тощо. Всі свої доручення (від простіших до складніших) вони виконують, консультуючись з педагогом.

Педагоги знайомлять дітей-лідерів початкових класів з елементарними правилами проведення збору класу, згуртування колективу, допомоги один одному, планування роботи та підбиття підсумків своєї діяльності, організації та проведення свят, розважальних, ділових, рольових та рухливих ігор; допомагають дітям розробляти та випускати газети класу, оформляти розділи класного куточка.

Учні середніх класів мають величезну кількість енергії, котру не знають де і як використати. Досвіду роботи в органах учнівського самоврядування, організаторських знань та навичок у них дуже мало. Але бажання творити, організувати, діяти – у них велике. Тому їх доцільно залучати до роботи в органах учнівського самоврядування своїх класів та закладу освіти в цілому. Діти середнього шкільного віку можуть бути чудовими помічниками дітей-лідерів органу учнівського самоврядування закладу.

Після виборів основного керівного складу проходять вибори на посади помічників голови (президента), його заступників, помічників голів комісій, депутатів та ін. Діти-лідери (старшокласники) – переможці виборів – добирають собі по кілька кандидатів у помічники з числа дітей середніх класів та допомагають їм узяти участь у виборах на посади помічників.

Наприкінці виборів ці діти працюють разом зі старшокласниками індивідуально, періодично беруть участь у загальних нарадах, засіданнях учнівської ради закладу освіти.

Доцільним є і варіант створення ради самоврядування середніх класів, що тісно взаємодіє з радою старшокласників. Окремо ці дві структури працюють тільки у тих випадках, коли мова йде виключно про питання, які стосуються або старшокласників, або тільки учнів середніх класів.

Завдання старшокласника-лідера – допомогти своєму помічникові набути організаторських умінь та навичок, навчитися розробляти документацію, працювати з іншими дітьми, готувати і проводити заходи. Лідер-старшокласник передає своєму помічникові ті повноваження, завдання, обов'язки, які останньому виконати під силу, привчає його до відповідальності, охайності та пунктуальності.

Завдання помічника – відповідально ставитися до доручених справ, вчитися, набувати практичних умінь, виробляти навички ділового спілкування.

З часом, за один-два-три роки, з дітей-помічників виростають прекрасні, досвідчені діти-лідери, котрі прийдуть на зміну випускникам і реалізовуватимуть всі програми та плани діяльності. Тепер вже вони підбиратимуть собі помічників і готуватимуть їх собі на зміну.

Таким чином, навчання лідерів відбувається безпосередньо у процесі роботи, що дуже важливо в умовах закладів загальної середньої освіти, де часу на окремі семінари та тренінги навчання активу дуже мало.

ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТЯЧОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА НАЯВНОСТІ В ОСВІТНІЙ УСТАНОВІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

1. Педагоги.

2. Погоджувальний комітет.

3. Комітет громадського об'єднання:

– комітет 11 класів;

– комітет 10 класів;

класи 10а ..

комітет 9 класів;

класи 9а ...;

комітет 8 класів;

класи 8а... ..

Прикладом цієї моделі самоврядування може служити досвід організації шкільного самоврядування на Миколаївщині. У школі створений орган учнівського самоврядування. Активом старшокласників були розроблені: «Положення про органи учнівського самоврядування» і «Положення про вибори членів ради учнівського самоврядування і голови ради учнівського самоврядування» .

Положення про органи учнівського самоврядування
Відповідно до Статуту в школі на добровільній основі шляхом виборів створюються органи учнівського самоврядування. Органи учнівського самоврядування мають право вирішувати питання, що стосуються внутрішньошкільної діяльності учнів, вносити пропозиції по поліпшенню освітнього процесу і умов для його проведення в Раду школи, на педагогічну раду, в адміністрацію школи.

Основним завданням органів учнівського самоврядування є організація різноманітної діяльності учнів, включення кожного в конкретну справу відповідно до його знань і здібностей, розширення представлення школярів про демократичні норми суспільства, залучення до управління школою, виховання особи як активного громадянина

Конференція – найвищий орган учнівського самоврядування. Конференція проводиться двічі в рік. Представництво на конференції забезпечується шляхом вибору делегатів від кожного класу: від 5-х і 6-х класів – по 5 делегатів; від 7-х класів – по 7 делегатів; від 8-х класів – по 8 делегатів; від 9-х, 10-х, 11-х класів – по 10 делегатів.

У компетенцію шкільної конференції входить:

- 1.Внесення змін і доповнень в Статут школи з питань шкільного життя.
2. Затвердження і зміна правил, по яких здійснюються вибори органу шкільного самоврядування.
3. Затвердження плану роботи ради учнівського самоврядування.
4. Призначення термінів виборів ради учнівського самоврядування.
5. Обговорення і оцінка діяльності ради учнівського самоврядування.

Рада учнівського самоврядування.

Рада учнівського самоврядування формується на основі загального рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні на період, рівний тривалості одного навчального року. Рада учнівського самоврядування складається з 12 учнів. У раду учнівського самоврядування обираються представники 5-11 класів.

Рада учнівського самоврядування:

- 1.Обговорює і ухвалює рішення по плануванню позакласної і позашкільної роботи, вносить пропозиції в Раду школи;
2. Проводить різні позакласні і позашкільні заходи, надає допомогу адміністрації школи в їх організації і проведенні;
3. Захищає інтереси учнів, бере участь в дозволі конфліктних ситуацій між учнями;
4. Організує роботу шкільного друкарського органу;
5. Розглядає пропозиції по нагородженню учнів.

Голова ради учнівського самоврядування.

Голова ради учнівського самоврядування вибирається на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні на альтернативній основі з числа 9-11 класів, учні, на період, рівний тривалості одного (двох) навчального року.

Згідно Статуту школи, голова ради учнівського самоврядування:

1. Скликає і проводить засідання ради учнівського самоврядування;
2. Контролює виконання членами ради учнівського самоврядування своїх обов'язків;

3. Бере участь в роботі педагогічної ради школи з навчально-виховних питань, що стосуються учні;
4. Бере участь в роботі Ради школи.

ДІЛОВІ ПАПЕРИ, ДОКУМЕНТИ, АТРИБУТИ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У РОБОТІ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Діяльність кожної структури (державної, бізнесової чи громадської) регламентується певними документами, частина з яких затверджується загальними зборами (конференцією), а за необхідності – реєструються відповідно чинного законодавства. Всі документи ведуться постійно і в системі, у певному порядку, з дотриманням вимог. Це дає змогу позбутися більшості проблемних ситуацій, при потребі – презентувати діяльність з будь-якого напрямку роботи, дати роз'яснення щодо вирішення різних питань тощо.

Органи самоврядування дітей та учнівської молоді теж ведуть свою ділову документацію.

Це насамперед Статутні документи:

- Статут або Положення органу самоврядування дітей та учнівської молоді регіону чи закладу освіти;
- регламент діяльності керівного органу учнівського самоврядування регіону чи закладу освіти;
- угоди про співпрацю у створенні й організації діяльності органу самоврядування дітей та учнівської молоді регіону чи закладу освіти між дітьми та дорослими (керівниками відповідних структур державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, батьківської громадськості тощо).

На загальних зборах (конференції або сесії) ради дітей чи іншого органу дитячого самоврядування обов'язково затверджуються:

- список депутатів та керівний склад ради (на основі результатів виборів), членів асоціації чи спілки (залежно від назви органу самоврядування);

- програми діяльності органу самоврядування в цілому та його підструктур;
- права й обов'язки лідерів та учасників процесу учнівського самоврядування у різних видах діяльності;
- закони чи положення, що регламентують питання правового захисту, дисципліни, участі у вирішенні певних господарських питань, проведенні виборчої кампанії тощо;
- різноманітні пам'ятки, алгоритми з питань послідовності виконання певних доручень та єдиних вимог щодо результативності даної роботи;
- плани діяльності усієї структури та її окремих частин на визначений загальними зборами період часу;
- рішення загальних зборів (конференції, сесії) органу самоврядування дітей;
- інші необхідні для роботи документи.

Крім вищевказаних документів, що затверджуються загальними зборами (конференцією, сесією) органу самоврядування дітей та учнівської молоді, ведуться й інші документи:

- протоколи загальних зборів (конференції, сесії);
- протоколи засідання ради лідерів, комісій (комітетів, центрів тощо);
- заяви кандидатів на керівні посади, їх програми, агітаційні листівки, списки виборців, довірених осіб, протоколи виборів;
- плани роботи комісій (комітетів, центрів тощо);
- плани підготовки певних заходів, розподіл доручень;
- звіти про результати діяльності комісій (комітетів, центрів тощо), літописи, книги відгуків тощо.

Необхідною умовою ефективної діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді є створення та постійне оновлення інформаційних баз та архівів:

- списки керівного складу органу самоврядування регіону чи закладу освіти;
- списки кожної підструктурної одиниці (ради лідерів, комісії, комітету, центру тощо), включаючи списки лідерів та членів відповідних структур нижчого рівня, тобто на обласному рівні – районних та міських; на

районному чи міському – відповідних підструктур закладів освіти, на рівні закладу освіти – комісій (комітетів, секцій тощо);

- списки партнерів;
- листування (вхідні та вихідні листи), звернення, пропозиції, скарги тощо;
- прес-релізи, інформаційні повідомлення для партнерів про проведений захід;
- інформація щодо проведених анкетувань, опитувань та їх результатів;
- підбірки сценаріїв, планів проведених масових заходів, акцій, ділових зустрічей, пленарних засідань, загальних зборів та конференцій (при можливості – з текстами виступів) тощо;
- матеріали, подані на різноманітні конкурси: на кращий герб, логотип, слоган, девіз, пісню, гімн органу самоврядування дітей та учнівської молоді, малюнків, віршів тощо;
- підбірки матеріалів преси про діяльність даного органу учнівського самоврядування;
- фотоматеріали та відеоматеріали про проведення різноманітних заходів, акцій, зустрічей тощо;
- ксерокопії грамот, дипломів, подяк, сертифікатів тощо учасників самоврядування дітей та учнівської молоді;
- банк ідей – нереалізовані ідеї, пропозиції, проєкти тощо, запропоновані учнями під час роботи комісій чи комітетів, проведення тижня планування діяльності на наступний рік та інше.

Безперечно, для педагога-організатора, заступника директора з виховної роботи чи координатора регіонального органу самоврядування дітей та учнівської молоді – це великий об'єм роботи, і при всій своїй завантаженості виділити час для створення, підтримки, наповнення і постійного оновлення такої бази практично нереально. Проте, якщо визначити час для навчання відповідальних дітей (не обов'язково лідерів і не тільки з числа членів керівного органу), та систематично виділяти 10-15 хвилин на тиждень для «п'ятихвилинок» з членами інформаційного центру з метою контролю за

поповненням та оновленням документів, правильністю їх оформлення, наявність такої бази стане реальною, що забезпечить підтримку, економію часу в повсякденній роботі, надасть можливості для аналізу, презентації роботи органів самоврядування дітей та учнівської молоді закладу освіти чи регіону в будь-який час.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ШКОЛА САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ». ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ

З метою допомоги педагогам і дітям в організації та координації роботи органів дитячого самоврядування, доцільно створити Школу лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді. Її вихованці набуватимуть нових знань та досвіду і координуватимуть роботу комісій, комітетів, міністерств, центрів тощо дитячих рад, парламентів дітей, шкільних республік, учнівських держав та ін. Кожен, кого цікавить активна громадська діяльність питання, зможе отримати консультативну та практичну допомогу, методичні рекомендації, познайомитися з багатьма організаторськими технологіями та ін. Для повноцінної роботи дитячого активу необхідно проводити навчання, тренінги, семінари, давати можливість обмінюватися своїм досвідом з товаришами з інших закладів освіти чи організацій, висвітлювати свою діяльність у засобах масової інформації.

Основним завданням роботи Школи лідерів є підготовка дітей з лідерськими здібностями, які організовуватимуть навколо себе своїх ровесників і координуватимуть їх діяльність під час реалізації будь-яких проектів та планів.

Школа лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді може працювати як:

- гурток у загальноосвітньому чи позашкільному закладі освіти;
- творче об'єднання вихованців позашкільного закладу освіти, яке включає кілька гуртків, діяльність яких направлена на навчання дітей-лідерів та організацію роботи органів самоврядування дітей та учнівської молоді цього навчального закладу, міста, району, області;

- форма проведення міського, районного або обласного збору лідерів дитячого самоврядування;
- об'єднання вихованців позашкільного закладу освіти, яке працює як школа допрофесійної підготовки, має свої навчальні предмети, програми тощо.

Усі, хто пройшли навчання у Школі лідерів, стануть міцною, надійною командою для діяльності будь-якого органу дитячого чи молодіжного самоврядування.

До участі у роботі органів учнівського самоврядування можуть залучатися також і вихованці різних гуртків позашкільного закладу освіти. Така робота буде успішною тільки за умови бажання адміністрації закладу та керівників відповідних гуртків зробити більш насиченим та яскравим життя дітей, а навчальні програми – спрямовані на соціалізацію своїх вихованців, підвищення їх громадської активності та набуття ними багатьох необхідних практичних умінь і навичок, які їм стануть у пригоді у подальшому житті.

<i>Гуртки</i>	<i>Комісії органів дитячого самоврядування</i>	<i>Набуття досвіду у сферах діяльності</i>
Дитяча дипломатія. Євро клуби. Психологічні клуби.	Партнерства та міжнародних відносин.	Партнерство, міжнародні відносини. Управління.
Дитяча дипломатія. Дитяча громадська приймальня. Правознавства.	Захисту прав дітей та допомоги у проблемних ситуаціях.	Правоосвіта та правозахист юриспруденція.
Прес-центр. Дитяча редакція. Дитяча телестудія. Дитяча радіостудія.	Преси та інформації.	Журналістика. Теле- та радіо журналістика.
Клуб ділового спілкування Секретар-діловод.	Мандатна. Виборча. Організаційний комітет.	Діловодство.
Тренерська майстерність.	Загальної середньої та позашкільної освіти. Роботи з дітьми молодшого та середнього шкільного віку.	Педагогіка. Психологія. Соціальна педагогіка.
Цікава економіка. У світі економіки.	Організаційний комітет. Партнерства та	Економіка. Підприємництво.

Майбутній підприємець. Основи малого бізнесу. Школа менеджерів.	міжнародних відносин.	Управління.
Тренерська майстерність. Школа волонтерів. Психологія спілкування (робота з дітьми з особливими потребами).	Спорту та здорового способу життя.	Охорона здоров'я.
Гуртки позашкільних закладів освіти екологічного та туристичного напрямів	Екології та краєзнавства.	Екологія Краєзнавство Туризм
Гуртки та секції дитячих спортивних шкіл	Спорту та здорового способу життя.	Спорт Тренерська діяльність Суддівство
Гуртки естетичного напрямку Літературні студії Школа шоу-менеджерів Гуртки звукорежисерів, ведучих Модельні студії Дизайну	Культури та дозвілля.	Творчість, мистецтво, шоу-бізнес
Гуртки станції технічної творчості Гуртки комп'ютерної грамотності Гуртки декоративно-прикладного мистецтва Крою та шиття	Організаційний комітет. Господарська Волонтери творчих ініціативних груп	Робітничі, технічні професії Народні промисли

Кожен із вищевказаних гуртків працює за своєю програмою та відповідно до завдань, які вирішує. Відпрацьовувати окремі практичні навички та вміння реалізувати ідеї, перевірити себе і свої знання вони зможуть у співпраці з відповідними комісіями органів самоврядування дітей та учнівської молоді. Також окремий гурток може виконувати частину або весь обсяг змісту роботи окремої комісії. Наприклад, гурток «Прес-центр» або «Дитяча редакція».

Програми навчання вихованців гуртків кожен педагог складає самостійно, виходячи зі своїх знань, умінь, навичок, досвіду роботи. Кожна укладацька (авторська) програма проходить процес удосконалення протягом кількох років та затверджується у визначеному порядку.

На сьогодні в Україні є типові та укладацькі (авторські) програми навчання дітей-лідерів, юних журналістів, правознавців, дипломатів, менеджерів тощо. Їх використання значно полегшить роботу керівників відповідних гуртків. А навчання у гуртках лідерського спрямування допоможе дітям-лідерам

організувати роботу органів самоврядування дітей та учнівської молоді, набути досвіду організації діяльності дитячих рад, парламентів тощо та захопити цією роботою інших своїх ровесників.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ І ПРОВЕСТИ ЗБІР ЛІДЕРІВ САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Гуртки дітей-лідерів є серйозною навчальною базою для тих підлітків, які мають бажання навчитися організаторській та управлінській майстерності, розширювати знання, розвивати свої вміння і навички. Під час заняття гуртка вихованці мають можливість, відповідно до програм, брати участь у рольових та ділових іграх, розігруванні ситуацій та їх аналізі, обговоренні оптимальних шляхів виходу з багатьох ситуацій, які можуть трапитися у роботі органів самоврядування дітей та учнівської молоді.

Але для більш ефективного засвоєння навчального матеріалу дітям потрібна практична робота, можливість спробувати і перевірити себе, свої здібності у реальній організації життя, діяльності колективу.

Крім щоденної роботи в органах учнівського самоврядування своїх закладів освіти, така можливість дітям-лідерам може бути надана під час підготовки та проведення обласного, районного або міського збору лідерів. Саме тут кожен з вихованців удосконалює свої знання, вміння і навички, бачить свої слабкі місця, над якими потрібно ще працювати, аби їх позбавитися. Також у процесі вищеназваної діяльності кожна дитина набуває практичного досвіду і, разом з цим, впевненості у собі, у своїх силах.

Збори дітей-лідерів можуть бути різними, залежно від мети проведення.

Розглянемо збір лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді як комплексний захід, покликаний проаналізувати питання, які цікавлять учасників, окреслити плани та програми діяльності, згуртувати колектив дітей-лідерів, презентувати свою роботу і залучити нових партнерів. Тому програмою передбачено навчання активу, проведення як ділових, так і культурно-масових заходів. Структуру збору лідерів можна орієнтовно зобразити так:

1. Сесія органу самоврядування дітей та учнівської молоді:
 - пленарні засідання;
 - робота в комісіях та робочих групах.
2. Школа лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді:
 - тренінгові заняття;
 - ділові ігри;
 - майстер-класи;
 - ділові зустрічі, круглі столи, прес-конференції та ін.
3. Культурно-масові заходи:
 - фестивалі та ярмарки ідей, пропозицій, досвіду;
 - презентації програм і проектів та їх захист;
 - конкурсно-розважальні програми;
 - вечори відпочинку та ін.

Якщо орган самоврядування дітей та учнівської молоді має назву «рада» або «парламент», то зібрання його лідерів для обговорення актуальних питань, певних рішень може називатися сесією. Учасники сесії – «депутатами» ради дітей чи «депутатами» парламенту дітей.

Сесію обласної, районної чи міської ради дітей відкривають чи закривають пленарні засідання.

Пленарне засідання відкриття сесії може розглядати такі питання:

- звіт голів комісій, районних та міських органів дитячого самоврядування про роботу за певний період (час між попередньою і поточною сесією) або про виконання рішень попередніх сесій;
- виголошення актуальних питань та проблем в організації роботи органів самоврядування дітей районного чи міського рівнів, та рівня закладів освіти;
- внесення пропозицій щодо шляхів вирішення питань, зазначених нижче;
- обговорення та затвердження програми діяльності дітей-лідерів.

На пленарному засіданні закриття сесії ради дітей області, району чи міста:

- підводяться підсумки збору лідерів;

- приймаються певні рішення та, при необхідності, затверджуються окремі документи;
- окреслюються завдання роботи на період до наступного збору лідерів, вносяться пропозиції щодо змісту та організації його проведення;
- визначаються найактивніші учасники, організатори, консультанти та помічники.

Кожен збір лідерів та кожна сесія депутатів ради дітей повинні мати свою тематику. Також в цей час відбуваються засідання комісій та робочих груп.

Під час збору лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді організовується навчання його учасників. З цією метою проводиться підготовча робота, а саме:

- визначення форм і методів навчання дітей-лідерів;
- визначення конкретних тем занять, ділових ігор, тренінгових програм;
- залучення фахівців до проведення окремих занять або тренінгів;
- підготовка вихованців гуртків лідерів до проведення окремих занять та попередньо визначених інтерактивних форм роботи;
- підготовка ведучих ділових зустрічей, круглих столів, перс-конференцій, дискусій, диспутів та ін.;
- підготовка відповідних документів, методичних рекомендацій, пам'яток, алгоритмів та ін.;
- вирішення організаційних питань тощо.

ОРІЄНТОВНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ЗБОРІВ ПЕРШОГО РОКУ РОБОТИ ОБЛАСНОЇ ШКОЛИ ЛІДЕРІВ САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Пленарні засідання визначають актуальні теми та проблемні питання і, відповідно до цього, приймають рішення про тематику зборів лідерів. Засідання комісій та робочих груп розглядають конкретні шляхи вирішення визначених питань, організаційні моменти реалізації програм та проектів, виносять їх на обговорення колективу дітей. Різноманітні ділові зустрічі, круглі столи, диспути

та дискусії спрямовані на широке обговорення теми збору, виголошення та аналіз різних точок зору, пропозицій. Доцільним буде запрошення відповідних фахівців – депутатів органів місцевого самоврядування, представників різних управлінь (відділів) державних адміністрацій, громадських організацій, асоціацій батьків та батьківських комітетів, представників навчальних закладів, які мають досвід даної роботи.

Практичні та тренінгові заняття допомагають дітям більш глибоко зрозуміти зміст окремих питань, організаційних моментів діяльності, відпрацювати окремі вміння і навички та набутти впевненості у собі. Важливим моментом програми збору лідерів є проведення творчих презентацій програм, проектів, фестивалів та ярмарків ідей, пропозицій, досвіду. Організація таких заходів сприяє:

- презентації кращого досвіду органів дитячого самоврядування, можливості в подальшій співпраці між ними;
- зосередженню на окремих проблемних питаннях дитячого та молодіжного середовища;
- виголошенню нових ідей та пропозицій, шляхів їх реалізації;
- активізації учасників збору лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді, їх творчої самореалізації;
- загальному піднесенню настрою дітей-лідерів, згуртуванню лідерського колективу.

Вечори відпочинку, конкурсно-розважальні програми, дискотеки допомагають дітям відпочити, ближче познайомитися один з одним, знайти друзів, продемонструвати вокальні, хореографічні чи акторські вміння, отримати заряд енергії для подальшої роботи. По завершенню активного й енергійного вечора відпочинку доцільно організувати такі форми роботи, які допоможуть дітям заспокоїтися, зменшити рівень їх активності, підготуватися до сну.

Однією з таких форм роботи є «вечірня свіча». Вона може проводитись окремо у групах і для всього колективу. «Вечірня свіча» – це форма роботи з дітьми, яка дозволяє згуртувати їх на рівні внутрішніх почуттів, душевності,

доброзичливості. Саме тут кожна дитина має можливість сказати про те, що вона відчуває, чи комфортно їй у колективі, що її хвилює, а також висловити свої враження про роботу протягом дня, взаємовідносини у колективі, командах комісій, робочих або творчих групах; подякувати за допомогу, підтримку окремим учасникам збору, запропонувати внести певні зміни, традиції чи правила у життя чи діяльність колективу.

Проведення «вечірньої свічі» має свої правила, яких повинен дотримуватися кожен з учасників:

1. «Вечірня свіча» проходить у темний період доби, краще увечері, перед сном, при світлі однієї свічки.
2. Учасники обов'язково розміщуються по колу.
3. Свічка передається із рук в руки. Говорити має право тільки одна особа, яка тримає свічку.
4. Дана вечірня зустріч колективу не передбачає обговорення. Її завдання – дати можливість кожному висловити свої почуття, думки, погляди та бачення, а іншим проаналізувати і взяти до відома почуте, зробити висновки.

«Вечірня свіча на крилах поезії» або «Вечірня свіча під звуки гітари» дають можливість дітям сказати те, що вони бажають, словами із поетичних і пісенних творів, прочитати власні вірші чи виконати власну пісню. Завершення таких зустрічей передбачає читання улюблених віршів, виконання пісень, які подобаються колективу.

Організаторам потрібно пам'ятати, що цей захід проводиться перед сном, тому бажано до пісенного репертуару (особливо ближче до закінчення «вечірньої свічі») обирати спокійні, ліричні пісні, які знають більшість учасників зустрічі.

Для нового колективу, який ще не має досвіду проведення «вечірньої свічі» краще організувати її спочатку у загонах чи групах, а вже потім запрошувати дітей на загальну «вечірню свічу». Такі вечори залишаються у спогадах дітей на довгі роки.

Разом з дітьми, у роботі зборів лідерів беруть участь дорослі. Це можуть бути координатори районних чи міських органів самоврядування дітей та учнівської молоді, методисти, керівники гуртків лідерів позашкільних закладів освіти, інші педагоги, а також представники асоціацій батьківської громадськості, батьки дітей-лідерів.

Дорослі учасники зборів лідерів працюють разом із дітьми, розподіляючись рівномірно по всіх загонах або групах. Їх завдання надати консультаційну, методичну або практичну допомогу дітям.

У той час, коли діти працюють самостійно, дорослі можуть обмінятися досвідом, провести тренінгові заняття для керівників гуртків та координаторів районних і міських органів самоврядування.

Організація та проведення зборів дітей-лідерів та їх координаторів є важливою формою набуття досвіду учасників, розширення їх знань, вироблення нових умінь і навичок. Усе це допоможе активізувати роботу районних та міських органів дитячого та учнівського самоврядування загальноосвітніх та позашкільних закладів освіти.

ФОРМИ ЗАОХОЧЕННЯ УЧНІВ, БАТЬКІВ ТА ПЕДАГОГІВ ДО УЧАСТІ У РОБОТІ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.

Становлення дитини як особистості, яка вміє свідомо аналізувати і приймати рішення в процесі життєдіяльності відбувається і в першому і у другому випадку, але на різних рівнях. Розглянемо це більш детально.

	<i>Дитина - лідер</i>	<i>Дитина - виконавець</i>
<i>Участь у роботі органів самоврядування дітей міста, району, області, учнівського самоврядування навчальних закладів, дитячих та</i>	1. Розвиток стратегічного, логічного, креативного мислення. 2. Формування навичок прийняття рішень з метою активізації, організації колективу. 3. Формування навичок прийняття рішень з метою	1. Розвиток творчого, логічного, аналітичного мислення в рамках виконання своєї ділянки роботи, доручення. 2. Формування навичок прийняття рішень у рамках свого завдання. 3. Формування навичок

молодіжних громадських організацій	індивідуального підходу до кожного члена колективу та згуртування колективу в цілому.	прийняття рішень у міжособистісних стосунках з членами колективу команди.
---	---	---

Таким чином, розпочинаючи роботу як виконавець певних доручень, дитина має можливість розвиватися та ставати більш впевненою у собі, у своїх силах, набувати досвіду громадської діяльності. Тому гуртки лідерського спрямування не повинні обмежувати вступ до них дітей певними умовами, що стосуються рівня лідерських навичок кожної дитини. Їх завдання – розвивати і формувати такі вміння в усіх без винятку дітей, котрі на це мають бажання і прийшли до гуртка.

Анкета

«Школа лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді»

Дорогий друже!

Крокуючи у доросле життя, необхідно вже зараз набратися певного досвіду, знань, навичок, аби потім легше було знайти і зайняти своє омріяне місце в ньому. У цьому тобі зможе допомогти Школа лідерів. Ми пропонуємо декілька запитань, які допоможуть нам визначити ті форми роботи, які найбільш цікаві та необхідні саме тобі. Після обробки результатів опитування ми запросимо тебе та інших хлопців і дівчат до участі у вибраних вами заходах, заняттях та інших формах роботи.

1. Чи вважаєш ти, що школа дає досить знань та вмінь для переходу до дорослого життя?

Так Ні Не визначився

2. Які предмети, факультативи чи курси ти хотів би ввести до шкільної програми?

3. Які додаткові знання (що не вивчаються в школі) необхідні кожній сучасній людині?

4. Постав знаки «-», «+», «++» проти поданих нижче форм навчання, у яких ти хотів би взяти участь:

- психологічні тренінги:

- впевненості в собі;
- конфліктології;
- вміння сказати «Ні»;
- психології успіху;
- психології спілкування;
- що робити, щоб тебе не ображали;
- твої теми _____

- навчальні тренінги:

- вміння публічно виступати;
- розвиток творчого мислення;
- розвиток логічного мислення;
- розвиток словникового запасу;
- організаторські вміння і навички;
- побудови власного іміджу;
- як захистити свої права;
- твої теми _____

- клуб ділового спілкування;

- молодіжне ток-шоу;

- психологічний клуб старшокласників;

- дитяча громадська приймальня;

- заняття з:

- журналістики;
- права;
- реклами;
- спілкування;
- менеджменту;

- психології;
- ділового етикету;
- косметології;
- побудови власного іміджу;
- твої варіанти _____

- практична діяльність:

- редакція сайту та газети для дітей і молоді;
- Школа лідерів;
- клуб «Підліток і закон»;
- клуб цікавих зустрічей;
- ток-шоу;
- секції інтелектуальних ігор;
- вечори бардівської пісні;
- творчі кав'ярні;
- клуб ділових ігор;
- тренінговий центр;
- дискусійний клуб;
- молодіжна громадська організація;
- рада дітей;
- твої варіанти _____

5. Твій вік 10-13 14-16 17-18

6. Стать Чол. Жін.

7. Прізвище, ім'я та контактний телефон (за бажанням):

Щиро вдячні за співпрацю!

Хай тобі завжди і в усьому щастить!!

Анкета для батьків

«Школа лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді»

Шановні батьки!

Якщо Ви насправді замислювалися над майбутнім своїх дітей, то, напевно, вже зрозуміли, що, окрім знань шкільної програми, в сучасному житті дітям необхідні будуть ще й інші науки. Залежно від їх бажань та планів на майбутнє, Школа лідерів пропонує Вашим дітям не чекати навчання у закладах вищої освіти за певною спеціальністю, а вже зараз випробувати себе на правильність свого вибору й отримати основні навички та досвід з окремих курсів додаткової освіти і, крім цього, ще й цікаво та весело провести час.

Оголошується набір на навчально-тренінгові курси за вибором:

1. Правознавство:

- права людини;
- права дітей та молоді і механізм їх захисту.

Практична участь у роботі секції «Підліток і закон» та в роботі дитячої громадської приймальні, а також оформлення вебсайту та сторінки в газеті з правової тематики.

2. Редакційна діяльність та PR:

- основи журналістики;
- основи публік релейшнз (зв'язки з громадськістю, створення іміджу організації).

Практична участь у розробці, оформленні та випуску вебсайту, дитячих радіо- та телепрограм, газет тощо.

3. Психологія:

- основи загальної психології;
- основи психології спілкування;
- основи психології конфлікту;
- основи психології лідерства;
- основи психології успіху.

Практична участь у роботі психологічного клубу для старшокласників, в організації та проведенні психологічних тренінгів.

4. Ділове спілкування, робота з групою, колективом, із залом:

організація та проведення

- ділових ігор;
- переговорів, дискусій, дебатів;
- ділових зустрічей;
- тренінгів;
- розважальних ігор;
- ток-шоу, конкурсних та інших програм.

Практична участь у якості організатора, ведучого ток-шоу чи інших програм, тренера під час проведення ділових ігор чи тренінгів. А також участь в офіційно-ділових зустрічах, що стосуються роботи органів самоврядування дітей та учнівської молоді.

Запис на заняття у групах проводитиметься до «__» _____ 200__ р. з 15 до 17 години у приміщенні _____, кімната № _____.

Запрошуємо хлопців та дівчат віком з 11 до 19 років.

Анкета «Чи бути дитячому колективу Центру творчості дітей та юнацтва єдиною сім'єю ...»»

Вихованці різних гуртків позашкільного закладу освіти, як правило, згуртовуються у свої колективи і мало співпрацюють з іншими гуртківцями. Проте налагодження співпраці, дружніх стосунків вихованців різних гуртків позашкільного закладу освіти додасть енергії, завзяття та сприятиме активнішій роботі вихованців гуртків, їх бажанню відвідувати заняття та культурно-масові заходи. Проведення спільних заходів, обговорення проблемних питань та пошук шляхів їх вирішення буде на користь і дітям, і позашкільному закладу освіт. Організатором такої роботи може стати гурток дітей лідерів. Серед інших форм мотиваційної роботи доцільно провести анкетування гуртківців позашкільного закладу освіти. Далі подається один із варіантів анкети.

Анкета

Чи бути дитячому колективу Центру творчості дітей та юнацтва єдиною сім'єю ...

Дорогий друже!

Якщо ти хочеш зробити життя та діяльність вихованців Центру творчості дітей та юнацтва цікавим та змістовним, просимо тебе дати відповіді на такі питання:

1. Чи потрібно згуртувати всіх вихованців у єдиний дитячий колектив ЦТДЮ?

Так

Ні

Не визначився

Чому? _____

2. Як, на твою, думку потрібно розставити кроки один за одним, щоб швидше і цікавіше для дітей згуртувати їх в один колектив?

- *Провести загальні збори представників усіх гуртків.*
- *Провести загальні вечори знайомств з колективами.*
- *Провести спільні для кількох колективів вечори знайомства.*
- *Проводити фотовиставки кожного колективу.*
- *Проводити систематичні зустрічі адміністрації з представниками усіх колективів ЦТДЮ.*
- *Проводити спільні цікаві заходи для вихованців ЦТДЮ, в яких би вони виступали б не артистами чи глядачами, а безпосередніми учасниками та (за бажанням) організаторами.*
- *Ваші варіанти _____*

3. Чи є у колективі твого гуртка проблемні питання, які ти хотів би вирішити з адміністрацією ЦТДЮ?

Немає

Є, але незначні

Є і багато

Є і досить багато

4. Чи віриш ти у те, що багато проблемних питань можна вирішити шляхом переговорів з адміністрацією?

Так

Ні

Не впевнений

5. Чи потрібно в ЦТДЮ створити раду гуртківців для вирішення проблемних питань, і для організації життєдіяльності самих гуртківців?

Так

Ні

Можна спробувати

6. Хто повинен бути в ЦТДЮ ініціатором планування та проведення заходів для вихованців ЦТДЮ?

Самі вихованці

Адміністрація, педагоги

Спільно

7. Які форми проведення спільних заходів ти вибрав би? Постав, будь ласка, знаки «-» «+», «++» , «+++» напроти кожної із запропонованих форм:

- дискотеки.
- КВК.
- ділові ігри.
- творчі кавярні.
- засідання, наради.
- ток-шоу.
- тренінги.
- зустрічі з цікавими людьми.
- інтелектуальні ігри.
- концертні програми.
- конкурсні та ігрові програми.
- вечори бардівської пісні.

8. Які форми роботи та заходи запропонував би з тих, що не були названі?

9. Чи є у твоєму колективі хлопці чи дівчата, які могли б презентувати гурток у раді гуртківців ЦТДЮ?

Так *Ні* *Не визначився*

10. Чи хотів би ти особисто брати участь в обговоренні майбутньої ради гуртківців ЦТДЮ?

Так *Ні* *Не визначився*

11. Які поради ти дав би організаторам ради гуртківців ЦТДЮ?

12. Чи хотів би ти особисто входити до ради гуртківців ЦТДЮ?

Так *Ні* *Не визначився*

13. Назви, будь ласка, свій вік.

14. Назви, будь ласка, своє прізвище, ім'я та колектив (за бажанням)

Загальний результат опитування буде висвітлений за декілька днів у фойє центру творчості дітей та юнацтва.

*Дуже вдячні за щирі відповіді!
Хай тобі завжди і в усьому щастить!!!*

ПРОЄКТ «ЛІДЕР РОКУ»

З метою заохочення дітей і дорослих до більш активної участі у роботі гуртка та в органах дитячого самоврядування, для створення громадської думки та позитивного іміджу своєї ради дітей традиційним може стати **проект «Лідер року»**, який впроваджується у три етапи:

1. Визначення кращих лідерів за результатами роботи.
2. Визначення кращих лідерів за участю у конкурсній шоу-програмі «Лідер року».
3. Церемонія нагородження переможців.

Найзручніше таку роботу проводити під час кількадечного збору лідерів:

- ✓ Перший день – виставка, презентації, виступи, рейтингове опитування, конкурсна програма «Лідер року».
- ✓ Другий день – продовження роботи виставки, церемонія нагородження, прес-конференція.

Перший етап проводиться з метою визначення найактивніших колективних та індивідуальних членів ради з числа дітей та дорослих.

Діти в індивідуальному заліку змагаються в таких номінаціях:

- «Кращий голова районної (міської) ради дітей».
- «Кращий голова комісії обласної ради дітей».
- «Найактивніший депутат обласної ради дітей з числа керівного складу».
- «Найактивніший депутат обласної ради дітей, член комісії».
- «Кращий тренер Школи лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді».
- «Душа колективу».
- «Генератор ідей».

У колективному заліку визначені такі номінації:

- «Краща районна (міська) рада дітей».
- «Найактивніша комісія обласної ради дітей».
- «Найкращий проєкт року» (для команди організаторів реалізації проєкту).
- «Кращі дитячі ЗМІ» (шкільна газета, радіостудія, телестудія).

Номінації, передбачені для участі дорослих:

- «Кращий координатор районної (міської) ради дітей».
- «Найактивніший консультант обласної ради дітей».
- «Найактивніший партнер обласної ради дітей».
- «Взірець для юних».

Програмою передбачено вручення подяк, дипломів та грамот.

На першому етапі реалізації проєкту «Лідер року» аналізується та оцінюється практична діяльність органів самоврядування дітей та учнівської молоді й окремих їх членів. Цікавою й ефективною формою проведення в цьому випадку є презентація досвіду районних та міських рад дітей.

У залі, де відбуватиметься презентація, кожна рада дітей у спеціально відведеному місці виставляє інформаційні матеріали про свою діяльність. Це можуть бути:

- інформаційні папки;
- розкладки;
- стінні та друковані газети;
- роздруковані сторінки сайту;
- підбірка статей з районної, обласної чи всеукраїнської преси;
- відео- та аудіоматеріали;
- фотоальбоми, літописи;
- зразки логотипу, емблеми, герба, прапора, фірмових бланків ради, документації;
- текст пісні, слогану, девізу;
- буклети;

- папка з грамотами, дипломами, подяками, отриманими членами ради на різноманітних форумах, конкурсах, фестивалях;
- дитячі твори, роздуми, відгуки про роботу органів дитячого самоврядування у своєму районі, місті чи закладі освіти;
- опис дітьми актуальних проблем, які необхідно вирішити;
- дитячі проєкти різноманітних заходів, акцій тощо;
- підбірки сценаріїв та методичних розробок, програм навчання активу;

Біля кожного столика з інформаційною продукцією повинні знаходитися консультанти, які можуть надати будь-яку інформацію чи відповіді на запитання тих, хто переглядає їх матеріали.

Всі учасники презентації протягом певного часу (1-3 години) мають можливість вільно спілкуватися, обмінюватися досвідом, думками, інформацією, переглянути матеріали, представлені на виставці.

По завершенню часу, відведеного на самостійне ознайомлення, всіх учасників і гостей запрошують до залу для творчих презентацій районних та міських рад дітей. Тут кожна організація протягом 3 – 5 хвилин презентує свою діяльність у формі творчої візитки.

Більш діловий вид діяльності – це прес-конференція лідерів районних і міських органів дитячого самоврядування для представників обласних, районних, міських засобів масової інформації, на якій діти відповідають на запитання журналістів та інших учасників конференції. Вона триває не більше 30-40 хвилин.

Таким чином, кожен орган самоврядування дітей та учнівської молоді районів та міст зможе різнобічно себе представити (у матеріалах і наробках), а також показати св. енергійність, бадьорість та згуртованість команди на сцені засобами колективного виступу додати необхідну інформацію, яка може зацікавити присутніх.

Крім районних та міських рад дітей, свою діяльність презентують і комісії обласної ради.

Такі презентації та конкурсні програми можуть стати в обласній, районній чи міській раді дітей традиційними. Їх завжди чекають з нетерпінням і готуються до них протягом року.

Після перегляду усіх матеріалів досвіду, виступів, презентацій, прес-конференцій кожен з членів та координаторів обласного, районного чи міського органу дитячого самоврядування, гостей та організаторів матиме свою думку щодо визначення кращих у кожній із номінацій. На їх визначення, звичайно, впливатиме й активність та результативність роботи дитячих рад та окремих дітей-лідерів, дорослих на зборах лідерів, засідання комісій, під час підготовки та проведення колективних творчих справ.

На цьому етапі проводиться заповнення бланків рейтингового опитування. Наприклад:

Рейтингове опитування

Дорогий друже!

Організаційний комітет просить тебе дати відповіді на запитання нашої анкети, які допоможуть визначити та нагородити найкращих.

1 місце – 3 бали; 2 місце – 2 бали; 3 місце – 1 бал.

1. Назви, будь ласка, три районні чи міські органи самоврядування дітей та учнівської молоді нашої області, роботу яких ти вважаєш найбільш успішною.

I місце (3 б.) -

II місце (2 б.) -

III місце (1 б.) -

2. Назви, будь ласка, три районні чи міські органи самоврядування дітей та учнівської молоді, документація та подані на виставку матеріали яких найбільш змістовні.

I місце (3 б.) -

II місце (2 б.) -

III місце (1 б.) -

3. Назви, будь ласка, три проєкти, які ти вважаєш найважливішими.

Назви їх авторів.

I місце (3 б.) -

II місце (2 б.) -

III місце (1 б.) -

4. Назви, будь ласка, три проєкти, які ти вважаєш найцікавішими.

Назви їх авторів.

I місце (3 б.) -

II місце (2 б.) -

III місце (1 б.) -

5. Назви, будь ласка, три найцікавіші і найактуальніші творчі роботи чи інформаційні матеріали за темою сесії.

I місце (3 б.) -

II місце (2 б.) -

III місце (1 б.) -

Щиро дякуємо за співпрацю !

ЯК НАЛАГОДИТИ ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ З РІЗНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА СТРУКТУРАМИ, ЗАЦІКАВЛЕНИМИ ОСОБАМИ

У нашій країні є велика кількість структур, установ і закладів, громадських організацій, які працюють з дітьми та учнівською молоддю, а також для дітей і молоді. Одні будують свою діяльність самостійно й автономно, інші намагаються налагодити якомога більше партнерських зв'язків. Питання партнерства та співпраці відіграють важливу роль у роботі дітей-лідерів.

До складу органів унівського самоврядування входять як індивідуальні, так і колективні члени. Вони, у свою чергу, роблять свій внесок у загальну справу – інтелектуальний чи методичний, а також вирішують організаційні чи фінансові питання.

Але нелегко досягти високих результатів роботи без залучення фахівців, інших організацій та установ. Таким чином, питання партнерства повинно стояти у стратегічному плануванні одним із перших. Необхідно дуже добре продумати, яких партнерів і з яких питань залучити до співпраці, у чому може бути корисною і цікавою для партнерів спільна діяльність тощо.

Обираючи партнерів для реалізації певних завдань, необхідно звернути увагу на те, що деякі з них можуть працювати з організацією постійно, інші – тільки під час впровадження окремих програм чи проєктів.

Постійні партнери – ті, з ким укладено усні чи письмові договори про співпрацю у реалізації спільних програм, проєктів, акцій, заходів тощо.

Епізодичні – такі партнери, співпраця з якими відбувається епізодично, несистематично, виходячи з можливостей обох сторін, необхідності спільної діяльності. Такий варіант співпраці також може бути і тоді, коли з боку органу самоврядування дітей не досить серйозно налагоджена робота в напрямі залучення партнерів до спільної діяльності, їх заохочення.

При стратегічному плануванні діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді необхідно звернути увагу на всі варіанти співпраці, які можуть бути взаємовигідними. Партнерів умовно можна поділити на дві категорії: потенційних і можливих.

Потенційні – ті партнери, які на час планування діяльності організації вже мають бажання співпрацювати з данною організацією, зацікавлені у партнерстві з органом самоврядування дітей та учнівської молоді.

Можливі – партнери, яких можна залучити до співпраці, але дане питання з ними ще не обговорювалося, хоча підстави для спільної діяльності є.

Починати розмову про співпрацю краще з потенційними, а потім через деякий час і з можливими партнерами. Розгорнувши роботу щодо співпраці з організацією, яка також у ній зацікавлена, орган учнівського самоврядування має можливість:

- швидше сформулювати необхідну громадську думку;

- підсилити позитивний імідж свого колективу (при умові отримання високих результатів діяльності);
- заручитися рекомендацією даної організації щодо домовленості про співпрацю з іншими структурами, закладами, організаціями тощо;
- вирішити певні питання щодо інформаційного, методичного, матеріального чи фінансового забезпечення реалізації окремих програм та проєктів, заходів чи акцій.

Працюючи у напрямі налагодження партнерських відносин з різними організаціями, необхідно мати перелік питань, у вирішенні яких орган самоврядування дітей та учнівської молоді потребує допомоги. Наприклад, перелік можливих варіантів підтримки реалізації програм та проєктів органами державної влади та місцевого самоврядування може бути таким:

1. Інформаційна підтримка (надання органам самоврядування дітей інформації, необхідної для їх роботи):

- законодавча база, яка регламентує роботу органів дитячого та молодіжного самоврядування, громадських організацій, шляхи захисту прав та інтересів дітей у даній сфері їх життя та діяльності;
- державні, обласні програми, проєкти, заходи, спрямовані на розширення у дітей та учнівської молоді відповідних напрямів діяльності управління, знань, формування умінь, навичок;
- бази даних обласних, районних, міських підструктур управління та їх спеціалістів, фахівців, котрі можуть надати інформаційно-консультативну допомогу представникам районних (міських) рад дітей та їх координаторам.

2. Навчально-методична підтримка (допомога у вирішенні питання забезпечення діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді необхідними інформаційно-методичними матеріалами, можливість участі у навчально-тренінгових програмах, семінарах тощо):

- роздатковий інформаційно-методичний матеріал;

- навчально-методична література, посібники, рекомендації, інструкції, пам'ятки;
- плакатна продукція;
- пропозиції щодо участі у конференціях, семінарах, тренінгах, наметових таборах тощо;
- пропозиції щодо можливості проведення спеціалістами управління (відділу, служби тощо) занять для дітей-лідерів, організаторів даного напрямку роботи.

3. Матеріально-фінансова підтримка:

- канцелярські товари, можливість використання оргтехніки;
- грамоти, дипломи, призи для переможців тематичного заходу, реалізації проєкту тощо;
- фінансова допомога у виданні дитячої газети або її частини (відповідної тематичної рубрики);
- виділення коштів для реалізації тематичних програм, проєктів, заходів тощо.

Представники даного органу самоврядування дітей, які ведуть переговори про налагодження спільної діяльності, повинні бути готові запропонувати підтримку та допомогу у вирішенні окремих питань, які цікавлять тих, з ким ведеться розмова про співпрацю.

Партнерами діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді можуть бути:

1. Обласна (районна чи міська) державна адміністрація:

- управління (відділ) освіти і науки;
- управління (відділ) у справах сім'ї та молоді;
- управління (відділ) інформації та зв'язків з громадськістю;
- управління (відділ) юстиції;
- управління (відділ) внутрішніх справ;
- управління (відділ) охорони здоров'я;
- управління (відділ) охорони навколишнього природного середовища;

- управління (відділ) праці та соціального захисту населення;
- управління (відділ) культури та туризму;
- управління (відділ) надзвичайних ситуацій;
- служба у справах дітей;
- центри соціальних служб для молоді;
- центри зайнятості ін.

Рада дітей чи інший орган дитячого самоврядування здійснює свою діяльність за певними напрямками. Дана робота направлена на реалізацію в межах області (району чи міста) програм, проєктів, акцій. Тому обов'язковим є узгодження своїх планів з планами відповідних управлінь (відділів) обласної (районної чи міської) державної адміністрації для того, щоб уникнути накладок чи повторів, що призведе тільки до перевантаження людей, які працюють у районах та містах області.

Доречним буде поєднання зусиль та можливостей для реалізації спільних проєктів. Та не потрібно забувати, що планувати свою роботу і співпрацю з партнерами потрібно заздалегідь (найкраще в період складання планів та бюджетів на наступний рік). Для цього після усної домовленості потрібно укласти з майбутніми партнерами письмовий договір про співпрацю за підписом обох сторін, у якому зазначити конкретні зобов'язання кожної сторони. Таким чином закріпити свої домовленості.

2. Обласна (районна, селищна, сільська) рада:

- працівники апарату;
- комісії (комітети) ради;
- окремі депутати.

Рада дітей чи інший орган самоврядування дітей та учнівської молоді є найнижчою ланкою місцевого самоврядування. Тому логічним, корисним і доречним буде його співпраця з обласною (районною, міською чи ін.) радою. Тут діти зможуть познайомитися з:

- механізмом діяльності органів місцевого самоврядування;

- організацією роботи апарату (веденням документації, підготовкою до сесій тощо);
- механізмом прийняття рішень, розгляду проблемних питань;
- методикою ведення сесій, засідань комісій ін.

Цікавим заохоченням для дітей до результативної роботи є проведення пленарних засідань у сесійній залі обласної (районної чи міської) ради та можливість періодичних виступів лідерів органів дитячого самоврядування перед депутатами органів місцевого самоврядування свого регіону.

Співпраця з окремими депутатами допоможе дітям отримати консультаційну та інформаційну, а, можливо, і практичну допомогу у вирішенні того чи іншого питання.

3. Заклади освіти:

- заклади вищої освіти;
- позашкільні заклади освіти;
- тренінгові центри;
- школи лідерів, волонтерів, юних менеджерів, дипломатії та ін.

4. Громадські організації та благодійні фонди:

- дитячі;
- молодіжні;
- інші.

Плануючи свою діяльність, потрібно звернути увагу на велику кількість громадських організацій і фондів, які, можливо, теж працюють у даному напрямі. Співпрацюючи з ними, лідери учнівського самоврядування зможуть:

- цікавіше та результативніше організувати і провести певну акцію;
- залучити більшу кількість коштів для реалізації програм;
- постійно обмінюватись досвідом роботи, проводити тематичні навчання;
- організувати роботу в напрямі доброзичливої конкуренції між організаціями для підвищення рівня результативності діяльності як окремих членів, так і організації в цілому.

Шукаючи партнерів серед дитячих та молодіжних громадських організацій, найкраще звернутися за інформацією до управління юстиції чи управління у справах сім'ї та молоді.

Партнерів з числа громадських організацій можна обирати за:

- *географією їх діяльності:*
 - такі, що працюють у межах закладу освіти;
 - міські, районні;
 - обласні;
 - всеукраїнські;
 - міжнародні.
- *напрямами діяльності:*
 - заохочення та залучення дітей та підлітків до здорового способу життя;
 - підвищення рівня громадянської активності дітей та молоді;
 - підвищення рівня патріотизму, національної свідомості молодого покоління;
 - ознайомлення дітей з основами економічних знань;
 - екологічні;
 - правозахисту;
 - дитячої та молодіжної журналістики;
 - підтримки театрального мистецтва;
 - хореографії;
 - спорту та туризму ін.
- *віковою категорією:*
 - дитячі;
 - молодіжні;
 - дорослі.

Звернемо увагу на співпрацю з громадськими організаціями дорослих. Серед них є велика кількість тих, які опікуються дітьми, їх всебічним розвитком, підтримкою з тих чи інших питань.

Так найпершими партнерами у роботі органів самоврядування дітей та учнівської молоді можуть бути:

- асоціації батьківської громадськості;
- асоціації директорів закладів освіти;
- асоціації міст України, області;
- громадські організації педагогів (наприклад: «Нова доба2, «Педагоги за мир та взаєморозуміння»);
- Товариство Червоного Хреста та ін.

Кожна з вищевказаних громадських організацій зацікавлена в розширенні своїх можливостей та меж діяльності. Тому, пропонуючи їм співпрацю, необхідно враховувати, свої потреби та можливості і потреби тих, з ким планується налагодження співпраці.

Вибираючи партнерів, доречно скласти таблицю, в якій потрібно розмістити в порядку пріоритетності необхідність у тій чи іншій допомозі та назви організацій, закладів, які можуть її надати.

Допомога чи підтримка партнерів може бути:

- консультаційна;
- інформаційна;
- методична;
- моральна;
- матеріальна;
- технічна;
- фінансова.

З метою забезпечення постійної ефективної роботи органу самоврядування дітей та учнівської молоді стосовно налагодження партнерських зв'язків, доречно створити комісію (комітет, міністерство, центр, сектор тощо), який буде безпосередньо, систематично і планомірно працювати над вирішенням даного завдання.

Та, на жаль, у багатьох закладах освіти такі комісії не створено.

Організатори роботи органів учнівського самоврядування не завжди розуміють значимість діяльності комісії з питань партнерства.

Для більш ширшого розуміння необхідності створення даної комісії, змісту її діяльності та мережі партнерських зв'язків розглянемо схему, на якій показано можливі варіанти співпраці дітей-лідерів з ровесниками та дорослими, з державними та недержавними організаціями закладами, установами.

Необхідно звернути увагу на те, що під час планування партнерської діяльності доцільно не просто визначити категорію можливих партнерів, наприклад: педагоги, а й деталізувати – класні керівники, педагоги-предметники, педагог-організатор, класоводи учнів початкових класів та інші. Зміст співпраці з кожною групою педагогів буде дещо іншим, тому і підходити до налагодження з ними партнерських відносин потрібно по-різному.

Тобто, чим більше буде деталізовано з ким і в яких питаннях можна налагоджувати партнерські зв'язки, чим краще підібрано аргументи та мотивацію, тим швидшого розвитку набуватиме діяльність органу учнівського самоврядування.

Якщо мова йде про обласний, районний чи міський орган самоврядування дітей та учнівської молоді, відповідно і налагодження партнерських відносин тут буде на обласному, районному чи міському рівні – з державними та недержавними організаціями, закладами, установами даного регіону.

Зважаючи на серйозність та відповідальність такої діяльності, потрібно провести роботу з членами комісії з питань партнерства щодо дотримання правил ділової етики, ділового спілкування, субординації, чітко окреслити повноваження дітей, координатора та керівників обласних, районних та міських освітянських структур.

Налагодження партнерських відносин – одна із основних умов успішної організації діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді, батьківської громадськості.

Результатом ефективної партнерської взаємодії є:
для дітей:

- розвиток комунікативних навичок, уміння вести переговори, аргументація своїх ініціатив;
- набуття досвіду ділового спілкування;
- формування впевненості в собі;
- розвиток творчого і стратегічного мислення;
- вироблення навичок роботи з документами;
- пошук шляхів встановлення доброзичливих відносин з іншими людьми, дружньої конкуренції;
- підняття власного авторитету, самоствердження;
- формування навичок індивідуального підходу до особливостей окремих людей, організацій;
- розширення кола знайомих, друзів, колег, партнерів;
- обмін досвідом та інше.

для організації:

- створення позитивного іміджу організації (за умови відповідального ставлення до своєї діяльності та співпраці з партнерами);
- залучення додаткового фінансування, розширення можливостей наповнення матеріально-технічної бази організації;
- консультативно-методична допомога, забезпечення новим інформаційним матеріалом;
- створення позитивної громадської думки;
- реклама організації, підняття авторитету організації;
- розширення можливостей щодо проведення заходів, акцій, реалізації проєктів та програм на вищому рівні.
- більш вагома участь у процесі прийняття рішень на рівні закладу освіти, регіону, області, України щодо участі в прийнятті рішень, які спрямовані на організацію життя і діяльності дітей та учнівської молоді тощо.

Необхідні умови для ефективної партнерської діяльності:

- бажання лідерів організації розширити мережу партнерів;

- формування переліку потреб своєї організації щодо необхідності підсилення її діяльності з тих чи інших питань:
 - моральна підтримка;
 - вагоме слово;
 - лобіювання інтересів на рівнях, де вирішуються ті чи інші питання, які стосуються організації життя та діяльності своєї організації, питання, необхідні для успішної реалізації програм, проєктів, планів;
 - надання інформаційно-просвітницьких матеріалів, наочності, роздаткових матеріалів;
 - надання консультативно-методичної допомоги (нормативно-правова база, зразки ділових паперів, методичні рекомендації, інформація про кращий досвід з даного питання в регіоні чи країні);
 - участь у складі комісії, журі конкурсів, змагань, фестивалів тощо;
 - робота в якості тренера, лектора, ведучого ділових чи розважальних заходів;
 - юридичне консультування, допомога у виготовленні юридичної документації;
 - фінансова допомога;
 - технічна допомога (оргтехніка, транспорт);
 - матеріальна допомога (канцтовари, призи, реквізити, спорядження тощо);
 - практична допомога в організації та проведенні конкретного заходу тощо.
 - створення бази даних потенційних та можливих партнерів, постійних та епізодичних;
 - вивчення та використання законів України, які регламентують розвиток місцевого, учнівського, педагогічного та батьківського самоврядування на рівні України, області, регіону, населеного пункту, закладу освіти, громадської організації;

- знання та навички ведення необхідної для налагодження партнерської діяльності документації, а саме:
 - *інформаційні листи та повідомлення;*
 - *прес-релізи;*
 - *угоди (договори, домовленості) про співпрацю з урахуванням потреб, можливостей та зобов'язань кожної зі сторін;*
 - *спільні програми та проекти розвитку, діяльності, вирішення певних питань, цікавих для кожної із сторін;*
 - *плани спільної діяльності;*
 - *перелік доручень та їх розподіл відповідно до роботи, що проводиться спільно;*
 - *звіти, анкети, рейтинги, відгуки, моніторинги громадської думки, результатів співпраці;*
 - *сценарії та сценарні плани проведення заходів, акцій тощо;*
 - *статті, інтерв'ю, репортажі, фотоколажі для висвітлення спільної діяльності у ЗМІ;*
 - *листи подяки, вітання, нагороджувальні документи та інше;*
- проведення спільних нарад, засідань, круглих столів щодо напрямів, варіантів співпраці, формування переліку конкретних дій як спільних, так і кожної окремої сторони;
- створення інформаційно-методичної бази, необхідної для реалізації спільних програм, проєктів, заходів;
- створення позитивного психологічного клімату між партнерами, партнерськими колективами;
- створення можливостей більш глибокого знайомства партнерів, організація спільного дозвілля, дружніх змагань, конкурсів, зустрічей;
- проведення навчання, тренінгових занять використанням інтерактивних форм роботи, розігрування ділових, рольових та ситуаційних ігор, моделювання конкретних ситуацій, необхідних для найближчого вирішення;

- заохочення членів комісії з питань партнерства до активної діяльності, самовдосконалення, розширення своїх знань, умінь та навичок, до підготовки своїх помічників з метою безперервної діяльності, наступності поколінь;
- яскраве, широке, змістовне висвітлення реалізації спільних програм, проєктів, заходів, значення та вкладу кожного із партнерів, результативності діяльності комісії партнерства;
- відзначення вкладу партнерів у реалізацію програми, проєкту, заходу, їх заохочення до подальшої співпраці.

ФОРМУВАННЯ І ЗГУРТУВАННЯ КОМАНДИ ЛІДЕРІВ НА РІВНІ МІСТА ЧИ РАЙОНУ

Для формування дієвої та ефективної команди органу самоврядування дітей та учнівської молоді міста чи району доречно проводити таку роботу: на базі гуртка лідерів позашкільного закладу освіти створити організаційний комітет, до складу якого ввійдуть діти, що проживають в одному населеному пункті. Серед них визначаються і розподіляються обов'язки помічників голови ради дітей та голів комісій. Завданням даного комітету буде підготовка документації, пропозицій, вирішення організаційних моментів роботи органу самоврядування дітей і виконання посередницьких функцій між усіма головами комісій та головою і заступниками органу самоврядування дітей міста чи району. Помічники спілкуються за допомогою листів, телефона, мережі Інтернет зі своїми головами ради чи комісій і виносять інформацію, рішення, пропозиції на засідання оргкомітету. Проводиться обговорення і приймаються певні рішення, які розсилаються (передаються) головам на узгодження. Далі, під час сесій, нарад чи засідань, де збираються усі представники районного органу самоврядування, працюють голова ради та голови комісій разом зі своїми помічниками.

Під час зустрічей членів міського чи районного органу самоврядування дітей (засідання ради лідерів, сесії депутатів ради дітей, Школи лідерів чи літніх таборів лідерів учнівського самоврядування):

- розподіляються посади, доручення, завдання між членами ради відповідно до їх захоплень, вмінь та навичок. Коли доручення збігається із захопленням, людина виконує його із задоволенням, а значить - максимально старається. В такому випадку результативність роботи стає набагато вищою;
- проводяться ігри на знайомство, згуртування команди, злагодженість та ритмічну роботу;
- через організаційний комітет та під час зборів лідерів району організуються поздоровлення членів ради зі святами, з днем народження, з перемогами та досягненнями у різних видах діяльності;
- проводяться заходи розважально-пізнавального плану, які допомагають згуртувати колектив органу самоврядування міста чи району, а саме: психологічні та навчальні тренінги, конкурсно-розважальні програми, вечори відпочинку, дискотеки, походи, поїздки, екскурсії;
- впроваджуються традиції колективу ради дітей (посвяти у лідери, «Андріївські лідерські посиденьки», вітання іменинників, відзначення найкращих, проведення «Свічі духовного єднання», свята «Лідер року», святкування дня народження органу самоврядування міста чи району, дня місцевого самоврядування та ін.).

Формування і згуртування команди лідерів на рівні закладу освіти

Сформувати та організувати роботу органу самоврядування закладу освіти набагато простіше, ніж це зробити на рівні міста, району чи області. Та цей аргумент не повинен розслабляти організаторів учнівського самоврядування, адже наявність здруженого колективу, дієвої, згуртованої команди лідерів є запорукою цікавого, незабутнього та змістовного життя всіх дітей закладу освіти.

Першою умовою формування команди лідерів є серйозна підготовка та проведення виборів на посаду голови ради закладу освіти, його заступників, голів комісій та їх заступників.

Правильно організована виборча кампанія повинна відсіяти тих, хто ще не має лідерських навичок або йде на керівні посади не заради справи, а для задоволення власних амбіцій. Це можна зробити шляхом:

- проведення рейтингів кандидатів, рейтингових опитувань та анкетувань серед учнів закладу освіти, педагогів та адміністрації;
- висвітлення у шкільній пресі (газети, стіннівки, радіопроекти, інформаційні листівки, фотоматеріали результатів роботи кандидатів тощо);
- дебатів, дискусій, диспутів, ток-шоу кандидатів, зустрічі з виборцями (учнями закладу освіти);
- контролю за порядністю, толерантністю, щирістю кандидатів під час виборів.

Для профілактики розпачу, образ, відчуття «відкинутого» після виборів (під час оголошення їх результатів) голова виборчої комісії оголошує прізвища всіх учасників, але в певному порядку. Спочатку називаються ті кандидати, які набрали найменшу кількість голосів і стають відповідальними за певний проєкт, який вони пропонували у своїй передвиборчій програмі, або заступниками голови комісії (їх може бути двоє), а вже потім оголошується прізвище та кількість отриманих голосів переможця виборів. Те ж відбувається і під час оголошення голови органу самоврядування – спочатку називають заступників (їх може бути від одного до чотирьох, бажано парна кількість – разом із головою вони становитимуть непарну кількість, що допоможе вирішувати спірні питання). Між заступниками розподіляться ділянки роботи відповідно до їх захоплення, знань, вмінь, навичок і бажання. Всі при справах. Переможених немає. Усі заступники мають можливість довести виборцям, що вони достойні наступного разу бути обраними головою ради чи головами комісій.

Для забезпечення безперервної наявності досвідчених лідерів після виборів серед старшокласників доречно провести подібні вибори серед учнів середніх класів. Але тепер їм допомагатимуть діти-лідери старших класів, які брали

участь у своїх виборах. Кожен з них готує одного або двох учнів, що надалі будуть помічником чи помічниками старшокласнику-лідеру в його роботі. Але для цього учні 5-7 класів повинні взяти участь у виборах. Така робота згуртовує команду лідерів старшої та середньої ланки школярів. Надалі це згуртування закріплюється у буденних справах, організованих спільно.

З метою ефективної роботи, для організації подальшого здруження колективу дітей-лідерів, членів органу самоврядування закладу освіти, доцільно:

- розподілити посади, доручення, завдання між членами ради відповідно до їх захоплень, вмінь та навичок. Коли доручення збігається із захопленням, людина виконує його із задоволенням, а значить - максимально старається. В такому випадку результативність роботи стає набагато вищою;
- проводити ігри на знайомство, згуртування команди, злагодженість та ритмічну роботу;
- через організаційний комітет та під час зборів лідерів району організувати поздоровлення членів ради зі святами, з днем народження, з перемогами та досягненнями у різних видах діяльності;
- проводити заходи розважально-пізнавального плану, які допоможуть більше згуртувати колектив органу самоврядування міста чи району, а саме: психологічні та навчальні тренінги, конкурсно-розважальні програми, вечори відпочинку, дискотеки, походи, поїздки, екскурсії тощо;
- впровадити власні традиції колективу членів ради дітей (посвяти у лідери, «Коло успіху», «Андріївські лідерські посиденьки», вітання іменинників, відвідування хворих, відзначення найкращих, проведення «Свічі духовного єднання», свята «Лідер року», святкування дня народження органу самоврядування міста чи району, дня місцевого самоврядування та ін.

Формування та згуртування команди організаторів творчої справи

Кожну творчу справу ініціює певна комісія. Відповідно ж вона її й реалізовує.

Для цього:

- обирається відповідальний за проєкт (людина, котра координуватиме всю роботу), між іншими членами комісії розподіляються основні завдання;
- усіма членами комісії або разом з педагогами створюється сценарний план і весь сценарій заходу;
- дуже детально (до найдрібніших) розписуються усі організаційні моменти підготовки та проведення заходу;
- між членами комісії розподіляються основні ділянки роботи та їх шлях реалізації;
- в загальному обговоренні визначаються виконавці певних доручень з числа дітей закладу освіти, котрі не входять до даної комісії. Це можливо зробити шляхом стіннівки-запрошення бажаючих зайняти ті чи інші вакантні місця у списку організаторів творчої справи. Якщо у закладі освіти проводилося анкетування серед учнів щодо їх бажання взяти участь в організації заходів у конкретних видах діяльності, команда підбирається згідно з бажаннями дітей, визначених у анкетах. Також запрошення дітей до команди організаторів творчої справи можливе з використання спостережень, аналізу діяльності учнів школи, їх вмінь, здібностей і навичок. У такому випадку члени комісії усі разом визначаються з кандидатурами. У будь-якому випадку на кожне доручення визначається кілька кандидатур (з урахуванням того, що з певних причин хтось із дітей може відмовитися). Цих дітей запрошують до участі члени комісії, відповідальні за дану ділянку роботи. Вони ж і допомагають їм, і координують роботу всього напрямку, і контролюють належність виконання доручення;
- головою та членами комісії, відповідальним за проєкт створюється доброзичливий, позитивний психологічний клімат серед команди організаторів творчої справи за рахунок бажання допомогти і підтримати, терпимого ставлення до помилок та невдач інших, проведення ігрових моментів на знайомство, згуртування членів команди, відзначення досягнень кожного.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Із досвіду роботи педагога-організатора ЗЗСО І – ІІІ ступенів ВЦА м.Торецьк Шалімової Галини Василівни

Передмова до матеріалів, пропонованих в описі-презентації моделі дитячого самоврядування педагога-організатора ЗЗСО І – ІІІ ступенів ВЦА м.Торецьк Шалімової Галини Василівни

У цій роботі містяться матеріали, направлені на розкриття системи роботи за напрямками «Розвиток ключових компетентностей учнів шляхом їх залучення до роботи в органах учнівського самоврядування» та «Розвиток системи роботи з обдарованими дітьми шляхом їх діяльності в дитячих організаціях».

Дані напрямки зацікавили автора тим, що робота в їх руслі спрямована на формування соціально-активної особистості школяра, на розвиток його творчих здібностей, формування життєвих компетенцій, що є одним з головних завдань педагога-організатора в школі.

У роботі висвітлена актуальність проблеми організації позаурочної діяльності школи, реалізації бажання, прагнення дітей об'єднатися біля корисної, цікавої справи, ідеї, програми з метою рішення своїх потреб в спілкуванні, отриманні корисної інформації, додаткових знань, умінні, в захисті своїх прав, в активній участі в суспільно-громадських процесах школи.

До уваги пропонуються методи роботи, вживані в процесі використання сучасної технології учнівського самоврядування та досвід роботи з дитячими організаціями та обдарованими дітьми.

Для практичного застосування в роботі педагогів-організаторів і вчителів запропоновані різні анкети і тести, сценарії і розробки проєктів, різноманітних форм і методів, що містять елементи сучасних виховних методів і технологій, спрямованих на розвиток лідерських якостей учнів, обдарованості дітей, тощо.

Так само приведені приклади форм виховної роботи з учнями, які сприяють розвитку життєвих компетенцій школярів, оскільки існує група дорослих, які розуміють проблеми дітей, яким не байдуже їх майбутнє, які мають бажання, можливості добровільно брати участь у виховному процесі підростаючого покоління.

Тому ці матеріали, на думку автора, будуть цікаві не тільки педагогам-організаторам, але і всім педагогам, оскільки містять в собі практичну допомогу для реалізації керівництва виховної роботи з учнями, направленої на формування активної життєвої позиції, розвиток творчих здібностей дітей з метою виховання свідомої особистості, такої необхідної нашій державі в період перетворень і реформування всіх сфер життя українського суспільства.

З повагою Шалімова Галина.

*Діяльність учителя – це духовна творчість,
В якій він художник, а виховання – мистецтво.*

(В. О. Сухомлинський)

Оновлення всіх сфер життя і діяльності нашого суспільства, національно-культурне відродження України, кардинальні зміни соціально-економічної, політичної ситуації вимагають докорінної перебудови освіти і виховання дітей та молоді. Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Саме таких повинна готувати середня школа України.

У найближчій перспективі затребуваними на ринку праці будуть фахівці, які вміють учитися протягом життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі. Наш час потребує лідерів нової формації. Людей компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно. Проблема виховання молодих лідерів – це проблема підготовки людини майбутнього, людини, яка відповідає вимогам нового ХХІ століття.

У сучасній українській освіті відбувається потужний процес пошуку і реалізації нових підходів до освітнього процесу.

Вихід українського суспільства з тоталітарної системи прагнення побудувати державу, основними принципами в якій мають стати гуманістичні, потребують зміни і в освітніх технологіях.

Завдання **нової української школи** – надати кожному учневі можливість життєвого вибору, навчити його рухатись у просторі пошуків, допомогти виробити ціннісні погляди на світ, сформувані повноцінного громадянина незалежної держави. Метою закладу загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, носієм національної та людської гідності, патріотизму, порядності, творців матеріальних та духовних цінностей.

Василь Сухомлинський зазначав: «Якщо вчитель стає другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло».

Демократизація суспільства не можлива без змін у свідомості громадян. Ці зміни закладає освіта. Процес навчання і спілкування повинен бути так організованим, щоб допомогти учням здобути ті життєві знання, які вони не можуть опанувати самотійно. Цьому сприяє модель демократичної школи, у рамках якої ключова роль відводиться створенню розвинутої системи самоврядування. Якщо частину теоретичних знань можна здобувати шляхом самоосвіти, то вмінню управляти треба вчитися разом із іншими.

Однією з першочергових завдань у галузі виховної роботи закладу освіти є **вдосконалення органів учнівського самоврядування**. Підтримка учнівського самоврядування дозволяє підготувати молоде покоління так, щоб діти та підлітки не тільки розуміли необхідність в управлінні власним життям, але і знали, як це робити.

Тому сьогодні діяльність дитячого самоврядування не тільки навчає, дає знання, але і створює умови для активної соціалізації молодого покоління,

формування активної, цілеспрямованої, творчої особистості, яка зможе в майбутньому легко адаптуватися в швидкозмінному світі, реалізувати свій потенціал відповідно до запитів суспільства, стати гідним громадянином України. Участь підлітків у роботі органів самоврядування – це практичний досвід проживання в соціальній сфері прав та обов'язків, можливість продемонструвати своєрідність особистості, усвідомити свою причетність до того, що відбувається в суспільстві, розвивати соціальні компетенції.

Ряд державних, нормативних документів визначають пріоритетні напрями перед освітою і ставить наступні завдання:

- по-перше, створити систему морально-патріотичного виховання учнівської молоді
- по-друге, сприяти формуванню здорового способу життя підростаючого покоління.
- По-третє, забезпечити захист прав і інтересів дитини.

Специфіка закладу загальної середньої освіти I – III ступенів № 8 ВЦА Торецьк, його цілі і завдання, напрями роботи її колективу акцентовані саме на захист і турботу про дітей і їх адаптацію в дорослому житті. І наскільки ефективною буде робота в цьому напрямі, наскільки відповідально підійти до питання виховання нової людини, на таке майбутнє нашої держави можна сподіватися. Якщо задуматися над тим, яке суспільство ми побачимо через двадцять років, треба придивитися до теперішніх дітей: саме вони будуть визначати майбутнє країни. Чи хочемо ми, щоб це суспільство було слабким, пасивним, дурним, хворим, не вміло прийняти правильне рішення?

Якщо ні, тоді треба виховувати здорову, соціально активну людину, яка вмітиме жити в соціумі.

Тому форма учнівського самоврядування – це цілеспрямовані педагогічні зусилля щодо становлення учнівського колективу, який забезпечуватиме формування ряду позитивних якостей (поваги до демократичних цінностей, норм співжиття, почуття солідарності, причетності, відповідальності, критичного мислення тощо), відчуття господарів у рідній школі, розвиток організаторських здібностей у своїх членів шляхом залучення їх до управління шкільними справами та створення працездатних органів колективу, наділених реальними правами та обов'язками. Таким чином, учнівське самоврядування – це педагогічна технологія, яка сприяє розвитку громадянських якостей дитини в системі демократичних відносин виховного колективу на принципах самореалізації, самодіяльності, самоорганізації та самодостатності особистості.

Останнім часом поширюються дитячі громадські організації, що імітують державний устрій країн: шкільні республіки, держави дитинства, тощо.

Такий приклад став за основу діяльності дитячої організації «Планета гарячих сердець Данко» ЗЗСО I – III ст. № 8 ВЦА м.Торець (тоді загальноосвітньої школи-інтернату м. Дзержинська). Аргументів для створення такої організації було достатньо:

- виховання громадянина своєї країни;
- можливість саморозвитку учнів;
- розвиток творчих, організаторських, лідерських здібностей;

- підготовка учнів до майбутнього життя.

Саме тому у 1997 році під керівництвом педагога-організатора школи Шалімової Галини Василівни створено дитячу громадську організацію «Планета гарячих сердець «Данко» (далі ДО), членами якої стали учні ЗОШ – інтернату. Це діти, позбавлені повноцінного сімейного виховання, яким у більшості випадків необхідна соціальна допомога та підтримка, так як батьки цих дітей економічно та соціально неспроможні виховувати своїх дітей у сім'ях. Таких дітей у ДО ЗЗСО № 8 і зараз 83%. Головною її метою є організація та керівництво учнівського самоврядування в школі.

Робота ДО спрямована на підвищення мотивації школярів та педагогів щодо системи роботи за напрямками «Реалізація Концепції національного виховання в школі», «Управління проектною діяльністю» та «Розвиток ключових компетентностей учнів у процесі виховання».

Основні напрями діяльності ДО «Планета гарячих сердець «Данко»:

- розвиток життєвих компетентностей – особистісної, соціальної;
- розвиток проектної діяльності;
- формування компетентного ставлення до власного здоров'я;
- робота шкільного самоврядування;
- об'єднання дітей з метою проведення різних заходів, спрямованих на добрі і корисні справи;
- виховання у дітей любові до Батьківщини шляхом національного виховання;
- розвиток творчих здібностей дітей;
- формування любові до праці і суспільно-корисної діяльності;
- виховання відчуття милосердя, любові і добра, віра в себе і в свої сили.

Завдання, які вирішують члени дитячої організації «Планета гарячих сердець «Данко» у своїй діяльності:

- Виявлення реальних потреб учнів.
- Відбір тих з них, які реально здійсненними в умовах ЗЗСО.
- Трансформація потреб в зміст діяльності.
- Визначення організаційної структури учнівського колективу.
- Організація діяльності органів учнівського самоврядування.
- Створення «Центру соціального дитячого проектування «Данко».

Реальні потреби учнів нашої школи

- Формування здорового способу життя;
- Соціалізація вихованців – дітей, які опинились у складних життєвих умовах, а саме: розвиток комунікативних здібностей та почуття впевненості в собі;
- Розвиток творчої особистості шляхом її участі в роботі ДО та «Центрі соціального дитячого проектування «Данко».

Основні принципи учнівського самоврядування та членства в ДО.

1. Принцип рівноправ'я – всі суб'єкти школи повинні мати рівне право голосу.
2. Принцип виборності.
3. Принцип оновлення і спадкоємства.
4. Принцип відвертості і гласності.
5. Принцип демократії.
6. Принцип законності – на основі спеціальних положень, законів.
7. Принцип доцільності.
8. Принцип представництва.
9. Принцип гуманності – відносно учня будь-які вживані заходи можуть бути строгими, але не в якому мірі не принижувати його гідності.
10. Принцип ради і злагоди.
11. Принцип свободи і самостійності.
12. Принцип критики і самокритики.
13. Принцип звітності.
14. Принцип педагогічного керівництва.
15. Принцип добровільної участі.
16. Принцип розподілу повноважень.
17. Принцип соціальної значущості і учбового самоврядування.
18. Принцип оновлення змісту організаційних структур, форм і методів діяльності.
19. Принцип об'єднання в діяльності кожного учня організації і виконавця функцій.
20. Принцип конкретної наочної творчої діяльності.

Структура самоврядування

Найвищий керівний орган ДО – загальні збори учнів 5-11 класів, які проводяться з необхідності, але не рідше за один раз на рік (за необхідністю скликаються шкільні конференції). Всі рішення ухвалюються більшістю голосів правомочними зборами. Рішення учнівських зборів не мають право відмінити ніхто, окрім самих зборів. Між зборами найвищим органом є шкільна учнівська рада або рада міністрів. Вони скликаються не рідше за один раз в півріччя.

Найвищим органом самоврядування класу є загальні збори класу, які проводяться один раз на місяць. Між зборами найвищий орган класного самоврядування – учнівська рада класу.

У своїй діяльності ДО «Планета гарячих сердець Данко» враховує всі зазначені вище фактори.

ДО має свій Статут, декларацію, яка складається з 20 статей і Конституцію «Планети гарячих сердець Данко», у якій 6 розділів.

Дітьми розроблена офіційна символіка організації, порядок проведення виборної кампанії:

- у вересні 1-й тиждень – вибори на місцях в містах-класах старшої ланки (9-11 кл.)
- 2 і 3 тижні – передвиборна агітаційна кампанія
- 4 тиждень – вибори, підведення підсумків.

Подальша діяльність ДО базується на її нормативних документах, затверджених головою організації та президентом «Планета гарячих сердець Данко».

У кожного міністра є свої плани роботи, де куратори – старійшини ставлять оцінку виконаній роботі.

Для реалізації поставлених кабміном ДО завдань в роботу включається класне самоврядування, на чолі з мером, і відділи, відповідні міністерствам.

Кожен відділ займається роботою в певний день тижня, наприклад:

- понеділок – відділ освіти і науки, фінансів;
- вівторок – відділ екології, праці і порядку;
- середовище – спорту;
- четвер – культури і туризму;
- п'ятниця – друк

В понеділок інформація поступає в шкільний прес-центр. І вся діяльність учнівського самоврядування в ДО спрямована на розвиток ключових життєвих компетентностей учнів.

Спрямованість роботи шкільних міністерств на розвиток життєвих компетентностей

№	Назви компетентностей	Відповідні міністерства
1	Пізнавальна	Міністерства освіти та науки, туризму та краєзнавства, фінансів
2	Життєздатності	Міністерства екології та здоров'я, освіти та науки, спорту, праці та порядку
3	Самоосвітня	Міністерства освіти та науки, екології та здоров'я, туризму та краєзнавства
4	Соціальна	Міністерства праці та порядку, зв'язку з громадськістю, культури
5	Комунікативна	Міністерства друку, зв'язку з громадськістю, культури, фінансів
6	Інформаційна	Міністерства друку, освіти та науки, туризму та краєзнавства
7	Полікультурна	Міністерства культури, освіти та науки, зв'язку з громадськістю, друку
8	Здоров'язберігаюча	Міністерства екології та здоров'я, спорту

Початкова школа входить до складу організації-супутника «Країна Веселкова».

«КРАЇНА ВЕСЕЛКОВА» - це об'єднання молодших школярів, кожен член якого має назву «веселик».

Молодші школярі знайомляться з програмою у формі ігор, бесід, конкурсів, вікторин тощо.

Програма розрахована на 4 роки. Для того, щоб учні познайомилися з життям організації, пропонується їм збудувати веселковий міст. Для будівництва мосту кожному класу дається один з кольорових промінців веселки з відповідним до цього кольору завданням на один рік.

Мета організації - супутника «КРАЇНА ВЕСЕЛКОВА»:

- ❑ Розвивати особистість молодшого школяра.
- ❑ Познайомити учнів молодших класів із шкільною дитячою організацією «Планета гарячих сердець Данко».
- ❑ Сприяти їх адаптації.

ЗАВДАННЯ:

- ❑ Прокласти місток дружби від молодших школярів до піонерської організації
- ❑ Зорієнтувати молодших школярів на вступ до піонерської організації

ОСНОВНІ ДОРІЖКИ ПОДОРОЖІ З «КРАЇНОЮ ВЕСЕЛКОВОЮ»

№	Клас	Кольор	Напрямок	Завдання
1.	1-А 1-Б	Блакитний промінчик	«Повір у себе»	Будьмо чесними та ввічливими, культурними та вихованими.
2.	2-А	Жовто- гарячий промінчик	«Лідер»	Ми всі талановиті.
3.	2-Б	Зелений промінчик	«Краю мій лелечий»	Вчимося любити та берегти природу.
4.	3-А	Жовтий промінчик	«Берегиня»	Ми станемо добрішими, поважнішими один до одного.
5.	3-Б	Фіолетовий промінчик	«Котигорошко»	Мій клас і я - спортивна сім'я.
6.	4-А	Синій промінчик	«Помагай»	Ми вчимося у класі трудитися, не будемо лінитися.
7.	4-Б	Червоний промінчик	«Червона калина»	Мій клас і моя сім'я – справжні друзі.

У 1-2 класах передбачено елементарне самоврядування: вчитель пропонує, а діти вибирають і ухвалюють рішення спільно з куратором.

Самоврядування в 1-2 класах складається з наступного: придумати назву своєму містечку, вибрати ланкових, виконувати доручену роботу, обов'язки. Контроль – в щотижневих планах роботи самоврядування куратора.

Діти самі аналізують і оцінюють свою роботу і роботу друзів. Про свою роботу учні подають інформацію у вигляді малюнків тощо. Планується робота педагогом на тиждень, завдання дається в кінці тижня на вихідні. Звітувати

ланки можуть або кожного тижня в призначений день або через тиждень, чергуючись із звітами комісій.

У 3-4 класах – діти вже висловлюють свої пропозиції щодо роботи самоврядування, а вчитель контролює цей процес.

Для активізації роботи самоврядування дуже добре організувати змагання між ланками і комісіями. Одною з зручних форм участі дітей в житті класу є КТС і так званий «Будинок, в якому ми живемо». У всіх він різний. Зв'язок між ДО і організацією-супутником відбувається завдяки роботі міністерства у зв'язку з громадськістю, яке займається наставницькою роботою. Це дуже необхідно, тому що ми – одна велика сім'я.

Додаток 2

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ СЛОВ'ЯНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Конституція ліцею

Уряд Слов'янського педагогічного ліцею від імені ліцейського товариства - ліцеїстів усіх відділень та курсів,

виражаючи волю учнів,

спираючись на десятирічну історію Слов'янського педагогічного ліцею,

дбаючи про забезпечення прав і свобод ліцеїста та гідних умов його навчання,

підключившись про зміцнення ліцейської злагоди у стінах закладу освіти та поза ним,

прагнучи розвивати і зміцнювати демократичні, соціальні та інтелектуальні засади ліцейського самоврядування,

усвідомлюючи відповідальність перед адміністрацією, класними керівниками, а також попередніми, теперішніми та майбутніми поколіннями про створення ліцейського самоврядування,

приймає цю Конституцію - основний закон ліцейського товариства.

РОЗДІЛ I ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 1. Ліцей є профільним закладом освіти, який об'єднує дітей середнього та старшого шкільного віку.

Стаття 2. Ліцеїст, його життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, право на здобуття знань та якісної профільної освіти в цілому визначаються в ліцеї найвищою цінністю.

Стаття 3. У ліцеї існує єдина форма назви для учнів чоловічої та жіночої статі – ліцеїст.

Стаття 4. Підстави для вступу та вибуття з лав ліцеїстів визначаються правилами прийому та Конституцією ліцею.

Стаття 5. Ліцеїсти здійснюють владу безпосередньо та через орган ліцейського самоврядування.

Право визначати і змінювати конституційний лад в ліцеї належить виключно ліцеїстам і не може бути узурповане адміністрацією.

Стаття 6. У ліцеї визнається і гарантується класне самоврядування.

Стаття 7. У ліцеї визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція Ліцею має найвищу силу. Накази та інші розпорядження Уряду і президента приймаються на основі Конституції ліцею і повинні відповідати їй.

Стаття 8. Ліцей гарантує запровадження та функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя ліцею.

Ліцей сприяє вивченню мов міжнародного спілкування (англійської та німецької).

Стаття 9. Суспільне життя ліцею ґрунтується на засадах інтелектуальної, розважальної та пізнавальної багатоманітності.

Стаття 10. Право на цензуру залишається за адміністрацією ліцею на чолі з його директором.

Стаття 11. Ліцей гарантує свободу будь-якої громадської діяльності, не забороненої Конституцією та Статутом ліцею.

Стаття 12. Зовнішньополітична діяльність ліцею спрямована на забезпечення його пізнавальних та комунікативних інтересів шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з органами самоврядування інших середніх закладів освіти міста за загально визнаними принципами й нормами поведінки.

Стаття 13. Правовий порядок в ліцеї ґрунтується на засадах, відповідно до яких кожен ліцеїст має носити форму, зовнішній вигляд якої затверджено Статутом ліцею. Ігнорування цього пункту Статуту є підставою для призначення покарання, яке визначається на зборах Уряду.

Стаття 14. Символами ліцею є Ліцейський Прапор, Ліцейський Герб і Гімн Ліцею.

Ліцейський прапор - стяг бордового кольору.
Ліцейський Герб - зображення мудрої сови над розгорнутою книгою.
Гімн ліцею - загальноліцейський гімн на музику Л. Смоляр та слова В. Разживіна.

РОЗДІЛ II

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛІЦЕЇСТІВ

Стаття 15. Кожен учень середнього та старшого шкільного віку має право стати ліцеїстом, вступивши до ліцею на загальних засадах та обравши свій профіль навчання.

Стаття 16. Усі ліцеїсти є рівні у своїй гідності та правах.
Права і свободи ліцеїста є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 17. Кожен ліцеїст має право на вільний інтелектуальний, творчий розвиток своєї особисті, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших дітей, та має обов'язки перед ліцейським товариством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток його особистості.

Стаття 18. Ніхто не може бути звільнений від своїх обов'язків перед ліцеєм або відмовитися від виконання наказів за мотивами власних переконань.

Стаття 19. Ліцеїсти мають право на свободу об'єднання в клуби й товариства для задоволення своїх естетичних, інтелектуальних та комунікативних потреб.

Стаття 20. Ніхто не може бути примушений до вступу до того чи іншого об'єднання ліцеїстів чи обмежений у правах за належність чи неналежність до будь-якого утворення.

Стаття 21. Ліцеїсти мають право брати участь у керуванні справами ліцейського самоврядування, вільно обирати й бути обраними до органів учнівського керування ліцею та класних активів.

Стаття 22. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів самоврядування, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у тижневий строк.

Стаття 23. Кожен ліцеїст, що виявляє у процесі навчання успіхи з конкретної дисципліни, має право на наукову діяльність у межах відповідного гуртка Наукового ліцейського товариства «Квант».

Стаття 24. Кожному гарантується право знати свої права та обов'язки. Конституція ліцею має бути доведена до відома ліцеїстів через органи класних активів.

Стаття 25. Захист честі ліцею на загальноміських олімпіадах, університетських, обласних та республіканських конференціях, конкурсах художньої самодіяльності є обов'язком ліцеїстів усіх курсів та напрямів навчання.

Стаття 26. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоди ліцейському майну та його символам (ст.14). Кожна протиправна дія, зазначена вище, карається шляхом виключення учня з лав ліцеїстів.

Стаття 27. Кожен ліцеїст зобов'язаний на території ліцею та в разі колективного знаходження поза його межами бути у формі.

Стаття 28. Кожен ліцеїст повинен знати слова гімну ліцею (ст.14), під час виконання якого підводиться й виконувати його.

Стаття 29. Кожен класний колектив зобов'язаний неухильно виконувати вказівки та постанови Уряду щодо участі у позакласних заходах, різноманітних конкурсах, чергуванні, встановлених планом позакласної роботи.

Стаття 30. Кожен ліцеїст має неухильно додержуватися Конституції ліцею, не принижувати та не обмежувати права інших ліцеїстів.

РОЗДІЛ III ВИБОРИ

Стаття 31. Волевиявлення ліцеїстів здійснюється через вибори класних активів на чолі зі старостами та вибори президента.

Стаття 32. Право голосу на виборах мають без виключення всі ліцеїсти.

Стаття 33. Вибори до органів класного самоврядування та вибори президента є вільними і відбуваються шляхом таємного голосування.

Стаття 34. Виборцям гарантується вільне волевиявлення.

РОЗДІЛ IV УРЯД

Стаття 35. Єдиним органом загально-ліцейського самоврядування є Уряд.

Стаття 36. Конституційний склад Уряду –5 міністрів, голова асоціації учнівської молоді, 13 старост, які обираються на основі виборів строком, що визначається членами ліцейського товариства.

Стаття 37. Повноваження членів Уряду припиняються одночасно з припиненням його повноважень.

Повноваження члена Уряду припиняються достроково у разі:

- 1) складення повноважень за його особистою заявою;
- 2) невиконання своїх обов'язків, як звичайного ліцеїста, передбаченими статтями 24,25,26,27,28,29;
- 3) пропуску засідань Уряду;
- 4) відрахування з ліцею.

Стаття38. Засідання Уряду проходять щотижнево.

Стаття 39. Уряд є повноважним за умови присутності не менш як двох третин від його обраного складу.

Стаття 40. Перше засідання Уряду відкриває заступник директора з виховної роботи Слов'янського педагогічного ліцею.

Стаття 41. Порядок роботи Уряду встановлюється прем'єр-міністром ліцею та заступником з виховної роботи.

Стаття 42. До повноважень Уряду належить:

- 1) внесення змін до Конституції ліцею в межах і порядку, передбачених розділом VII цієї Конституції;
- 2) призначення виборів президента ліцею;
- 3) планування роботи загальноліцейських та класних активів;
- 4) допомога заступнику директора з виховної роботи в плануванні, розробці та проведенні загально ліцейських та міських заходів;
- 5) заслуховування щомісячних та позачергових звітів про стан виконання/невиконання того чи іншого пункту роботи активів ліцею;
- 6) усунення президента з поста в порядку особливої процедури (імпичменту), встановленому статтею 54 цієї Конституції;
- 7) призначення чергових та позачергових виборів до органів класного самоврядування; здійснення контролю у межах, визначених цією Конституцією;

Стаття 43. Уряд у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки й попереднього розгляду питань.

РОЗДІЛ V ПРЕЗИДЕНТ ЛІЦЕЮ

Стаття 44. Президент ліцею є гарантом прав ліцеїстів.

Стаття 45. Президент ліцею обирається ліцеїстами на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на 1 роки.

Стаття 46. Президентом ліцею може бути обраний ліцеїст, який навчається на першому-третьому курсах ліцею незалежно від профілю навчання.

Стаття 47. Чергові вибори президента ліцею проводяться на першому тижні травня першого року повноважень президента.

Стаття 48. У разі дострокового припинення повноважень президента ліцею вибори президента проводяться в період тридцяти днів з дня припинення повноважень.

Стаття 49. Новообраний президент ліцею вступає на пост не пізніше початку нового навчального року - з першого вересня року виборів.

Стаття 50. Усі розпорядження президента стають чинними з моменту складення присяги ліцейському товариству на урочистому святі посвяти нових учнів у ліцеїсти – 19 жовтня.

Стаття 51. Президент ліцею:

- 1) забезпечує роботу Уряду та інших діючих активів;
- 2) представляє ліцейське товариство перед директором та адміністрацією ліцею;
- 3) вносить пропозиції щодо позачергових виборів до Уряду;
- 4) посвячує нових учнів ліцею у ліцеїсти;
- 5) бере участь у конкурсних відборах журі;
- 6) нагороджує грамотами ліцеїстів за досягнення у навчанні, активній участі у ліцейських заходах;

Стаття 52. Президент ліцею не може передавати свої повноваження іншим ліцеїстам.

Стаття 53. Президент ліцею виконує свої повноваження до його переобрання на загальноліцейських виборах.

Стаття 54. Президент ліцею може бути усунений з поста Урядом у порядку імпічменту в разі невиконання своїх обов'язків, зазначених у ст.50,

та не дотримання загальноліцейських правил, встановлених ст.ст. 25,26,27,28,29.

РОЗДІЛ VI КЛАСНЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 55. Класне самоврядування є правом кожної групи.

Стаття 56. Класний колектив обирає старосту на підставі більшості голосів.

Стаття 57. До складу класного активу входять ліцеїсти, які обираються своїми товаришами або за власною згодою виконувати покладені на них обов'язки.

Стаття 58. Матеріальною і фінансовою основою класного самоврядування є класне майно, а також щомісячні грошові внески до фонду ліцею.

Стаття 59. Актив класу в межах повноважень, визначених Конституцією, приймає рішення, які є обов'язковими для виконання у відповідному класі.

РОЗДІЛ VII ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ ЛІЦЕЮ

Стаття 60. Прохання про внесення змін до Конституції ліцею може бути подано до Уряду президентом ліцею або не менш як третиною старост від конституційного складу Уряду.

Стаття 61. Конституція ліцею не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав ліцеїстів, або якщо вони спрямовані на ліквідацію самоврядування.

Стаття 62. Уряд ліцею не може протягом строку своїх повноважень двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції ліцею.

РОЗДІЛ VIII ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 63. Конституція ліцею набуває чинності з дня її прийняття.

Стаття 64. День прийняття Конституції ліцею є лицейським святом - Днем Конституції ліцею.

Положення про вибори президента лицейського товариства

1. Виборчий процес здійснюється на засадах вільного і рівноправного висування кандидатів, рівності можливостей для всіх кандидатів у проведенні виборчої кампанії, неупередженості до кандидатів з боку адміністрації ліцею та викладацького складу, гласності й відкритості виборчої кампанії, свободи агітації.
2. Участь у виборах президента ліцею є особистою справою кожного учня ліцею. Ніхто не може бути примушений до участі у виборах. Право висування кандидатур належить учням педагогічного ліцею.

Висування кандидатів.

1. Висування кандидатів починається за 20 днів і закінчується за 5 днів до дня виборів.
2. Претендентом на посаду президента лицейського товариства може бути лицеїст I - III курсів.
3. Учень педагогічного ліцею має право на самовисування шляхом подачі до центральної виборчої комісії не пізніше як за 10 діб до дня виборів заяви з проханням зареєструвати його кандидатом.

Реєстрація кандидатів у президенти лицейського товариства.

1. Реєстрація кандидатів починається за 30 днів і закінчується за 5 днів до виборів.
2. Рішення про реєстрацію кандидатів приймається центральною виборчою комісією за наявності таких документів:
 - заяви особи про згоду балатуватися кандидатом у президенти;
 - автобіографії кандидата, його виборчої програми;
3. Рішення про реєстрацію кандидатів, які самовисунулися, приймається центральною виборчою комісією на підставі відповідної заяви Кандидата. Центральна виборча комісія після прийняття документів, зазначених у частинах другій (третьій) цієї статті, видає особі, яка подала ці документи, довідку, у якій зазначається число, місяць, рік, а також дата прийняття документів.
4. Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день після прийняття документів для реєстрації кандидата приймає рішення про реєстрацію кандидата або про відмову від реєстрації із зазначенням мотивів відмови. За результатами реєстрації виборча комісія складає протокол про реєстрацію кандидата. Рішення комісії доводиться до відома суб'єктів, що висунули кандидата, не пізніше як на другий день після його прийняття. Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день після реєстрації кандидатів публікує або доводить до відома лицейського товариства повідомлення про реєстрацію кандидатів із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, посади, місцем у рейтинзі.

5. Центральна виборча комісія видає зареєстрованому кандидату відповідне посвідчення.

Кандидати та їх довірені особи.

Права кандидатів при проведенні виборчої кампанії

1. Кандидати з часу їх реєстрації виборчою комісією мають рівні права у проведенні виборчої кампанії: у виступах на передвиборних та інших зборах, засіданнях, мітингах, у засобах масової інформації.
2. Центральна виборча комісія, учительський склад зобов'язані сприяти кандидатам в організації їх зустрічей із виборцями, одержанні необхідних інформаційних та довідкових матеріалів, наданні приміщень для проведення заходів.

Довірені особи кандидата

1. Кандидат у президенти ліцейського товариства може мати не більше двох довірених осіб, які допомагають йому в проведенні виборчої кампанії, ведуть агітацію за обрання його президентом.
2. Довіреною особою кандидата може бути тільки член ліцейського товариства. Кандидат визначає довірених осіб і звертається з заявою про їх реєстрацію до Центральної виборчої комісії. У зверненні щодо кожної кандидатури довіреної особи зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, домашня адреса, номер телефону, а також подається письмова згода цієї особи. Виборча комісія після реєстрації довірених осіб видає їм посвідчення.
3. Кандидат має право в будь-який час до дня виборів звернутися до ЦВК із заявою про припинення повноважень його довіреної особи та про реєстрацію іншої особи. Довірена особа кандидата може в будь-який час за власною ініціативою скласти свої повноваження, повернувши ЦВК видане посвідчення, та повідомити кандидата про це.
4. Повноваження довірених осіб кандидатів починаються з дня їх реєстрації ЦВК і закінчуються в день прийняття виборчою комісією рішення про реєстрацію обраного президента.

Передвиборча агітація

Кандидати, їх довірені особи проводять зустрічі з виборцями як на зборах, так і в іншій зручній для виборців формі. ЦВК, учительський склад ліцею сприяють проведенню таких зустрічей - надають їм приміщення, завчасно сповіщають про час і місце зустрічей та здійснюють інші заходи.

Передвиборча агітація може вестися на зборах, конференціях, пресі, у будь-який інший спосіб і будь-якими засобами. Кандидат може виступати зі своєю виборчою програмою.

Матеріали передвиборної агітації

1. Для друкування передвиборних матеріалів про кандидата він повинен подати до ЦВК разом з іншими документами для реєстрації свою виборчу програму, автобіографію.
2. Агітаційні плакати не повинні містити неправдивих даних або комерційної реклами.

3. Кандидати зобов'язані подати до ЦВК підписані ними проекти
4. Один примірник кожного виду друкованих агітаційних матеріалів кандидати або їх довірених осіб зобов'язані не пізніше як через три дні після їх виготовлення подати до ЦВК з підписом відповідного кандидату.
5. Агітація в день виборів - розповсюдження виборчих листівок, плакатів, заклики до виборців голосувати «за» чи «проти» кандидатів або байкотувати вибори в будь-який спосіб - забороняється.
6. Усі питання щодо передвиборної агітації вирішуються ЦВК.

Порядок голосування

1. Голосування проводиться в день виборів з 8-00 до 16-00.
2. Про час і місце голосування ЦВК сповіщає виборців не пізніше як за 15 днів до дня виборів.

Положення про президента педагогічного ліцею

Затверджено на засіданні уряду ліцею

1. Президент ліцею є головою учнівського колективу і виступає від його імені.
2. Президент ліцею обирається учнями ліцею на основі загального рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на один рік.
3. Президентом ліцею може бути учень ліцею, який надає свою передвиборчу програму, є активним учасником ліцейських справ.
4. Президент ліцею є гарантом Конституції ліцею.
5. Президент ліцею:
 - виносить на розгляд парламенту питання, що турбують учнів ліцею;
 - має право брати участь у роботі педагогічних рад;
 - має право ініціювати зміни, що покращать навчання та дозвілля учнів;
 - має право голосу при вирішенні питання подальшого перебування учнів в ліцеї;
 - не має права передавати свої повноваження іншим особам;
 - координує діяльність уряду;
 - має право «вето» щодо рішень уряду;
 - рішення президента з питань учнівського самоврядування незалежні від рішень адміністрації ліцею
6. Повноваження президента ліцею припиняються у разі:
 - а) відставки;
 - б) неможливості виконувати своїх повноважень за станом здоров'я;
 - в) усунення з поста в порядку імпічменту;
 - г) закінчення ліцею.
7. Президент може бути усунений у порядку імпічменту. Питання про усунення президента ліцею з поста ініціюється більшістю (50%+1) членів уряду.

Положення про Уряд

1. Уряд є органом ліцейського самоврядування.
2. Склад Уряду 10-15 осіб, які обираються шляхом відкритого голосування строком на один рік.
3. Чергові вибори членів Уряду відбуваються в останній тиждень жовтня місяця.
4. Участь у роботі Уряду його члени беруть у вільний від навчання час. Засідання Уряду проводяться два рази на семестр. Також Уряд може збиратись почергово для вирішення поточних проблем.
5. Члени Уряду мають право вільного висловлювання.
6. Члени Уряду безпосередньо керують ліцейським урядом.
7. Повноваження членів Уряду припиняються одночасно з припиненням повноважень Уряду.
8. Повноваження членів Уряду можуть бути припинені в разі:
 - а) складання повноважень за особистою заявою;
 - б) переходу до іншого закладу освіти;
 - в) у разі закінчення ліцею;
 - г) член Уряду може бути виключений зі складу за рішенням президента.
9. Уряд працює на засіданнях.
10. Засідання Уряду проходять відкрито.
11. Повноваження членів Уряду ліцею:
 - прийняття рішень з найважливіших питань ліцейського життя у межах своєї компетенції;
 - внесення пропозицій адміністрації ліцею, педагогічній раді з питань навчання та дозвілля;
 - контроль за створенням належних умов для навчання та дозвілля учнів;
 - організація пошукової роботи, екскурсії, іншої позакласної роботи;
 - контроль за порядком під час чергування класів у ліцеї.
12. Член Уряду може звернутись із запитанням до педагогічної ради. Педагогічна рада зобов'язана повідомити про результати розгляду запиту.
13. Президент обирає прем'єр-міністра.
14. Президент організовує засідання Уряду та проводить їх підготовку.
15. Президентський парламент затверджує перелік комісій та обирає голів комісій.
16. Президент може достроково припинити повноваження Уряду в разі не зібрання на засіданні.
17. Уряд має право вносити зміни і доповнення до Положення про Уряд.

Положення про уряд ліцею

1. Ліцейський уряд є органом самоврядування учнів педагогічного ліцею.

2. Склад уряду ліцею 10 осіб, які обираються на відкритому голосуванні від кожного класу окремо.
3. Участь у роботі уряду його члени беруть у вільний від навчання час.
4. Засідання уряду відбувається два рази на місяць, а також почергово для вирішення поточних питань.
5. Члени ліцейського уряду мають право вільного висловлювання.
6. Повноваження членів ліцейського уряду можуть бути припинені у разі:
 - а) складання повноважень за особистим бажанням;
 - б) переходу до іншого закладу освіти;
 - в) відкликання класом свого представника із складу уряду;
 - г) у разі закінчення ліцею;
7. Повноваження ліцейського уряду:
 - прийняття рішень з найважливіших питань ліцейського життя в межах своєї компетенції;
 - внесення пропозицій президенту з питань навчання та дозвілля;
 - координація роботи класів, доведення до класу завдань роботи уряду;
 - участь в організації невідкладної допомоги учням, які її потребують;
 - контроль за відвідуванням уроків, участь в обговоренні проблем ліцею.
8. Президент призначає прем'єр-міністра, який організовує засідання уряду та проводить їх підготовку.
9. Ліцейський уряд може виносити на розгляд питання, що турбують учнів ліцею.

Положення про раду лідерів

1. Рада лідерів є органом самоврядування педагогічного ліцею.
2. Рада лідерів ліцею складається з лідерів кожного класу.
3. Рада лідерів сприяє виконанню учнями Статуту ліцею, Конституції ліцею.
4. Президентом призначається голова ради лідерів.
5. Голова Ради (під час його відсутності - заступник) організовує роботу Ради, проводить підсумки роботи на засіданнях ліцейського уряду.
6. Засідання Ради проводиться один раз на тиждень. На засіданні слухається звіт лідерів класів про роботу за тиждень.
7. Рада лідерів організовує роботу учнів з виконання рішень ліцейського уряду.
8. Рада лідерів дає доручення, забезпечує підготовку і проведення класних зборів.
9. Під час чергування члени ради лідерів допомагають відповідальному.

Додаток 3.

СТАТУТ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗОШ №7 м.ДРУЖКІВКИ

«ЩАСЛИВА СІМКА»

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

а) Учнівське самоврядування регламентує свою діяльність на підставі нормативно – правових актів: Конституції УКРАЇНИ, Всесвітньої декларації про права дитини, законів України «Про освіту», «Про громадські організації», **Положенням про загальноосвітній навчальний заклад.**

б) Учнівське самоврядування пропагує дружні взаємини та співпрацює з різними громадськими об'єднаннями на принципах взаємоповаги і незалежності; співпрацює з педагогами і батьками, міським відділом освіти.

МЕТА ТА ЗАДАЧІ

Розвиток організаторських здібностей учнів, розширення діапазону діяльності дорослих та дітей – членів єдиного колективу, можливості їх співдружності, творчого пошуку, ініціативи.

Діяльність спрямована на формування у дітей почуття відповідальності у собі, доброзичливості та взаємодопомоги, виявлення винахідливості у праці, фізичної досконалості.

Органи управління шкільного самоврядування:

Вищим органом учнівського самоврядування школи є учнівська конференція, яку збирають два рази на рік (вересень, травень). Засідання міністерств - раз у місяць; ради мерів - раз у неділю.

Загальні збори правомочні, якщо в їх роботі бере участь не менше половини делегатів.

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА

Президент шкільної організації є головою учнівського самоврядування і виступає від його імені.

- Планує і веде засідання міністрів;
- Розподіляє завдання між міністерствами;
- Співпрацює з місцевою громадою;
- Відповідає за підготовку майбутніх керівників.

Президент має право:

- Визначати пріоритетні напрямки діяльності учнівського колективу, представляти його інтереси на різних рівнях;
- Приймати свої рішення, що не суперечать положенню.

Президент зобов'язаний:

- Дотримуватись і виконувати вимоги положення про самоврядування;
- Захищати права учнів, гарантовані Уставом учнівського самоврядування;
- Виконувати свою передвиборну програму із запланованими заходами;
- Вивчає побажання учнів щодо проведення культурно – масових шкільних, міських заходів.

МІНІСТЕРСТВА

Міністерство інформації

- Забезпечує гласність у діяльності органів учнівського самоврядування;

- Інформує учнів, батьків, вчителів про всі події, які відбуваються в школі, класі, через об'яви та повідомлення на шкільному сайті, групі у facebook ;
- Збирає й обробляє дані, інформацію щодо подальшої діяльності органів учнівського самоврядування.

Міністерство культури і відпочинку

- Організовує змістовне дозвілля: підготовка і проведення конкурсів, творчих свят, змагань, акцій, фестивалів, екскурсій;
- Вивчає побажання учнів щодо проведення культурно – масових заходів;
- Збереження традиційних шкільних заходів.

Міністерство охорони здоров'я та спорту

- Здійснює профілактично-попереджувальну роботу серед учнів щодо здорового способу життя (випускає санбюлетні, проводить бесіди, анкетування);
- Надає допомогу в проведенні спортивно – масової роботи школи, міста;
- Організація і робота профільних загонів «ЮІР», «Юні козачата» «Сокіл (Джура)».

Міністерство внутрішніх справ

- Забезпечення порядку, організація чергування в школі, в класах, дозвілля на перервах;
- Контроль за відвідуванням учнями школи;
- Організація нагляду за виконанням правил поведінки учнів у школі;
- Організація самообслуговування в класах. Контроль за дотриманням санітарно – гігієнічних вимог;
- Організація роботи щодо збереження шкільного майна;
- Робота із закріпленими ветеранами, дітьми війни;
- Відповідає за волонтерський рух у школі.

Міністерство освіти

- Організовує роботу груп консультантів з предметів для тих, хто має низький рівень навчальних досягнень;
- Збирає і систематизує інформацію про стан успішності у кожному класі;
- Проводить заходи, спрямовані на підвищення якості знань учнів (олімпіади, конкурси, стінгазети);
- Здійснює рейди контролю за відвідуванням, підготовкою уроків (наявність зошитів, щоденників, виконання д/з).

П О Л О Ж Е Н Н Я ПРО ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА ШКОЛИ ТА ЧЛЕНІВ ШКІЛЬНОГО ПАРЛАМЕНТУ, ЯКІ ВІДБУДУТЬСЯ

Загальні положення

1. Вибори Президента школи проводяться за принципом загального рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні.
2. Виборчий процес здійснюється на засадах вільного і рівноправного висування кандидатів кожним класом школи.

3. Вибори Президента школи є загальними: право обирати мають учні 5-11 класів, а також працівники школи.
4. Президентом школи може бути обраний учень, якому на день виборів виповнилось 14 років і який є учнем цієї школи.
5. Вибори президента школи є рівними: кожен виборець має 1 голос.
6. Голосування на виборах є таємним.
7. Право висування кандидата в Президенти школи мають класні колективи 8 – 9 класів. Клас може висувати кількох кандидатів у Президенти.

Організація та проведення виборів

1. Для проведення голосування створюється виборча комісія.
2. Виборча комісія
 - а) складає списки виборців;
 - б) встановлює форму виборчого бюлетеня;
 - в) проводить реєстрацію кандидатів у Президенти
 - г) встановлює результати виборів і оголошує їх

Передвиборча агітація

1. Учень, який зареєстрований кандидатом у Президенти, має право вести передвиборчу агітацію.
2. Кандидат у президенти школи за допомогою ініціативної групи
 - повинен випустити рекламний плакат із власною фотографією і вивісити _____.
 - підготувати передвиборчу програму не більш як на сторінку тексту А4 до _____.
 - може здійснювати інші агітаційні заходи до _____.
3. Права кандидата у Президенти під час проведення агітаційної компанії
 - за погодженням адміністрації, вчителів у будь – який час відвідувати той клас, у якому кандидат планує провести агітаційну компанію
 - проводити агітаційну роботу на перервах та в позаурочний час
4. Повідомлення про обрання Президента оголошується головою виборчої комісії на конференції шкільного самоврядування.
5. Президенту школи вручається відповідне посвідчення.
6. Обраним вважається кандидат, за якого проголосувала більшість учнів, що брала участь у голосуванні.
7. Вибори вважаються такими, що відбулися, якщо в них брало участь 50 % учнів школи.
8. Президент обирається строком на 2 роки.
9. Якщо 2 і більше кандидатів набрали однакову кількість голосів, голосування проводяться на конференції шкільного самоврядування.

Календар виборів

1. Провести вибори органів учнівського самоврядування у класних колективах

Термін: _____.

Відпов.: класні керівники 2-11 класів

2. Для 8 – 9 класів видвинути кандидатів у президенти Школи

Термін: до _____.

Відпов.: класні керівники 8-9 класів

3. Передвиборча агітація учнів, які зареєстровані кандидатами у Президенти:

- готують передвиборчу програму до _____.

і вивішують у школі (разом з передвиборчою програмою повинен бути рекламний плакат з власним фото)

Термін: 05.10.2018 р.

Відпов.: класні керівники 8 - 9 класів

4. Вибори Президента школи відбудуться - _____.

Додаток 4

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ м.СЛОВ'ЯНСЬК

**РАДА ЛІДЕРІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ
м. СЛОВ'ЯНСЬКА**

Схема структури Ради:

У своїй роботі Рада керується положенням.

ПОЛОЖЕННЯ про Раду лідерів учнівського самоврядування м. Слов'янська

1. Загальні положення

- Рада лідерів учнівського самоврядування (далі – Рада) – це добровільне незалежне об'єднання лідерів дитячого самоврядування шкіл міста.

- Рада є дорадчим органом, утвореним у рамках моделі державно-громадського управління освітою, з метою залучення учнівської молоді до розв'язання та реалізації політики освіти в місті, сприяння демократизації суспільства, розвитку учнівського руху, зокрема, самоврядування.

- Рада керується у своїй діяльності Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, Законами України «Про об'єднання громадян» та «Про

молодіжні та дитячі громадські організації», чинним законодавством, даним Положенням, а також своїми рішеннями.

- Діяльність Ради будується на засадах законності, добровільності, самоврядування, гласності, рівноправності його членів і поширюється на всі школи міста.

- Рада взаємодіє з державними установами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та об'єднаннями, які дотримуються демократичних і гуманістичних принципів, співпрацює з батьками дітей та підлітків.

- Педагогічний супровід діяльності Ради забезпечує КЗ «ЦДЮТ».

2. Мета і завдання

Метою діяльності Ради є:

- Активізація процесу діяльності органів учнівського самоврядування у школах міста.

- Сприяти проектуванню та поетапній апробації моделі учнівського самоврядування, спрямованого на розвиток в учнівській молоді лідерського потенціалу і громадської активності.

- Підтримка ініціатив учнівської молоді та супровід реалізації соціально значущих програм, проектів, акцій.

- Створення умов для самореалізації дітей та учнівської молоді, залучення її до участі у прийнятті рішень на рівні міста, школи.

- Реалізація дітьми та підлітками своїх інтересів, здібностей, прав та свобод на засадах загальнолюдських цінностей.

- Поширення серед дітей та учнівської молоді інформації про шляхи захисту своїх прав та свобод.

- Налагодження контактів, обмін інформацією, координація дій учасників ради та реалізація спільних проектів.

Завданнями Ради є:

- Залучення дітей та молоді до організації та участі у благодійних акціях, проектної діяльності, заходів з національно патріотичного виховання і т.д.

- Формування навичок самоврядування, соціальної активності і соціальної відповідальності у процесі практичної громадської діяльності.

- Об'єднання дітей та підлітків для добрих, корисних, цікавих справ, розвиток їх творчих здібностей.

- Сприяння культурному розвитку, духовному збагаченню молоді.

- Формування особистості, її суспільно-громадського досвіду, розвитку, стимулювання, реалізація творчого потенціалу.

Для здійснення мети і завдань, визначених цим Положенням, Рада:

- Представляє і захищає законні інтереси своїх членів у громадських та державних органах.

- Здійснює інформування дітей та молоді про їх права та свободи відповідно до Конвенції ООН про права дитини та чинного законодавства України.

- Одержує від державних органів влади та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей та завдань.

- Проводить соціологічні дослідження та опитування серед дітей та підлітків з питань їх життєдіяльності.

- Налагоджує шляхи співробітництва з дитячими, молодіжними організаціями, парламентами і радами дітей в області.

- Всебічно підтримує дитячі, молодіжні організації, в розробці та реалізації дитячих та молодіжних програм.

- Складає та реалізує різноманітні програми і проекти для дітей та підлітків міста.

- Організовує семінари, тренінги, конференції, масові заходи 2.3.9. Має свої засоби масової інформації.

3. Члени Ради. Їх права та обов'язки

- Рада є представницьким органом і складається з голови Ради, заступників та комісій, які організовують діяльність Ради.

- До Ради лідерів учнівського самоврядування входять переможці виборів.

Члени Ради мають право:

- ✓ на захист своїх прав та законних інтересів;
- ✓ вносити свої пропозиції щодо роботи Ради;
- ✓ брати участь у культурно-масових заходах;
- ✓ вийти з членів Ради за власним бажанням.

Обов'язки Ради

- Вносити зміни до Положення з подальшим затвердженням його на зборі.

- Проводити збори Ради, брати участь у міських, обласних, всеукраїнських заходах.

- Приймати рішення, давати рекомендації, пропозиції, згідно з рішеннями зборів, організувати їхню реалізацію.

- Бути посередником між членами Ради та органами влади, громадськими організаціями чи установами.

- Розглядати проекти, програми, символіку Ради і пропонувати їх на розгляд зборів Ради.

Член Ради втрачає свої повноваження у разі:

- ✓ закінчення терміну повноважень;
- ✓ за власним бажанням;
- ✓ згідно з рішенням зборів Ради у разі невідвідування без поважних причин 2-х зборів чи засідань, Рада має право виключити учня зі складу. У такому випадку школу, яку представляв даний учень, проводить заміну.

4. Збори ради

- Збори ради проходить не менше двох разів на місяць.

- Збори веде голова ради.

Завдання зборів:

- Приймати рішення, затверджує чи вносить зміни до Положення регламенту, програм діяльності, плану роботи;
- Заслуховує звіти голови ради, голів комісій ради лідерів;

У період між зборами працюють:

- Рада лідерів (відповідно до плану);
- Комісії ради лідерів (відповідно до плану).

6. Комісії Ради

- ✓ з національно-патріотичного виховання;
- ✓ спорту та здорового способу життя;
- ✓ соціального партнерства;
- ✓ преси та інформації;
- ✓ культури та дозвілля.

Рада формується за допомогою виборів:

Умови проведення міської ділової гри
**«Вибори голови Ради лідерів учнівського самоврядування
міста Слов'янська»**

1. Загальні положення

Мета: виховання соціально активної особистості, активізація діяльності міського учнівського самоврядування, задоволення потреб учнівської молоді для соціалізації та самореалізації

Завдання:

- формування та розвиток креативного мислення, організаторських здібностей та творчого потенціалу у молоді;
- виявлення дітей з організаторськими здібностями, розкриття їх організаторського таланту, допомога у питаннях пізнання себе;
- заохочення дітей до участі у акціях, благодійних проєктах та ін.
- обрати голову та заступника міської ради лідерів учнівського самоврядування;
- сформувати комісії Ради.

Учасники гри: учні 9-10 класів, лідери органів учнівського самоврядування загальноосвітніх шкіл міста.

2. Порядок проведення:

I етап «Самопрезентація».

Учасники готують передвиборчу агітацію яка містить фото, дані учасника (рекламні листівки, плакати, брошури, газети, колажі...).

II етап «Наш лідер - переможець»

1. Виступ агітбригади до 3 хв.

Кількість дітей-до 5 учнів.

Під час виступу агітбригада може використовувати: мультимедійне супроводження, театральний виступ, представляти плакат і т.п.

III етап «Я - лідер».

Виступ лідера - до 3 хвилин, презентація PowerPoint обсягом до 15 слайдів.

Зміст виступу:

- суспільні досягнення лідера;
- оцінку ситуації мого міста(країни) сьогодні;
- плани на майбутнє;
- якщо лідер бажає змін – навести шляхи реалізації.

3. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання I етапу:

- змістовність;
- висвітлювання аспектів діяльності програми лідера;
- оригінальність;
- креативність;
- оформлення.

Критерії оцінювання II та III етапів:

- змістовність;
- розкриття теми;
- оригінальність;
- ораторське мистецтво.

4. Журі конкурсу: представники учнівського самоврядування шкіл міста.

Заявка на участь у міській діловій грі
**«Вибори голови Ради лідерів учнівського самоврядування
міста Слов'янська»**

Назва закладу освіти _____

Назва учнівського самоврядування школи

(повністю) _____

П.І.Б. (повністю) координатора діяльності або керівника,

посада _____

№ з\п	П.І. учасника виборів	Дата народження	Клас

Директор

П.І.Б.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алфімов Д. В. Виховання лідерських якостей школярів у сучасній загальноосвітній школі / Д. В. Алфімов // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2010. – № 4. – С. 3-14.
2. Алфімов Д. В. Гуманізація учнівського самоврядування в бізнесліцеї / Д. В. Алфімов // Рідна школа. – 2010. – № 4-5. – С. 24-26.
3. Алфімов Д. В. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості в сучасній загальноосвітній школі : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук : 13.00.07 / Дмитро Валентинович Алфімов. – Д., 2012. – 40 с.
4. Глінчевська Я. Роль учнівського самоврядування в школі / Я. Глінчевська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 5. – С. 74-79.
5. Єрмаков І. Г., Кириченко В. І., Ковганич Г. Г., Спіжева Д. В. Учніське самоврядування; структура, зміст і концепція розвитку, проектна діяльність, **досвід організації**.— Х.: Вид. група «Основа», 2008.— 112 с— (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип5(65)).
6. Ільченко О. Самоврядування як спосіб організації життєдіяльності учнів : досвід, проблеми, перспективи / О. Ільченко // Імідж сучасного педагога. – 2008. – № 1-2 (81-82). – С. 61-66.
7. Костюк К. Технологія учнівського самоврядування / К. Костюк // Відкритий урок. – 2011. – № 10. – С. 29-31.
8. Петрочко Ж. В. Сутність і функціональна роль соціальної ініціативності у структурі лідерства підлітків / Ж. В. Петрочко // **Теоретико-методичні** проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2014. – Вип. 18 (2). – С. 143-150.
9. Піскун М. Суть шкільного самоврядування / М. Піскун // Відкритий урок. – 2009. – № 10. – С. 75.
- 22.** Прашко О. Розвиток соціальної компетентності учнів через учнівське самоврядування / О. Прашко // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика. – 2012. – № 8. – С. 222-230.
10. Приходько М. І. Учніське самоврядування у сучасному вимірі / М. І. Приходько – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – 176 с.

11. Пузиревич К. Організація шкільного самоврядування / К. Пузиревич // Психолог. – 2009. – № 40. – С. 4-6.

28. Радул В. В. Соціальна зрілість молодого вчителя / В. В. Радул – Київ, 1997. – 269 с. 29.

12. Риженко М. В. Виховання лідерських якостей підлітків у тимчасових дитячих об'єднаннях / М. В. Риженко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2013. – № 1. – С. 354-357.

13. Семченко Н. О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. О. Семченко. – Харків, 2004. – 215 с.

14. Стороженко Н. Вчимося вирішувати проблеми життя учнівської молоді та місцевої громади / Н. Стороженко, Н. Кравець // Рідна школа. – 2013. – № 12. – С. 38-43.

15. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді / Наталія Сушик // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – С. 110-115.

16. Шамич О. М. Молодший підлітковий вік. Межі, психологія, громадська активність / О. М. Шамич // Нові технології навчання. – 2012. – № 72. – С. 70-75.

17. Ягодінкова В. Виховання лідерів / В. Ягодінкова // Виховна робота в школі. – 2009. – № 10. – С. 2-36.

??? не знаю, як правильно прописати

Учнівське самоврядування – школа демократії. Польський та український досвід. Варшава 2017 Редакція: Ольга Напйонтек Переклад: Ігор Добко Графіка: Кшиштоф Пахоляк Координація проекту: Евеліна Бартосік (Fundacja Civis Polonus), Світлана Сільченко (Унікальна Країна), Оксана Чабан (Товариство Лева) Публікація створена в рамках проекту „Student Council as Civic Activity Experience at School” співфінансованого з коштів Польсько-Американської Фундації Свободи в рамках програм W RITA – Зміни в регіоні через Фундацію Освіта для Демократії. Зміст публікації можна використовувати на принципах

ліцензії Creative Commons „Визнання авторства – На тих самих принципах 4.0 Міжнародне” (CC BY-SA 4.0). <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

ІНТЕРНЕТ видання

<https://surl.li/rutgcy>

<http://surl.li/plxme>

<https://surl.gd/rhoxkp>

<https://surl.li/lmqkvx>

<https://surl.li/erozhe>

<https://surl.li/csgnja>